

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Διπλωματική Εργασία στο μάθημα

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ελένη Θ. Χαλατζιούκα (ΑΜ 1983/2012)

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΟΡΙΑ ΙΣΧΥΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ

Επιβλέπων Καθηγητής: Στέφανος Παύλου

Τριμελής Επιτροπή Καθηγητών: Στέφανος Παύλου

Γεώργιος Δημήτριντας

Ιωάννης Μπέκας

Συντομογραφίες:

Αερ: Αεροδικείο

ΑΠ: Άρειος Πάγος

Γνμδτ: γνωμοδότηση

ΔΕΚ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΔΕΕ: Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΔΔΔ: Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης

ΔΣΑΠΔ: Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Ε.Σ.: Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης

Επ.: Επόμενα

ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Εφ.: Εφετείο

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Κ.Α.Δ.: Κώδικας Αεροπορικού Δικαίου

Κ.Δ.Ν.Δ.: Κώδικας Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου

ΚΕΙ: Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας

κ.τ.λ.: και τα λοιπά

ΚΠΔ: Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

ΜΟΔ.: Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο

ΜΟΕ : Μικτό Ορκωτό Εφετείο

Ν.: Νόμος

ΝΔ: Νομοθετικό Διάταγμα

ΟΛΛΠΚ: Ολλανδικός Ποινικός Κώδικας

παρ.: παράγραφος

ΠΔ: Προεδρικό διάταγμα

ΠΚ: Ποινικός Κώδικας

Πλημ: Πλημμελειοδικείο

ΠραξΛογΠΔ: Πράξη & Λόγος του Ποινικού Δικαίου

ΠοινΔικ: Ποινική Δικαιοσύνη

ΠοινΧρ: Ποινικά Χρονικά

ΠΠ: Πρόσθετο Πρωτόκολλο

πχ: Παραδείγματος χάριν

Σ.: Σύνταγμα

ΣΕΕ: Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΕΣΣ: Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν

σελ.: σελίδα

ΣυνθλειτΕΕ: Συνθήκη λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣυνθΕΚ: Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

Συμβ: Συμβούλιο

ΣχΠΚ: Σχέδιο Ποινικού Κώδικα

τ.: τόμος

Υπερ: Υπεράσπιση

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδος Κυβερνήσεως

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	1
1.1. Η ανάγκη για προσδιορισμό της τοπικής ισχύος των ποινικών νόμων..	3
1.2. Η διχογνωμία για την νομική φύση των διατάξεων για τα τοπικά όρια ισχύος των ποινικών νόμων.....	6
2. Εγκλήματα που τελέστηκαν στην ημεδαπή.....	11
2.1. Ποιος θεωρείται τόπος τέλεσης του εγκλήματος κατά το άρθρο 16 ΠΚ.....	11
2.2. Η αρχή της εδαφικότητας – άρθρο 5§1 ΠΚ.....	22
2.2.1. Η χερσαία επιφάνεια της Ελλάδος.....	22
2.2.2. Η θαλάσσια περιοχή της Ελλάδος.....	24
2.2.3. Ο ελληνικός εναέριος χώρος.....	26
2.3. Η αρχή της σημαίας του πλοίου ή του αεροσκάφους-άρθρο 5§2 ΠΚ..	31
3. Εγκλήματα που τελέστηκαν στην αλλοδαπή.....	37
3.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	37
3.2. Η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας κατά το άρθρο 6 ΠΚ.....	39
3.3. Η αρχή της παθητικής προσωπικότητας κατά το άρθρο 7 ΠΚ.....	43
3.4. Οι θετικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή των άρθρων 6 και 7 ΠΚ.	
3.4.1. Η πράξη πρέπει να χαρακτηρίζεται ως κακούργημα ή πλημμέλημα με βάση τους ελληνικούς ποινικούς νόμους.....	46
3.4.2. Το διττό αξιόποινο της πράξης.....	48
3.4.3. Η έγκληση του παθόντος ή η αίτηση της ξένης κυβέρνησης επί πλημμελημάτων.....	52
3.5. Οι αρνητικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή των άρθρων 6 και 7 ΠΚ σύμφωνα με το άρθρο 9§1 ΠΚ.....	58
3.5.1. Η αρχή της διευθετήσεως κατά την διάταξη του άρθρου 9§1 ΠΚ.....	58
3.5.2. Η διχογνωμία σε σχέση με την εθνική ή διακρατική εφαρμογή της αρχής ne bis in idem στο ημεδαπό δίκαιο.....	61

3.5.2.1. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.....	63
3.5.2.2. Η άποψη υπέρ της διακρατικής ισχύος της αρχής ne bis in idem.....	63
3.5.2.3. Η άποψη υπέρ της εθνικής ισχύος της αρχής ne bis in idem.....	68
3.5.2.4. Αξιολόγηση των δύο απόψεων.....	72
3.5.2.5 .Η αντιμετώπιση του ζητήματος εντός της Ευρωζώνης.	
ι) Η σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος ως ζήτημα σύγκρουσης αρμοδιοτήτων.....	76
ii) Η συμφωνία Σένγκεν και η Σύμβαση εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν.....	78
iii) Η Συνθήκη της Λισαβόνας.....	81
3.6. Η προστατευτική αρχή και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης κατά το άρθρο 8 ΠΚ.....	83
4. Η αρχή του συνυπολογισμού κατά το άρθρο 10 ΠΚ και η επιβολή παρεπόμενων ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά το άρθρο 11 ΠΚ.....	90
Επίλογος.....	94
Βιβλιογραφία.....	96
Κατάλογος αποφάσεων.....	100

1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη των θεμελιωδών αρχών του Ποινικού Διεθνούς Δικαίου¹, των εγχώριων δηλαδή κανόνων ουσιαστικού ποινικού δικαίου σε σχέση με τα τοπικά όρια ισχύος των ελληνικών ποινικών νόμων, που ρυθμίζουν δύο βασικά ζητήματα: 1) Ποια είναι τα εγχώρια κριτήρια δυνάμει των οποίων εκδηλώνεται το ποινικό ενδιαφέρον του Ελληνικού Κράτους για μία τελεσθείσα πράξη με στοιχεία αλλοδαπότητας², τα οποία διατυπώνονται στα άρθρα 5 έως 8 του ΠΚ και 2) Πώς ρυθμίζεται η «σύμπτωση» αρμοδιοτήτων διάφορων εμπλεκόμενων κρατών για την εκδίκαση μιας υπόθεσης με ποινικό ενδιαφέρον, που ρυθμίζεται στα άρθρα 9 έως 11 ΠΚ³.

Από μία αρχική ανάγνωση των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει ξεκάθαρα ότι ο έλληνας νομοθέτης επέλεξε να υιοθετήσει στο άρθρο 5 ΠΚ την αρχή της εδαφικότητας και να διατηρήσει, όπως όλες οι χώρες του κόσμου, την ποινική εξουσία του Ελληνικού Κράτους για πράξεις που τελέστηκαν στην ελληνική επικράτεια, θεώρησε όμως σκόπιμο να επεκτείνει την εφαρμογή των ποινικών του νόμων και σε πράξεις που έχουν τελεστεί στην αλλοδαπή, εφόσον προκύπτει ότι συντρέχει ένα εύλογο συνδετικό στοιχείο της τελεσθείσας πράξης με την ημεδαπή έννομη τάξη. Έτσι, πέραν του άρθρου 5 ΠΚ που εισάγει την αρχή της εδαφικότητας (§1) και της αρχής της σημαίας του πλοίου ή αεροσκάφους (§2), εξετάζονται και α) η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας (άρθρο 6 ΠΚ), στην οποία το συνδετικό στοιχείο συνίσταται στην ελληνική ιθαγένεια του δράστη του αδικήματος, β) η αρχή της παθητικής προσωπικότητας (άρθρο 7 ΠΚ), στην οποία συνδετικός κρίκος είναι η ελληνική ιθαγένεια του αμέσως παθόντος από το έγκλημα, γ) η κρατική προστατευτική αρχή (άρθρο 8 εδ. α', β', γ', δ', ε' και ζ' ΠΚ), που θεμελιώνεται στο χαρακτήρα του προστατευόμενου έννομου αγαθού ως κρατικού, και δ) η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (άρθρο 8 εδ. στ', ζ', η', θ', ι' και ια' ΠΚ), που θεμελιώνεται στην χαρακτήρα ορισμένων εγκλημάτων ως

¹ Ο όρος αυτός προτιμάται από τον Ι. Μανωλεδάκη *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους Δ'* έκδοση, σελ 101-102, ενώ χρησιμοποιείται ευρέως και ο όρος «Διεθνές Ποινικό Δίκαιο *stricto sensu*» Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ. 26 επ.

² Μερικώς ή ολικώς τελεσθείσα πράξη στο εξωτερικό, εθνικότητα του δράστη ή του θύματος, προσβολή

³ Μανωλεδάκης Ι., *ως ανωτέρω*, σελ 101-102

«διεθνών» και στην αλληλεγγύη που οφείλουν να επιδεικνύουν τα κράτη για την καταπολέμησή τους⁴.

Στα πλαίσια της μελέτης της αρχής της εδαφικότητας γίνεται εκτενής ανάλυση του άρθρου 16 ΠΚ, διότι ο τόπος τέλεσης της πράξης σε ένα έγκλημα με στοιχεία αλλοδαπότητας είναι το καθοριστικό στοιχείο για το ποια αρχή θα εφαρμοστεί για την θεμελίωση της ελληνικής ποινικής δικαιοδοσίας. Το ζήτημα δεν είναι αμιγώς θεωρητικό, όπως ίσως κατ' αρχήν φαίνεται, αλλά κατά βάση πρακτικό: εάν η πράξη έχει τελεστεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 16 ΠΚ, εν όλω ή εν μέρει στην ελληνική επικράτεια, θα εφαρμοστεί η αρχή της εδαφικότητας, που είναι ο βασικός κανόνας για τη θεμελίωση δικαιοδοσίας των ημεδαπών ποινικών δικαστηρίων. Εάν, όμως, το αδίκημα έχει τελεστεί αποκλειστικά στην αλλοδαπή, το δικαστήριο οφείλει αφενός να προσδιορίσει, με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, ποια αρχή έχει εφαρμόσει και αφετέρου να εξετάσει εάν συντρέχει κάποια από τις εξαιρέσεις από την εφαρμογή της συγκεκριμένης αρχής, που ορίζονται τόσο στον Ποινικό Κώδικα, όσο και σε ειδικούς Ποινικούς Νόμους, άλλως η απόφασή του θα είναι αναιρετέα είτε για έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, είτε για εκ πλαγίου παραβίαση των κανόνων ουσιαστικού δικαίου που καθορίζουν τη δικαιοδοσία του.

Σε ένα επόμενο στάδιο, αναλύονται διεξοδικότερα οι αρχές της ενεργητικής και παθητικής προσωπικότητας, οι θετικές και αρνητικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή τους και το άρθρο 9 ΠΚ, στο οποίο ορίζονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η ελληνική έννομη τάξη απεκδύεται των δικαιωμάτων της για εκδίκαση της ποινικής υπόθεσης, αναγνωρίζοντας δεσμευτικότητα από αλλοδαπή ποινική απόφαση, υπό τον όρο συνδρομής και των προϋποθέσεων του δεδικασμένου, όπως αυτά αποτυπώνονται στο άρθρο 57 ΚΠΔ. Μια ολοκληρωμένη ανάλυση αυτού του τμήματος της εργασίας απαιτεί ιδιαίτερη ενασχόληση με την αρχή *ne bis in idem*, αρχή που πρέπει να προσδιοριστεί εάν έχει καθαρά εθνικό, ευρωπαϊκό ή διεθνή χαρακτήρα, ώστε να καταλήξουμε εάν και πότε δεσμεύεται η ελληνική πολιτεία από την έκδοση αλλοδαπής ποινικής απόφασης.

⁴ Ε. Καμπέρου – Ντάλτα, *Ποινικός Κώδικας Κατ' Άρθρο Ερμηνεία*, Α. Χαράλαμπάκης, Α' τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 53

Στο τελευταίο τμήμα της εργασίας γίνεται ανάλυση των άρθρων 10 και 11 ΠΚ, τα οποία δεν προβλέπουν αυτοτελή κριτήρια για τη θεμελίωση της ημεδαπής ποινικής δικαιοδοσίας, αλλά συμπληρώνουν το σύστημα κανόνων του ποινικού διεθνούς δικαίου, εισάγοντας τον κανόνα του συνυπολογισμού της ποινής που έχει εκτιθεί στην αλλοδαπή (άρθρο 10 ΠΚ) και τη δυνατότητα επιβολής παρεπόμενων ποινών και μέτρων ασφαλείας που προβλέπει το ημεδαπό δίκαιο, συμπληρωματικά προς τις κύριες ποινές που έχουν επιβληθεί από αλλοδαπή ποινική απόφαση (άρθρο 11 ΠΚ).

1.1. Η ανάγκη για προσδιορισμό της τοπικής ισχύος των ποινικών νόμων

Κατά τον μεγάλο δάσκαλο του ελληνικού ποινικού δικαίου Ι. Μανωλεδάκη «...Το ποινικό φαινόμενο αποτελεί ιστορικό κοινωνικό φαινόμενο. Ακολουθεί την εξέλιξη των ανθρωπίνων κοινωνιών και διαφοροποιείται κατά τόπο και χρόνο. Έτσι και τα στοιχεία που το αποτελούν (αγαθά, έγκλημα, ποινή) αποκτούν ιστορικότητα, δηλαδή σχετικότητα, **διαφοροποιούμενα από τόπο σε τόπο και από εποχή σε εποχή...**»⁵.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι η πληθώρα των σημερινών κοινωνιών χρωματίζεται έντονα από στοιχεία πολυπολιτισμικότητας και παγκοσμιοποίησης (μικτοί γάμοι ημεδαπών με αλλοδαπούς, διεθνές εμπόριο, σπουδές και ταξίδια στο εξωτερικό κλπ) και με αφετηρία την ως άνω σκέψη, ότι δηλαδή ο νόμος αντανακλά -και οφείλει να αντανακλά- τη σύγχρονη πραγματικότητα, καθίσταται σαφές ότι κάθε έννομη τάξη οφείλει πλέον να συμπεριλαμβάνει στο ποινικό της δίκαιο ρυθμίσεις και για εγκληματικές πράξεις με στοιχεία αλλοδαπότητας. Το περιεχόμενο, βέβαια, αυτών των ρυθμίσεων, είναι κάτι που ποικίλλει, τόσο από εποχή σε εποχή, όσο και από χώρα σε χώρα.

Στα τέλη του 19^{ου} και αρχές του 20^{ου} αιώνα είχε διατυπωθεί ευρέως η άποψη στη θεωρία του ποινικού δικαίου ότι το δίκαιο, ως ρύθμιση που επιβάλλεται από την κυρίαρχη βούληση μιας κοινωνίας, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την εξουσία που το επιβάλλει, άρα εφόσον τα χωρικά όρια είναι αυτά που καθορίζουν την έκταση αυτής της εξουσίας, δεν γίνεται παρά η

⁵ Ι. Μανωλεδάκης, *ως άνω*, σελ 12

εφαρμογή των ποινικών νόμων να περιορίζεται στα διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα κάθε κράτους, στα οποία μπορεί γενικότερα να επιβάλει την εξουσία του⁶. Το σύστημα αυτό της *εδαφικότητας*, κατά το οποίο κάθε χώρα εφαρμόζει τους ποινικούς της νόμους για όλες ανεξαιρέτως τις πράξεις που τελέστηκαν από ημεδαπούς ή αλλοδαπούς κατά ημεδαπών ή αλλοδαπών εντός των εδαφικών ορίων αυτής και μόνον, εγκαταλείφθηκε από τις χώρες του ηπειρωτικού δικαίου⁷, αφενός διότι μία έννομη τάξη δεν πλήττεται μόνο από εγκλήματα που τελέστηκαν εντός των συνόρων της, αφετέρου διότι θα παρέμεναν ατιμώρητες εγκληματικές πράξεις που τελέστηκαν στην αλλοδαπή προς βλάβη και κίνδυνο της ημεδαπής έννομης τάξης, ενώ βεβαίως ο δράστης θα μπορούσε να μείνει ατιμώρητος, αν μετά τη διάπραξη εγκλήματος στο εξωτερικό, κατέφευγε σε χώρα που εφαρμόζει το σύστημα της εδαφικότητας και δεν επιτρέπει την έκδοση σε τρίτες χώρες. Το σύστημα της *ενεργητικής ή παθητικής προσωπικότητας*, κατά το οποίο οι ποινικές διατάξεις ενός κράτους εφαρμόζονται μόνο στην περίπτωση που δράστης ή θύμα μιας αξιόποινης πράξης είναι ημεδαπός, ακόμη και αν το αδίκημα τελέστηκε στην αλλοδαπή, μόνο συμπληρωματικά προς το σύστημα της εδαφικότητας θα μπορούσε να λειτουργήσει, και όχι ως αυτοτελές σύστημα, εφόσον αφήνει ατύχητη στην περίπτωση κατά την οποία δράστης και θύμα είναι αλλοδαποί, αλλά το αδίκημα τελέστηκε εντός της επικρατείας του κράτους που το έχει υιοθετήσει⁸.

Ο έλληνας νομοθέτης αποφάσισε να υιοθετήσει ένα μικτό σύστημα, το λεγόμενο *προστατευτικό* σύστημα, βάσει του οποίου κάθε κράτος έχει συμφέρον και δικαίωμα να προστατεύσει την έννομη τάξη του από άδικες προσβολές κατά αυτής, είτε η άδικη πράξη λαμβάνει χώρα στην δική του επικράτεια, είτε στην

⁶ Για «αρχή της εδαφικής κυριαρχίας» κάνει λόγο ο Στάϊκος, Α., *Επίτομος Ερμηνεία Ελληνικού Ποινικού Κώδικος, Α΄, Γεν. Μέρος*, 1954, σελ. 50-51

⁷ Το σύστημα της εδαφικότητας πάντως σήμερα ακολουθείται από τις χώρες που εφαρμόζουν το common law system (π.χ. Αγγλία, Η.Π.Α.), Natarajan Mangai, *International Crime and Justice*, Cambridge University Press, 2011, σελ. 11.

⁸ Για την ανάπτυξη των παραπάνω συστημάτων και την επικράτηση του προστατευτικού συστήματος βλ. σε Στάϊκο, ως άνω σελ. 48-52, Χαραλαμπίκη, Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2010, σελ. 141 επ., Καρράς, Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2007, σελ. 69.

αλλοδαπή⁹. Κατά σύστημα αυτό: α) για κάθε πράξη που προσβάλλει μία έννομη τάξη εφαρμόζονται οι ποινικοί νόμοι αυτής, εφόσον βέβαια η εν λόγω πράξη προβλέπεται και τιμωρείται από αυτούς, β) μία έννομη τάξη θεωρείται ότι προσβάλλεται από αξιόποινες πράξεις που τελούνται εντός των εδαφικών ορίων αυτής από ημεδαπούς ή αλλοδαπούς και στην αλλοδαπή από ημεδαπούς ή αλλοδαπούς όταν με αυτές προσβάλλονται δικαιώματα των πολιτών της, γ) αν και από τις πράξεις που τελούνται στην αλλοδαπή από ημεδαπούς δεν προσβάλλεται άμεσα η εγχώρια έννομη τάξη, υπάρχει έννομο συμφέρον στη διεκδίκηση ποινικής δικαιοδοσίας, καθ' όσον θα υπήρχε κίνδυνος από την παραμονή ατιμώρητων για παράνομες πράξεις δραστών στη χώρα, πράγμα που δύναται να συμβεί όταν π.χ. η εν λόγω έννομη τάξη απαγορεύει την έκδοση των υπηκόων της σε τρίτες χώρες.

Η υιοθέτηση του μικτού αυτού *προστατευτικού* συστήματος στο ελληνικό ποινικό δίκαιο έγινε με γενικές διατάξεις στο Γενικό Μέρος του ΠΚ, και συγκεκριμένα στις διατάξεις των άρθρων 6 – 11 ΠΚ, και εφαρμόζονται -εκτός αν ορίζεται άλλως¹⁰- σε όλες τις ειδικές ποινικές διατάξεις δυνάμει του άρθρου 12

⁹ Αιτιολογική Έκθεσις ΣχΠΚ του 1933, σελ. 5, βάσει της οποίας: «η θεμελιώδης βάση είναι ότι έκαστον Κράτος έχει το συμφέρον και το δικαίωμα να προστατεύη την ιδίαν αυτού νόμιμον τάξην από των αδίκων προσβολών»

¹⁰ Ενδεικτικά, άλλως ορίζουν 1) ο Ν. 3691/2008 για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματική Δραστηριότητα, στο άρθρο 2§3, σύμφωνα με το οποίο «3. Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες υπάρχει και όταν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η προς νομιμοποίηση περιουσία έλαβαν χώρα στο έδαφος άλλου κράτους, εφόσον αυτές θα ήταν βασικό αδίκημα αν διαπράττονταν στην Ελλάδα και θεωρούνται αξιόποινες σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού», 2) Ο Ν. 2802/20006 για την Κύρωση της Σύμβασης περί καταπολεμήσεων της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των Κρατών - Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος στο άρθρο 1 αυτού, που κυρώνει την Σύμβαση και το άρθρο 7§1 αυτής, ορίζει ότι «Κάθε Κράτος Μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για τον καθορισμό της δικαιοδοσίας του όσον αφορά τα αδικήματα που έχει θεσπίσει, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα άρθρα 2,3 και 4, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες α) το αδίκημα έχει διαπραχθεί εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στο έδαφός του, β) ο δράστης είναι υπήκοος ή υπάλληλός του, γ) το αδίκημα έχει διαπραχθεί εναντίον ενός εκ των προσώπων τα οποία προβλέπονται στο άρθρο 1 ή μέλους ενός εκ των αναφερομένων στο άρθρο 4§1 Οργάνων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που τυγχάνουν συγχρόνως υπηκόοι του, δ) ο δράστης είναι κοινοτικός υπάλληλος, εργαζόμενος σε Όργανο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ή σε Οργανισμό συσταθέντα δυνάμει των Συνθηκών για την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, με έδρα στο εν λόγω Κράτος μέλος», ενώ σύμφωνα με το άρθρο 6 του προαναφερόμενου Νόμου ορίζεται ότι «1. Τα ελληνικά Δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία προς εκδίκαση των αδικημάτων δωροδοκίας, εάν συντρέχει μία από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 7 της Σύμβασης που κυρώνεται με τον παρόντα νόμο. 2. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και όταν το αδίκημα της δωροδοκίας τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, ακόμη και εάν η πράξη δεν είναι αξιόποινη κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε», 3) Ο Ν. 2803/2000 για την Κύρωση της Σύμβασης σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των συναφών με αυτήν Πρωτοκόλλων, ο οποίος στο άρθρο 1 αυτού

ΠΚ, το οποίο ορίζει ότι «Οι διατάξεις του γενικού μέρους του Ποινικού Κώδικα εφαρμόζονται και σε αξιόποινες πράξεις που προβλέπονται σε ειδικούς νόμους, αν οι νόμοι αυτοί δεν ορίζουν διαφορετικά με ρητή διάταξη τους». Κατ' αυτό τον τρόπο έχουν τεθεί οι ημεδαποί κανόνες, βάσει των οποίων κρίνεται αν σε μια πράξη που προσβάλλει μεν την ημεδαπή έννομη τάξη, έχει όμως και κάποιο στοιχείο αλλοδαπότητας, εφαρμόζεται η ελληνική ποινική (ουσιαστική και δικονομική) νομοθεσία¹¹.

1.2. Η διχογνωμία για την νομική φύση των διατάξεων για τα τοπικά όρια ισχύος των ποινικών νόμων

Μέχρι τη θέση σε ισχύ του Ποινικού Κώδικα¹², η ρύθμιση των τοπικών ορίων των ποινικών νόμων ρυθμιζόταν από διατάξεις της Ποινικής Δικονομίας

που κυρώνει τη Σύμβαση και το άρθρο 4 αυτής, ορίζει ότι «Κάθε Κράτος Μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για τον καθορισμό της δικαιοδοσίας του όσον αφορά τα αδικήματα που έχει θεσπίσει, κατ' εφαρμογή των άρθρων 1 και 2 παρ. 1, όταν α) η απάτη ή η συμμετοχή σε απάτη ή η απόπειρα απάτης σε βάρος των συμφερόνων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έχει διαπράττεται εν όλω ή εν μέρει στο έδαφός του, περιλαμβανομένης και της απάτης της οποίας το προϊόν αποκτάται στο έδαφος αυτό, β) πρόσωπο ευρισκόμενο στο έδαφος του καθίσταται συνεργός ή ηθικός αυτουργός σε απάτη τελούμενο στο έδαφος άλλου κράτους, γ) ο φυσικός αυτουργός είναι υπήκοος του κράτους μέλους. Εννοείται ότι η Νομοθεσία του Κράτους μέλους μπορεί να προβλέπει ότι η συμπεριφορά τιμωρείται και στη χώρα που διαπράχθηκε». Το Πρωτόκολλο της Σύμβασης επίσης προβλέπει ότι «Κάθε Κράτος Μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για τον καθορισμό της δικαιοδοσίας του όσον αφορά τα αδικήματα που έχει θεσπίσει, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα άρθρα 2,3 και 4, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες α) το αδίκημα έχει διαπραχθεί εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στο έδαφός του, β) ο δράστης είναι υπήκοος ή υπάλληλός του, γ) το αδίκημα έχει διαπραχθεί εναντίον ενός εκ των προσώπων τα οποία προβλέπονται στο άρθρο 1 ή μέλους ενός εκ των αναφερομένων στο άρθρο 4§1 Οργάνων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που τυγχάνουν συγχρόνως υπηκόοι του, δ) ο δράστης είναι κοινοτικός υπάλληλος, εργαζόμενος σε Όργανο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ή σε Οργανισμό συσταθέντα δυνάμει των Συνθηκών για την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, με έδρα στο εν λόγω Κράτος μέλος», ενώ σύμφωνα με το άρθρο 11 του προαναφερόμενου Νόμου ορίζεται ότι «2. Τα ελληνικά Δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία προς εκδίκαση των εγκλημάτων που περιγράφονται στα άρθρα τρίτο, τέταρτο, πέμπτο, έκτο, έβδομο, ένατο και δέκατο του παρόντος νόμου, εάν συντρέχει μία από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 4 της Σύμβασης σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της παρ. 1 του άρθρου 6 του συνημμένου σε αυτήν Πρωτοκόλλου της 27.9.1996. 3. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται εφαρμόζονται για τα εγκλήματα που προβλέπονται σε αυτόν όταν τελούνται στην αλλοδαπή από ημεδαπό, ακόμη και εάν η πράξη δεν είναι αξιόποινη κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέσθηκε», 4) το άρθρο 187§7 ΠΚ, το οποίο ορίζει ότι «Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και όταν οι προβλεπόμενες σε αυτό αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό ή στρεφόταν κατά Έλληνα πολίτη ή κατά νομικού προσώπου του εδρεύει στην ημεδαπή ή κατά του Ελληνικού Κράτους, ακόμη και αν αυτές δεν είναι αξιόποινες κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέσθηκε».

¹¹ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ. 27-28

¹² 1.1.1951

του 1835¹³, και συγκεκριμένα από τα άρθρα 1 έως 4 αυτής¹⁴. Με την υιοθέτηση του Ποινικού Κώδικα ο Έλληνας Νομοθέτης έκανε τη σαφή επιλογή να εντάξει τους κανόνες που ρυθμίζουν τα τοπικά όρια ισχύος των ποινικών νόμων στον Ποινικό Κώδικα και όχι στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, θεωρώντας ότι πρόκειται για ουσιαστικού δικαίου ρυθμίσεις. Όπως παρατηρείται, μάλιστα, στην Αιτιολογική Έκθεση ΣχΠΚ του 1933 (σελ. 4-5): «... Αλλ' εν τη συντάξει πάντων των νεωτέρων ποινικών κωδίκων και των νομοπαρασκευαστικών σχεδίων εκράτησε και ευλόγως η αντίληψης ότι εις το ουσιαστικόν ποινικόν δίκαιον ανήκει ο κανονισμός του αντικειμένου τούτου προκειμένου δι' αυτού να καθορισθή η έκτασις της εφαρμογής των ουσιαστικών ποινικών νόμων...». Έτσι, για παράδειγμα, η φράση στο άρθρο 1 της προϊσχύσασας Ποινικής Δικονομίας «*Αντικείμενο της ποινικής διαδικασίας είναι...*» αντικαταστάθηκε από την φράση «*Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται...*»¹⁵.

Η βασική σκέψη πίσω από την επιλογή αυτή του Νομοθέτη συνίσταται στο ότι, κατά κανόνα, η κρίση περί του εάν μία πράξη ενδιαφέρει ποινικά την ελληνική έννομη τάξη, αφενός προϋποθέτει ότι έχει προσβληθεί ένα έννομο αγαθό το οποίο έχει προστατευθεί ρητά¹⁶ με αντίστοιχη διάταξη ημεδαπού ουσιαστικού ποινικού δικαίου, και αφετέρου διότι προηγείται της κρίσης περί του

¹³ Εκδόθηκε στο Ναύπλιο στις 10/22 Μαρτίου 1834 και τέθηκε σε ενέργεια στις 25 Ιανουαρίου 1835 δια Βασιλικού Διατάγματος που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 16/1834)

¹⁴ Άρθρο 1: «1. Αντικείμενον της ποινικής δικονομίας είναι όλα τα εντός του Κράτους υπό τε Ελλήνων και ξένων πραττόμενα πταισμάτα, πλημμελήματα και κακουργήματα». Άρθρο 2: «Ξένοι τιμωρούνται εν τη ημεδαπή και κατά τους εγχώριους νόμους, ένεκα των εν τη αλλοδαπήπραχθέντων κακουργημάτων και πλημμελημάτων τότε μόνον όταν ούτοι -1) έπραξαν τοιαύτας κολάσιμους πράξεις κατά τινος Έλληνος -2) έπραξαν κακούργημα εσχάτης προδοσίας κατά της Ελλάδος, ενόθευσαν ή παρεποίησαν εθνικά νομίσματα, κυκλοφορούντα εντός του Κράτους, ή την σφραγίδα του Κράτους, ή συμμετέσχον των πράξεων τούτων - 3) έπραξαν ληστείαν εν τη ομόρω χώρα, εάν εν τη περιπτώσει ταύτη ο υπουργός της Δικαιοσύνης εγκρίνη να παραγγείλη επί τούτω ανάκρισιν. Η τιμώρησις αυτή τότε μόνο γίνεται, όταν οι ένοχοι παραδοθώσιν, ή συλληφθώσιν εν τη ημεδαπή». Άρθρο 3: «Έλληνες δεν παραδίδονται ποτέ εις ξένας αρχάς ούδ' ένεκα των εν τη αλλοδαπή αξιοποιώνων πράξεών των. Δέον δε να υποβάλλονται εις ανάκρισιν εν τη ημεδαπή δια τα εν αλλοδαπήπραχθέντα κακουργήματα και πλημμελήματα, και να τιμωρόνται κατά τους εγχώριους νόμους ακριβώς, ως αν ήθελον γίνη ένοχοι τοιούτων αξιοποιώνων πράξεων εντός του Κράτους, πλην των όσα δημόσια συνθήκαι ήθελον ορίσει ιδίως περί τούτου». Άρθρο 4: «δι' ιδιαίτερου νόμου θέλει καθορισθή κατά ποίας περιπτώσεις και τίνι τρόπω πρέπει να γίνεται η παράδοσις ξένων εις ξένας αρχάς ένεκα των εν τη αλλοδαπήπραττομένων κακουργημάτων και πλημμελημάτων», Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 59-61.

¹⁵ Σταΐκος, Α., *Επίτομος Ερμηνεία Ελληνικού Ποινικού Κώδικος, Α', Γεν. Μέρος*, 1954,σελ. 48

¹⁶ Έτσι, πχ το έννομο αγαθό της ιδιοκτησίας του αλλοδαπού πολίτη στην αλλοδαπή δεν καλύπτεται από την προστατευτική διάταξη του άρθρου 372 ΠΚ σε συνδυασμό με τις γενικές διατάξεις των άρθρων 5-11 ΠΚ

εάν έχουν αρμοδιότητα τα ελληνικά ποινικά δικαστήρια για την εκδίκασή της συγκεκριμένης πράξης, που οριοθετείται με βάση τις *δικονομικές* διατάξεις σε ένα μεταγενέστερο χρονικά στάδιο.

Η μάλλον κρατούσα¹⁷ σήμερα άποψη στη θεωρία¹⁸ δέχεται ότι πρόκειται για διατάξεις ουσιαστικού ποινικού δικαίου, ανεξάρτητα από το εάν η εφαρμογή τους έχει και κάποιες συνέπειες δικονομικής φύσης. Η θεωρία αυτή διαχωρίζει την ποινική «εξουσία» που έχει το ελληνικό κράτος να στοιχειοθετήσει ποιες πράξεις με στοιχεία αλλοδαπότητας προσβάλλουν και με ποιο τρόπο την ημεδαπή έννομη τάξη, από την δικαιοδοσία των δικαστηρίων της για την εκκίνηση της ποινικής διαδικασίας και την τιμώρηση μιας συγκεκριμένης πράξης.

Σύμφωνα, λοιπόν, με την κρατούσα θεωρία, οι διατάξεις αυτές είναι ουσιαστικής φύσης και πρόκειται μάλιστα για εξωτερικούς όρους του αξιοποίνου¹⁹. Ο Μυλωνόπουλος²⁰ χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «... είναι ορθή η κρατούσα άποψη, ότι η ύπαρξη ποινικής εξουσίας του κράτους αποτελεί (γενικό) εξωτερικό όρο του αξιοποίνου, αναλυόμενο σε πλειάδα επιμέρους εξωτερικών όρων που περιγράφονται από τους κανόνες του διεθνούς ποινικού δικαίου». Ακολουθώντας την άποψη αυτή, ότι δηλαδή πρόκειται για εξωτερικούς όρους τους αξιοποίνου, πρέπει να είμαστε έτοιμοι να αποδεχθούμε τα δύο κρίσιμα χαρακτηριστικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν όλους τους εξωτερικούς όρους τους αξιοποίνου (και δη τους γνήσιους), ότι δηλαδή α) τα εν λόγω στοιχεία δεν υπάγονται στην (εν στενή εννοία) αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος και συνακόλουθα δεν θεμελιώνουν το άδικο της πράξης, αλλά αντιθέτως προϋποθέτουν το άδικο και καταλογιστό αυτής (δηλ. το καταρχήν αξιόποινό της) και προσδιορίζουν με την ύπαρξή τους το τελικό αξιόποινο της τελευταίας²¹, και β)

¹⁷ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, ό.π. σελ. 50 επ., Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1998, σελ. 36-37, Στάϊκος, *Επίτομος Ερμηνεία*, ό.π. σελ. 48, Μαργαρίτης Λ., *Οι Εξωτερικοί Όροι του Αξιοποίνου*, Θεσσαλονίκη, 1983 σελ. 123 επ.

¹⁸ Αντίθετος ο Χαραλαμπίδης Α., ανάλυση κατωτέρω

¹⁹ Αντίθετος ο Neumann, U. *Ποινικό δίκαιο χωρίς σύνορα - απόδοση στα ελληνικά: Κιούπης Δ.*, Πλογ 2006, σελ. 735 επ., ο οποίος διαφωνεί πως πρόκειται για εξωτερικό όρο του αξιοποίνου και εντάσσει τα εν λόγω στοιχεία των άρθρων 5 επ. ΠΚ στο αρχικό άδικο, με το επιχείρημα ότι «το άδικο δεν αποτελεί ιδιότητα των πράξεων, αλλά σχέση μεταξύ της πράξης και ενός συγκεκριμένου συστήματος κανόνων μίας πολιτείας»

²⁰ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, ό.π. σελ., σελ. 57 επ.

²¹ Το αδίκημα δηλαδή θεωρείται ότι έχει τελεστεί υπό τον όρο της αντικειμενικής συνδρομής του εκάστοτε σχετικού εξωτερικού όρου του αξιοποίνου και όχι ένεκα αυτής, εφόσον το σχετικό αποτέλεσμα - εξωτερικός όρος του αξιοποίνου δεν μπορεί να καταλογισθεί αντικειμενικά στην

ότι οι εν λόγω όροι συνιστούν αντικειμενικές περιστάσεις, οι οποίες εκφεύγουν της υπαιτιότητας του δράστη (δηλαδή του δόλου ή αμέλειάς του), οπότε αυτές αρκεί να υφίστανται απλώς, για να γεννηθεί η ποινική αξίωση της πολιτείας, διότι σε διαφορετική περίπτωση δεν θεμελιώνεται καν ποινική αξίωση της πολιτείας, έστω και αν συντρέχει τελικά άδικη και καταλογιστή συμπεριφορά, ενώ ουδεμία απολύτως ποινική σημασία διαθέτει η τυχόν άγνοια ή πλάνη του δράστη ως προς αυτούς τους όρους²².

Η αντίθετη άποψη²³, ότι δηλαδή οι διατάξεις των άρθρων 5-11 ΠΚ έχουν πρωτίστως δικονομικό χαρακτήρα και συνιστούν αρνητική δικονομική προϋπόθεση ή άλλως δικονομικό κώλυμα (εμπόδιο) της ποινικής δίκης και μάλιστα διαρκές, με την έννοια ότι πρέπει να διαπιστωθεί η έλλειψή του, προκειμένου να κινηθεί νέα ποινική δίωξη ή να εκδοθεί απόφαση επί της ουσίας, δεν μπορεί, θεωρώ, να γίνει δεκτή, καθ' όσον δεν υποστηρίζεται από αντίστοιχες δικονομικές διατάξεις, όπως πχ οι διατάξεις των άρθρων 57§ 3, 310 § 1 εδ. γ' και 370 γ' Κ.Π.Δ. που αφορούν στο δεδικασμένο και αναφέρουν ως συνέπεια της συνδρομής του δεδικασμένου την κήρυξη της ποινικής δίωξης ως *απαράδεκτης* και όχι την οριστική παύση αυτής.

Η διχογνωμία για την νομική φύση των διατάξεων των άρθρων 5-11 ΠΚ δε στερείται πρακτικών συνεπειών, αντιθέτως ο χαρακτηρισμός τους ως διατάξεων με ουσιαστικό ή δικονομικό περιεχόμενο έχει πολύ σημαντικές πρακτικές συνέπειες για το δράστη – κατηγορούμενο ενός αδικήματος. Πιο συγκεκριμένα, η ισχύς της θεμελιώδους αρχής *in dubio pro reo* (εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου) αμφισβητείται στο χώρο των προϋποθέσεων της ποινικής δίκης, αν και υποστηρίζεται από τη θεωρία²⁴ ότι η εν λόγω αρχή πρέπει να εφαρμόζεται και όταν υπάρχουν αμφιβολίες για την συνδρομή δικονομικών προϋποθέσεων. Στο χώρο του ποινικού δικονομικού δικαίου δεν ισχύουν, κατά την κρατούσα

πράξη του δράστη, Μπουρμάς Γ., *Σκέψεις σχετικά με τον δογματικό χαρακτήρα και τη συστηματική λειτουργία των εξωτερικών όρων του αξιοποίνου* Ποιν. Δικ. 2010, σελ 1180 επ.

²² Μπουρμάς Γ., ως ανωτέρω, σελ 1180 επ., όπου και περαιτέρω παραπομπές.

²³ Κυρίως Χαραλαμπίκης Α. *Οι εξωτερικοί όροι του αξιοποίνου*, Υπερ. 1991, σελ. 159 επ., ο οποίος θεωρεί ότι οι εν λόγω κανόνες έχουν πρωτευτόνως δικονομικό και όχι ουσιαστικό περιεχόμενο, αποτελώντας προϋπόθεση που καθορίζει την εξαιρετική δικαιοδοσία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων.

²⁴ Χαραλαμπίκης Α., *Αμφιβολίες ως προς τις προϋποθέσεις της ποινικής δίκης – θεωρητική ενασχόληση με την αρχή in dubio pro reo*, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλα, 1990, σ. 118 επ., Ανδρουλάκης Ν., *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης 3η Έκδοση 2007*, σ. 234-235

άποψη στη Νομολογία²⁵, και οι απαγορεύσεις της *in malam partem* αναλογίας και της απαγορευμένης αναδρομικής εφαρμογής, οι οποίες πηγάζουν από το θεμελιώδες, συνταγματικής περιωπής (7§1 εδ. α' Σ), αξίωμα *nullum crimen nulla poena sine lege* (και δη *sine lege stricta / praevia*) και από το άρθρο 2 ΠΚ, αν και σε αυτή την περίπτωση η θεωρία²⁶ και τμήμα της Νομολογίας²⁷ φαίνεται να στέκεται αντίθετη και υπέρ της εφαρμογής της αρχής αυτής προς όφελος του κατηγορουμένου και στις δικονομικές διατάξεις.

Καταλήγει, κατά τα ανωτέρω, η επικρατούσα στη θεωρία άποψη, ότι οι εν λόγω διατάξεις αποτελούν κανόνες εφαρμογής του *ουσιαστικού* ποινικού δικαίου, υπό την έννοια ότι ρυθμίζουν τόσο το εάν μια πράξη με διεθνείς όψεις υπόκειται στην εθνική ποινική εξουσία, όσο και το αν οι ελληνικές ποινικές διατάξεις, ουσιαστικές και δικονομικές, θα εφαρμοστούν *in concreto*²⁸.

²⁵ Ενδεικτικά ΣυμβΠλημθεσ 513/1992, Υπεράσπιση 1992, σελ 1180, ΣυμβΠλημθεσ 2452/1993 Υπεράσπιση 1993, σελ. 1363. Να σημειωθεί, όμως, πως έχει αρχίσει και από τη Νομολογία γίνεται δεκτό ότι απαγορεύεται γενικώς η αναδρομική εφαρμογή δικονομικών κανόνων, όταν αυτοί περιέχουν προβλέψεις οι οποίες θίγουν εν τέλει ουσιώδη συμφέροντα του κατηγορουμένου, εφόσον όμως δεν υπάρχει αντίθετη ρητή νομοθετική πρόβλεψη, Γνωμ. ΕισΑΠ 2/2013, <https://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/15766>

²⁶ Ανδρουλάκης Ν., *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης 3η Έκδοση 2007*, σ. 18, Μαργαρίτης Λ. *Ποινική Δικονομία Ένδικα Μέσα* Γ' έκδοση 2005, σ. 66-67 και Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 3η έκδοση 2007, σ. 54, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι αναλογία και αναδρομικότητα απαγορεύονται, εφόσον καθιστούν χειρότερη τη θέση του κατηγορουμένου.

²⁷ ΟΛΑΠ 1282/1992, ΠοινΧρον 1992, σελ 921, που αρνήθηκε την αναδρομική εφαρμογή της αναμφίβολα δικονομικού περιεχομένου διάταξης του άρθρου 8§8 του Ν 1941/1991 με την οποία είχε καταργηθεί, ως λόγος απόλυτης ακυρότητας, η παράνομη παράσταση του πολιτικός ενάγοντος, η οποία *in concreto* ήταν ευμενέστερη για τον ανααιρεσείοντα (κατηγορούμενο), με την αιτιολογία ότι το επιτρεπτό των ενδίκων μέσων και τα σφάλματα της απόφασης ή του βουλεύματος, κρίνονται σύμφωνα με τον νόμο που ισχύει κατά τον χρόνο δημοσίευσής της αποφάσεως ή εκδόσεως του βουλεύματος, ενώ με τις υπ' αριθμ. 1529/1993, ΠοινΧρον 1993, σελ 1286, με αντίθετη μειοψηφία και 1817/1993, ΠοινΧρον 1994, σελ 177 αποφάσεις του (σε Συμβούλιο), ο ΑΠ έκρινε ότι οι δικονομικοί νόμοι, αν δεν ορίζεται αλλιώς, δεν έχουν αναδρομική δύναμη, αλλά αφορούν μόνο το διαδικαστικό τμήμα της ποινικής δίκης, που έπεται της θέσης τους σε ισχύ. Βλ. επίσης ΟΛΑΠ 1/2014, δημοσίευση ΝΟΜΟΣ, η οποία έκρινε ότι ανεξάρτητα από τη φύση της διάταξης, η οποία είναι πράγματι δικονομική, αυτή ως εισάγουσα δυσμενέστερη για τον κατηγορούμενο ρύθμιση σε σχέση με ό, τι ίσχυε προηγουμένως σχετικά με την υποβολή της μηνυτήριας αναφοράς για την δίωξη της συγκεκριμένης πράξης, αυτή δεν είχε αναδρομική ισχύ, ΑΠ 1786/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ 648, σύμφωνα με την οποία αναδρομική εφαρμογή δικονομικού νόμου όταν η νέα νομοθετική πρόβλεψη θίγει τελικά ουσιώδη συμφέροντα του βασικού υποκειμένου της ποινικής δίκης δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

²⁸ Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 37.

2. Εγκλήματα που τελέστηκαν στην ημεδαπή

2.1. Ποιος θεωρείται τόπος τέλεσης του εγκλήματος κατά το άρθρο 16 ΠΚ

Όπως αναφέρθηκε και εισαγωγικά, απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορέσουμε να ερμηνεύσουμε και να εφαρμόσουμε ορθά τις διατάξεις των άρθρων 5-11 ΠΚ, είναι να έχουμε προσδιορίσει ποιος θεωρείται κατά τον ελληνικό ποινικό νομοθέτη ως τόπος τέλεσης ενός αδικήματος²⁹, ώστε να καθορίσουμε εάν το αδίκημα τελέστηκε εν όλω στην Ελληνική Επικράτεια, και άρα η ποινική εξουσία της ημεδαπής έννομης τάξης θεμελιώνεται στην αρχή της εδαφικότητας (άρθρο 5§1 ΠΚ) ή εν μέρει ή εξ ολοκλήρου στην αλλοδαπή, οπότε η ποινική της εξουσία θα θεμελιωθεί σε κάποια άλλη από τις αρχές παρέκτασης της δικαιοδοσίας της κατά τα άρθρα 6 επ. ΠΚ, και εφόσον βεβαίως αποδεικνύεται ότι υπάρχει ένα εύλογο συνδετικό στοιχείο της ημεδαπής έννομης τάξης με την άδικη πράξη που τελέστηκε.

Το άρθρο 16 ΠΚ, με τίτλο «Τόπος Τέλεσης της Πράξης», ορίζει ότι *«Τόπος τέλεσης της πράξης θεωρείται ο τόπος όπου ο υπαίτιος διέπραξε ολικά ή μερικά την αξιόποινη ενέργεια ή παράλειψη, καθώς και ο τόπος όπου επήλθε ή, σε περίπτωση απόπειρας, έπρεπε σύμφωνα με την πρόθεση του υπαιτίου να επέλθει το αξιόποιο αποτέλεσμα»*.³⁰

Από τη γραμματική διατύπωση του νόμου προκύπτει ξεκάθαρα ότι ο έλληνας νομοθέτης υιοθέτησε την ορθή *«θεωρία της ενότητας»*³¹, θεωρεί δηλαδή ως τόπο τέλεσης ενός τετελεσμένου εγκλήματος τόσο τον τόπο τέλεσης της αξιόποινης συμπεριφοράς, όσο και τον τόπο επέλευσης του εγκληματικού αποτελέσματος.

²⁹ Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο, Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους, Δ'* έκδοση, σελ. 102 επ

³⁰ Σύμφωνα με το Σχέδιο ΠΚ της επιτροπής Μανωλεδάκη, προτείνεται να λάβει την εξής μορφή: *«Τόπος τέλεσης της πράξης θεωρείται ο τόπος όπου ο υπαίτιος διέπραξε ολικά ή μερικά την αξιόποινη ενέργεια ή παράλειψη, καθώς και ο τόπος όπου επήλθε ή, σε περίπτωση απόπειρας, έπρεπε να επέλθει σύμφωνα με την πρόθεσή του το αποτέλεσμα»*, δεν προτείνεται δηλαδή ουσιαστική μεταβολή στο ισχύον καθεστώς.

³¹ Αμφίβολη η ανάλυση του Μπουρμά Γ., σε *Ποινικός Κώδικας Κατ' Άρθρο Ερμηνεία, Α. Χαραλαμπίδης, Α' τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014*, σελ. 187, ότι ο ΠΚ *«ακολουθεί την θεωρία της συμπεριφοράς (:)* σύμφωνα με την οποία, τόπος τέλεσης του όλου εγκλήματος είναι μόνον ο τόπος στον οποίο έλαβε χώρα η εκάστοτε αξιόποινη συμπεριφορά»

Κατά την άποψή μου το άρθρο 16 ΠΚ είναι μία έμμεση απόδειξη ότι το «άδικο» στην ελληνική έννομη τάξη θεμελιώνεται σε δύο στοιχεία, ήτοι τόσο στην απαξία της συμπεριφοράς όσο και στην απαξία του αποτελέσματος³². Το ζήτημα αυτό, εάν δηλαδή το άδικο θεμελιώνεται αποκλειστικά από τα αντικειμενικά στοιχεία που συγκροτούν την *προσβολή* του εννόμου αγαθού, ή και από την εγκληματική *συμπεριφορά* του δράστη (και τα υποκειμενικά στοιχεία της πράξης), έχει απασχολήσει τη θεωρία επί μακρόν, και παρότι δεν αποτελεί αντικείμενο έρευνας στην παρούσα εργασία, οφείλω εν συντομία να αναφέρω ότι έχουν υποστηριχθεί τρεις απόψεις³³ για το ποια είναι τα θεμελιωτικά του αδικού στοιχεία: α) η κλασσική ή αντικειμενική θεωρία, που υποστηρίζει ότι το άδικο θεμελιώνεται αποκλειστικά στην αντικειμενική προσβολή του εννόμου αγαθού (ήτοι στην απαξία του αποτελέσματος), β) η αμιγώς υποκειμενική άποψη, που πρεσβεύει ότι το άδικο είναι αποκλειστικά άδικο της συμπεριφοράς, της προς το δίκαιο αντιτιθέμενης βούλησης του δράστη και το αποτέλεσμα δεν παίζει κανένα ρόλο στην θεμελίωση του αδικού, παρά μόνο στην επιβολή της ποινής, υποβιβαζόμενο τρόπον τινά σε έναν «εξωτερικό όρο του αξιοποιού», και γ) η μέση (και κρατούσα) άποψη, η οποία εκκινεί από την θέση ότι το άδικο θεμελιώνεται τόσο στην απαξία του αποτελέσματος όσο και στην απαξία της συμπεριφοράς, αντιλαμβανόμενη τους κινδύνους που εγκυμονεί η αποβολή του στοιχείου του αποτελέσματος από τη συγκρότηση του αδικού, δεδομένου μάλιστα ότι η εξωτερίκευση της εγκληματικής βούλησης, ως μορφή διατάραξης της ειρηνευμένης κατάστασης του εννόμου αγαθού, αποτελεί (ή οφείλει να αποτελεί για να κριθεί εγκληματική) από μόνη της ένα αποτέλεσμα. Κατά την θεωρία αυτή, η απαξία της συμπεριφοράς χωρίς την απαξία του αποτελέσματος είναι αδιανόητη, διότι η παραβίαση της αντικειμενικά οφειλόμενης επιμέλειας, ουσιώδες στοιχείο της απαξίας της συμπεριφοράς, ενέχει από μόνη της ένα είδος απαξίας αποτελέσματος, εφόσον διαταράσσει την ειρηνευμένη κατάσταση του εννόμου αγαθού προκαλώντας την γνωστή σε όλους μας (από την μελέτη των στοιχείων της απόπειρας και της αρχής εκτέλεσης ενός εγκλήματος) «εγκληματική εντύπωση».

³² Σε αντίθεση με το άρθρο 17 ΠΚ, το οποίο έχει ως βάση του τη θεωρία της δράστης / συμπεριφοράς, το άρθρο 16 ΠΚ έχει ως βάση του τη μικτή θεωρία ή αλλιώς τη θεωρία της ενότητας, Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ. 42 επ.

³³ Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ. 37 επ.

Η απαξία, λοιπόν, του αποτελέσματος συγκροτεί εν μέρει το άδικο της υπό κρίση πράξης, διότι εφόσον το δίκαιο ενδιαφέρεται για την προστασία των εννόμων αγαθών, λογικό είναι το άδικο να εξαρτάται από τα στοιχεία εκείνα στα οποία συνίσταται η προσβολή. Ένα αποτέλεσμα, όμως, από μόνο του δεν μπορεί να αποτελεί αντικείμενο ποινικοποίησης, αν δεν είναι απόρροια μιας αξιόποινης, μεμπτής από το ποινικό μας δίκαιο ανθρώπινης συμπεριφοράς. Γι' αυτό η απαξία της συμπεριφοράς συγκροτεί επίσης εν μέρει το άδικο μιας εγκληματικής πράξης, διότι εφόσον το δίκαιο μπορεί να προστατεύσει το έννομο αγαθό επηρεάζοντας την συμπεριφορά των κοινωνιών, η συμπεριφορά ως υποκειμενική αντίθεση στους κανόνες δικαίου δεν μπορεί να αγνοηθεί. Δεν είναι λίγες, άλλωστε, οι περιπτώσεις, που το αποτέλεσμα, μετά την ανθρώπινη πράξη, είναι αποτέλεσμα τύχης, χωρίς δυνατότητα ελέγχου, και γι' αυτό το λόγο μόνο η συμπεριφορά επιτρέπεται να αποτελέσει εδώ αντικείμενο περί αδικού κρίσεως και αξιολογήσεως και όχι φυσικά το τυχαίο αποτέλεσμα³⁴.

³⁴ Οι διάφορες θεωρίες για τα θεμελιωτικά στοιχεία του αδικού αναπτύχθηκαν κυρίως στα πλαίσια της έρευνας για το εάν η τιμώρηση της απόπειρας θεωρείται ή όχι αιτιολογημένη. Το αξιόποινο της απόπειρας, με βάση την αντικειμενική ή κλασσική ως άνω θεωρία, δεν είναι αυτονόητο, εφόσον εύκολα διερωτάται κανείς γιατί να απαιτείται η παρεμβολή του ποινικού δικαίου αφού δεν υπέστη καμία βλάβη το έννομο αγαθό, και άρα δεν συνέβη κάτι αξιόμμεπτο. Οι διατυπωθείσες θεωρίες κυμαίνονται ανάμεσα σε δύο πόλους: τον αντικειμενικό και τον υποκειμενικό.

Κατά την υποκειμενική θεωρία, ο λόγος της τιμώρησης έγκειται στην έμπρακτη εκδήλωση μια εχθρικής για το έννομο αγαθό στέρεας εγκληματικής βούλησης. Η άποψη αυτή δέχθηκε από νωρίς έντονη κριτική, διότι θεωρήθηκε ότι ποινικοποιεί ακόμη και εντελώς ακίνδυνες για τα έννομα αγαθά συμπεριφορές, όπως τις προαπαρασκευαστικές πράξεις και την απρόσφορη απόπειρα από ευήθεια, εφόσον και με αυτές εξωτερικεύεται το εχθρικό προς το δίκαιο φρόνημα του δράστη. Επίσης, ελλείπει αντικειμενικού ερείσματος, άγει στο συμπέρασμα ότι η απόπειρα θα πρέπει να τιμωρείται με την ίδια ποινή όπως το τετελεσμένο έγκλημα, παραβιάζοντας έτσι την αρχή της ενοχής και την αρχή της αναλογικότητας, και παραβλέποντας ότι το τετελεσμένο έγκλημα έχει βαρύτερη απαξία, διότι πλάι στην απαξία της συμπεριφοράς που ενυπάρχει στην απόπειρα, για το τετελεσμένο έγκλημα υπάρχει και η απαξία του αποτελέσματος. Η εν λόγω κριτική οδήγησε τους υποστηρικτές της σε βελτίωση αυτής και ειδικότερα σε «αντικειμενικοποίηση» του υποκειμενικού κριτηρίου. Συμφωνούν, λοιπόν, ότι δεν πρέπει να τιμωρούνται οι προαπαρασκευαστικές πράξεις αλλά μόνον οι πράξεις εκείνες που συνιστούν αρχή εκτέλεσης ή έπονται αυτής. Εντούτοις, ως «αρχή εκτέλεσης» νοούν, με αμιγώς υποκειμενικά κριτήρια, την χρονική εκείνη στιγμή κατά την οποία ο δράστης πραγματοποιεί το βουλευτικό άλμα και περνά την «δοκιμασία του πυρός», διερχόμενος πλέον από την νομιμότητα στην παρανομία. Επιπλέον, κατά της θέσης αυτής αντιπροβάλλεται και το επιχείρημα ότι ο λόγος της τιμώρησης του τετελεσμένου εγκλήματος αποτελεί τον πυρήνα του λόγου τιμώρησης και της απόπειρας, η οποία οφείλει να ευθυγραμμίζεται προς τις αρχές που διέπουν την τελείωση και όχι αντιστρόφως. Το ουσιαστικό ποινικό άδικο της τελείωσης είναι αντικειμενικό και η σχέση αντικειμενικού προς υποκειμενικό που υπάρχει στο τετελεσμένο έγκλημα πρέπει να διαπιστώνεται και κατά το στάδιο της απόπειρας, η οποία πρέπει να πλήττει με κάποιο τρόπο αντικειμενικά το έννομο αγαθό. Συνεπώς, δεν πρέπει να δίδεται σημασία τόσο στην εξωτερική της εγκληματικής βούλησης, όσο στο αν το εξωτερικευθέν είναι και εγκληματικό, άλλως οδηγεί στην τιμώρηση του φρονήματος.

Κατά την αντικειμενική θεωρία, αντίθετα, η απόπειρα τιμωρείται με ποινή γιατί προκαλεί συγκεκριμένη διακινδύνευση του εννόμου αγαθού, που αν εξελιχθεί αιτιωδώς, μπορεί να καταλήξει στο εκάστοτε βλαπτικό αποτέλεσμα. Η σχετική θεώρηση απαιτεί ο δράστης να υλοποιεί ένα τμήμα της εκάστοτε νομοτυπικής συμπεριφοράς, ώστε να υπάρχει αξιόποινη απόπειρα, έχει όμως την συνέπεια το ατιμώρητο της απρόσφορης απόπειρας και των προπαρασκευαστικών πράξεων, στις οποίες κατά λογική αναγκαιότητα δεν μπορεί να διακινδυνεύει το έννομο αγαθό. Γι' αυτό οι υποστηρικτές της εν λόγω άποψης προσπάθησαν να συμβιάσουν τις αρχές της θεωρίας με την επικράτηση του αξιοποίνου της απρόσφορης απόπειρας, διακρίνοντας ανάμεσα στην «σχετικά» και στην «απόλυτα» απρόσφορη απόπειρα. Έτσι όμως δημιουργείται μία σύγχυση ανάμεσα στις έννοιες της αφηρημένης και της συγκεκριμένης διακινδύνευσης, εφόσον μόνο η τελευταία θα μπορούσε να αναφέρεται σε προσβολή του εννόμου αγαθού.

Ορθά επισημαίνεται ότι ο ελληνικός ΠΚ φαινομενικά αποδέχεται την υποκειμενική θεωρία, με την τιμώρηση της απρόσφορης απόπειρας, ουσιαστικά όμως αποδέχεται πλήρως την αντικειμενική, εφόσον ναι μεν τιμωρεί την απρόσφορη απόπειρα, αλλά με ποινή ελαττωμένη έναντι της πρόσφορης. Αυτή η διάκριση δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί με βάση τις παραδοχές της υποκειμενικής θεωρίας, δικαιολογείται όμως από την αντικειμενική, εφόσον αυτό που απουσιάζει στην απρόσφορη απόπειρα είναι το αντικειμενικό στοιχείο της δυνατότητας διακινδύνευσης του εννόμου αγαθού.

Ο Μανωλεδάκης, πιστός στην κλασική ή αντικειμενική θεωρία, θέτει ως απαραίτητο όρο για την συνταγματικότητα της τιμώρησης της απόπειρας την συγκεκριμένη διακινδύνευση του εννόμου αγαθού από πράξη ικανή να προσβάλλει εξατομικευμένο έννομο αγαθό στην συγκεκριμένη ατομικότητά του, και θεωρεί ότι στα φυσικά εγκλήματα υπάρχει απόπειρα από τη στιγμή που ο δράστης εξαπολύει πάνω στο φυσικό αντικείμενο που εξατομικεύει το έννομο αγαθό τη φυσική ενέργεια που είναι *in concreto* ικανή να προκαλέσει το αξιόποινο αποτέλεσμα ή από τη στιγμή που αφήνει το υλικό αντικείμενο στη φυσική εκείνη κατάσταση που αιτιακά το προκαλεί.

Σύγχρονες παραλλαγές της αντικειμενικής θεωρίας: Η τιμώρηση της απόπειρας δικαιολογείται από την «γενική επικινδυνότητα» που εμπεριέχει αυτή ως μορφή συμπεριφοράς και στοιχειοθετεί συγχρόνως την ουσία του αδικού εκείνων τουλάχιστον των περιπτώσεων απρόσφορης απόπειρας, που διακρίνονται από έναν υπαρκτό κίνδυνο για τα έννομα αγαθά. Αυτή η θεωρία επικρίθηκε, γιατί η απόφαση τέλεσης του εγκλήματος που αποτελεί συστατικό στοιχείο της απόπειρας, αναφέρεται σε βλάβη συγκεκριμένου εννόμου αγαθού και όχι της ολότητας ή μιας γενικής κατηγορίας εννόμων αγαθών.

Μικτές θεωρίες: κατά την εξέλιξη αυτής της προβληματικής αναπτύχθηκαν ενδιάμεσες ή μικτές θεωρίες, που επιχειρούν να συνδυάσουν τα πλεονεκτήματα των άνω θεωριών, αποφεύγοντας τα μειονεκτήματά τους. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι παρότι υπάρχει αντικειμενική υπόσταση στα εγκλήματα απόπειρας, είναι δεδομένο το αντικειμενικό έλλειμμα της, με άμεση συνέπεια την εν μέρει αυτονόμηση του υποκειμενικού συστατικού της, της απόφασης εκτέλεσης, που αναλαμβάνει έναν ρόλο πολύ εκτενέστερο του αντίστοιχου δόλου στα τετελεσμένα εγκλήματα. Χωρίς αναγωγή στο υποκειμενικό στοιχείο, είναι πολύ συχνά αδύνατη η σαφής νοηματοδότηση της εξωτερικής συμπεριφοράς του δράστη, που πολλές φορές είναι πολυσημάντη. Ο λόγος, λοιπόν, της τιμώρησης, είναι μικτής φύσης: αφενός και προεχόντως αντικειμενικής, που έγκειται σε ένα είδος προσβολής του εννόμου αγαθού, αλλά και υποκειμενικής, που έγκειται στην λήψη μιας σταθερής και αμετάκλητης εγκληματικής απόφασης που έχει ήδη αρχίσει να γίνεται πράξη.

Για το τι είδους προσβολή του εννόμου αγαθού απαιτείται, ώστε να καταφαθεί το αξιόποινο της απόπειρας, οι γνώμες δίστανται. Όπως αναφέρθηκε, για την υποκειμενική θεωρία ο λόγος τιμώρησης είναι μόνο υποκειμενικός και συνίσταται στην εξωτερική του εχθρικού φρονήματος του δράστη, θεωρία που δεν μπορεί να γίνει δεκτή, γιατί διευρύνει το αξιόποινο για εντελώς ακίνδυνες πράξεις και δεν συνάδει με το ατιμώρητο της εξ ευηθείας απρόσφορης απόπειρας και των προπαρασκευαστικών πράξεων. Για την αντικειμενική θεωρία δικαιολογητική βάση του αξιοποίνου της απόπειρας μπορεί να είναι μόνο η αντικειμενική συγκεκριμένη διακινδύνευση του υλικού αντικειμένου κατά του οποίου στράφηκε η πράξη, όμως και αυτή αποκλειστικά δεν μπορεί να γίνει δεκτή, γιατί δεν εξηγεί τον λόγο τιμώρησης της απρόσφορης απόπειρας, που είναι ακίνδυνη απόπειρα. Αφού, λοιπόν, έτσι έχει το πράγμα, τότε για τι είδους προσβολή μπορούμε να συνδέσουμε την γνήσια απρόσφορη απόπειρα; (τον διαχωρισμό κάνει ο Ανδρουλάκης λέγοντας ότι η εξ ευηθείας απρόσφορη απόπειρα είναι «μη γνήσια» που στην ουσία δεν συνιστά καν απόπειρα, είναι μη απόπειρα). Είναι δεδομένο ότι απρόσφορη απόπειρα δεν

τίθεται βέβαια θέμα βλάβης, εφόσον το αποτέλεσμα δεν πρέπει να έχει επέλθει, ούτε όμως και συγκεκριμένης διακινδύνευσης, αφού η απρόσφορη απόπειρα είναι ακίνδυνη.

Σύμφωνα με την «θεωρία της εντύπωσης» το ζητούμενο «νέο», «άλλο» είδος προσβολής, εντοπίζεται στην εντύπωση μιας επίθεσης κατά της έννομης τάξης, ώστε να κλονίζεται η πεποίθηση και εμπιστοσύνη για την ασφαλή ισχύ της, οπότε είναι αξιόποινη η συμπεριφορά όταν μπορεί να κλονίσει την εμπιστοσύνη του κοινωνικού συνόλου, επί την ισχύ της έννομης τάξης. Τότε τίθεται σε κίνδυνο η εν δικαίου ειρήνη και καθίσταται αναγκαία μια ανάλογη προς το μέγεθος αυτής της διατάραξης ποινική κύρωση. Η θεωρία της εντύπωσης, που είναι και η κρατούσα στην ελληνική και γερμανική θεωρία και νομολογία, εξηγεί το μη κολάσιμο των προπαρασκευαστικών πράξεων και της απρόσφορης από ευήθεια απόπειρας, διότι με αυτές δεν κλονίζεται η εμπιστοσύνη των κοινωνιών στην αυθεντία της έννομης τάξης και αν μείνουν ατιμώρητες, ο αντικειμενικός παρατηρητής δεν έχει κίνητρο να παύσει να συμμορφώνεται προς τους κανόνες του δικαίου. Αν αντιθέτως, τιμωρηθούν, αυτό θα συνέβαλε στην διατάραξη της εμπιστοσύνης αυτής, αφού θα ενεφάνιζε ένα κράτος αυθαίρετο και δεσποτικό. Επιπλέον, αναδεικνύει την επικινδυνότητα της πράξης της απόπειρας, και γι' αυτό η θεωρία αυτή δεν χρειάζεται να καταφύγει στην βούληση ή την προσωπικότητα του δράστη.

Η θεωρία αυτή έχει υποστεί έντονη κριτική. Για τον Ανδρουλάκη, η «εντύπωση» εργάζεται με γενικόλογα και αόριστα μεγέθη και γι' πρόσδοση νομικής σημασίας σε ένα κριτήριο όπως η εντύπωση, είναι προβληματική, όχι μόνο γιατί είναι υποκειμενική αλλά γιατί χαρακτηρίζεται από ένα εγγενές ενδεχόμενο να αποδειχτεί στην συνέχεια ψεύτικη. Μόνο μια ασφαλής, μη διαψεύσιμη εντύπωση θα μπορούσε να έχει ποινικό ενδιαφέρον. Η ασφαλής εντύπωση όμως στηρίζεται σε πραγματικά περιστατικά συνιστώντα επίθεση κατά της έννομης τάξης. Αν όμως υπάρχουν αυτά, τότε τι να την κάνουμε την εντύπωση που προκαλούν;! Γι' αυτό, λέει, πρέπει να αναζητήσουμε άλλο είδος αντικειμενικής προσβολής των εννόμων αγαθών που χαρακτηρίζει την απόπειρα και καθιστά αναγκαία την τιμώρησή της.

Ο Μυλωνόπουλος χαρακτηρίζει την εγκληματική εντύπωση όχι ως λόγο ή κριτήριο για το αξιόποινο της απόπειρας, αλλά το «σύμπτωμα» αυτών, μέσω του οποίου μπορεί να διαγνωσθεί αντικειμενικά ο κλονισμός της εμπιστοσύνης των κοινωνιών επί την ισχύ των κανόνων δικαίου. Λέει ότι η εγκληματική εντύπωση χαράσσει τα όρια της κοινωνικής προσφορότητας. Ό,τι είναι κοινωνικά απρόσφορο δημιουργεί την εγκληματική εντύπωση και ό,τι είναι κοινωνικά πρόσφορο αδυνατεί να την προκαλέσει. Κάθε πράξη που υπερβαίνει τα όρια του κοινωνικά πρόσφορου προκαλεί εγκληματική εντύπωση και εκεί στηρίζεται και η οριοθέτηση του καθήκοντος επιμελείας. Η προσβολή του καθήκοντος επιμελείας ως προς ένα έννομο αγαθό επιτρέπει το συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά είναι κοινωνικά βλαπτική, η δε εντύπωση, αντίστοιχα, επιτρέπει το συμπέρασμα ότι το έννομο αγαθό υπέστη αντίστοιχη βλάβη. Υπό την έννοια αυτή, η κοινωνική βλαπτικότητα της συμπεριφοράς ταυτίζεται με ένα τρίτο είδος προσβολής του εννόμου αγαθού, την διατάραξη της ειρηνευμένης κατάστασής του. Η εγκληματική εντύπωση εκφράζει ακριβώς αυτήν την αντικειμενικώς διαγνώσιμη διατάραξη, που συμπίπτει με την υπέρβαση των ορίων του κοινωνικά πρόσφορου και την παραβίαση του καθήκοντος αντικειμενικής επιμελείας ως προς τα έννομα αγαθά.

Η θεωρία της επικινδυνότητας της συμπεριφοράς καθ' εαυτήν (Hirsch) διακρίνει ανάμεσα στον κίνδυνο, στον οποίο περιέρχεται ένα συγκεκριμένο έννομο αγαθό, και στην επικινδυνότητα μιας πράξης, η οποία μπορεί να υπάρξει ακόμη και όταν δεν εκτίθεται σε κίνδυνο συγκεκριμένο έννομο αγαθό, πχ ένας οδηγός παίρνει «ανοικτά» μία στροφή, αλλά εκείνη την ώρα δεν έρχεται άλλο αμάξι από την αντίθετη πλευρά. Υποστηρίζει λοιπόν αυτή η θεωρία ότι αυτό που χαρακτηρίζει την αρχή εκτέλεσης δεν είναι ο κίνδυνος που προκαλεί για συγκεκριμένο έννομο αγαθό, αλλά η επικινδυνότητα που αυτή ενέχει. Ο Βαθιώτης μάλιστα αναφέρει ότι η απόπειρα, σε σχέση με τα εγκλήματα διακινδύνευσης, αποτελεί τη βαρύτερη μορφή διακινδύνευσης, γιατί εδώ ο δράστης θέλει την βλάβη, ενώ στα εγκλήματα διακινδύνευσης θέλει μόνο τη διακινδύνευση (σελ. 314). Οι περιπτώσεις εξ ευηθείας απρόσφορης απόπειρας δεν δημιουργούν καμία επικινδυνότητα, γι' αυτό και παραμένουν ατιμώρητες. Η θεωρία αυτή δεν συμβιβάζεται με την ηπιότερη κατά το δίκαιό μας τιμώρηση της γνήσιας απρόσφορης απόπειρας, και έχει επικριθεί γιατί η «απόφαση τέλεσης» ως στοιχείο της απόπειρας αφορά στην τρώση ενός συγκεκριμένου εννόμου αγαθού και όχι αορίστως στο σύνολό του. Επομένως το αντικειμενικό αντίκρουσμα της απόφασης αυτής μόνο στην θέση σε κίνδυνο συγκεκριμένου υλικού αντικειμένου επίθεσης μπορεί να έγκειται. Επιπλέον, η επικινδυνότητα μπορεί να χαρακτηρίζει ως και απλές προπαρασκευαστικές πράξεις.

Η θεωρία της δικαιοσύνης ειρήνευσης του εννόμου αγαθού: Για όλους τους ανωτέρω αναφερόμενους λόγους γίνεται δεκτό ότι το αποφασιστικό αντικειμενικό στοιχείο το οποίο προκαλεί τον κλονισμό της εμπιστοσύνης των κοινωνιών στην ισχύ των δικαιοκάνονων και συνακόλουθα τη δημιουργία αντίστοιχης εγκληματικής εντύπωσης, είναι ακριβώς η προσβολή της εν δικαίω ειρήνευσης των εννόμων αγαθών με την εχθρική προσέγγιση και διείσδυση στην σφαίρα – ζώνη προστασίας που τα περιβάλλει, ακόμη και όταν η επιθετική συμπεριφορά δεν είναι επικίνδυνη. Τα έννομα αγαθά παρουσιάζονται διατεταγμένα στο πλαίσιο ενός οργανωμένου κοινωνικού βίου, έτσι ώστε να περιβάλλονται από μια εμπιστοσύνη επί το απρόσβλητό τους, βρίσκονται σε μια κοινωνικά φροντισμένη ειρηνευμένη κατάσταση, η οποία παγιώνεται με την αναγνώριση μέτρων και θεσμών που τα προστατεύουν και καθιστούν δύσκολη την προσβολή τους. Έτσι σχηματίζονται γύρω από τα αγαθά «σφαίρες» ή «ζώνες» επιρροής και χρήσης, ειρηνευμένες ζώνες ειρηνευμένων εννόμων αγαθών, η θραύση των οποίων συνιστά και το ζητούμενο τρίτο είδος προσβολής των εννόμων αγαθών. Οι σφαίρες αυτές ανήκουν, τρόπον τινά, στο έννομο αγαθό, συνιστώντας τον περίβολο γύρω από τον πυρήνα του, και είναι ομόκεντρες και συχνά πολυπεριεκτικές, ανήκοντες σε περισσότερα έννομα αγαθά, αποκτώντας μεγάλη πρακτική σημασία σε περιπτώσεις πολυσήμαντης συμπεριφοράς που ενέχουν προσβολή για τα έννομα αγαθά.

Πολύ πρόσφατα, στο στοιχείο της διατάραξης της ειρήνευσης του εννόμου αγαθού προστέθηκε και αυτό της προσβολής της συστημικής εμπιστοσύνης, δηλαδή της εμπιστοσύνης των κοινωνιών του δικαίου στην ισχύ των κανόνων δικαίου και στην αυθεντία της έννομης τάξης. Οι δύο αυτές «προσβολές» προκαλούν ακριβώς την εκάστοτε οικεία εγκληματική εντύπωση. Κατά της θεωρίας αυτής προβάλλεται η ένσταση ότι η «τρίτη» αυτή μορφή δεν προβλέπεται στις αντικειμενικές υποστάσεις των εγκλημάτων του ΠΚ που αναγνωρίζει μόνο την βλάβη και την διακινδύνευση, οπότε η απόπειρα μπορεί να αποτελεί προστάδιο μόνο των δύο προβλεπόμενων από τον νόμο προσβολών, δηλαδή είτε προστάδιο βλάβης, είτε προστάδιο διακινδύνευσης.

Κριτική των θεωριών και κρατούσα άποψη: Η θεωρία της εντύπωσης επικρίθηκε έντονα από τους υποστηρικτές των αμιγώς αντικειμενικών θεωριών, κυρίως τον Μανωλεδάκη, οι οποίοι αμφισβήτησαν τον αντικειμενικό χαρακτήρα της, χαρακτηρίζοντάς την ως μια ουσιαστικώς συγκαλυμμένη υποκειμενική θεωρία, διότι, κατ' αυτούς, η κρίση για το ποιες πράξεις συνιστούν διατάραξη της ειρήνευσης του εννόμου αγαθού ή εντύπωση του εγκλήματος έχουν υποκειμενικό χαρακτήρα. Η διαπίστωση αυτή αντικρούεται με το επιχείρημα ότι ο «υποκειμενισμός» δεν είναι κριτήριο άγνωστο προς το ποινικό δίκαιο, αντίθετα χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της έννοιας αξιολογικών στοιχείων των αντικειμενικών υποστάσεων, στο αναγκαίο μέτρο της άμυνας (σε σχέση με τους κοινωνικοηθικούς περιορισμούς της), κλπ. Ο Ανδρουλάκης, μάλιστα, υποστηρίζει πως η θέση της θεωρίας της εντύπωσης ότι από την εγκληματική εντύπωση που προκαλεί η πράξη προσβάλλεται η ασφάλεια του εννόμου αγαθού, καταδεικνύει τον υποκειμενικό χαρακτήρα της, αφού φαίνεται να χρησιμοποιεί το υποκειμενικό στοιχείο της εντύπωσης για την διαπίστωση του αντικειμενικού στοιχείου, αυτό δηλαδή της προσβολής της ασφάλειας του εννόμου αγαθού, επιχειρώντας έτσι μια μετάβαση από το υποκειμενικό στοιχείο στο αντικειμενικό, αντί της ορθής μετάβασης από το αντικειμενικό στο υποκειμενικό. Γι' αυτό υποστηρίζει ότι πρέπει να μετατεθεί το κέντρο βάρους της θεωρίας από την εντύπωση στην διατάραξη, να γίνει δηλαδή δεκτό ότι δεν είναι η εγκληματική εντύπωση που πλήττει την ειρήνευση του εννόμου αγαθού και κλονίζει τη συστημική εμπιστοσύνη των κοινωνιών του δικαίου, αλλά αντίθετα, η διατάραξη αυτού του status ηρεμίας είναι που προκαλεί την εγκληματική εντύπωση και διαψεύδει το αίσθημα της ασφάλειας των πολιτών.

Παρά την έντονη κριτική, η θεωρία της εντύπωσης έχει επικρατήσει πλήρως, ενώ αποτελεί την βάση για την λίαν πρόσφατως υποστηριχθείσα άποψη, που επιχειρεί συνδυασμό των ανωτέρω τριών θεωριών για την δικαιολόγηση του αξιοποίνου της απόπειρας, και δέχεται ότι ο βασικός λόγος (πρέπει να) είναι ο αντικειμενικός κίνδυνος βλάβης για το έννομο αγαθό, το γεγονός ότι αυτός αποτελεί έμπρακτη εξωτερική βούληση της εγκληματικής βούλησης του δράστη, και η συνακόλουθη εγκληματική εντύπωση που προέρχεται από την διασάλευση της κοινωνικής – δικαιοσύνης ειρήνης για το έννομο αγαθό.

Για τις ανωτέρω παρατιθέμενες θεωρίες και απόψεις βλ. αναλυτικά σε Ανδρουλάκης Ν., *Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, II. Απόπειρα και συμμετοχή*, Αθήνα 2004, σελ 25 επ., Μυλωνόπουλος Χ., *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος II, Απόπειρα - συμμετοχή - συρροή*, σελ. 13 επ., Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ. 313 επ. Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο, Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους, Δ' έκδοση*, σελ 317 επ.

Κατά τη διάταξη, λοιπόν, του άρθρου 16 ΠΚ, τόπος τέλεσης του όλου εγκλήματος θεωρείται αφενός ο τόπος που εξωτερικεύθηκε στον εξωτερικό κόσμο η αξιόποινη συμπεριφορά του δράστη (έγκλημα ενέργειας ή παράλειψης)³⁵, ακόμη και ένα τμήμα αυτής, και αφετέρου ο τόπος στον οποίο επήλθε το βλαπτικό για το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό αποτέλεσμα (ή σε περίπτωση απόπειρας ο τόπος που ανέμενε ο δράστης ότι θα επέλθει το βλαπτικό αποτέλεσμα). Συνακόλουθα, ο τόπος όπου πραγματώθηκαν οι προπαρασκευαστικές ενέργειες (εφόσον αυτές δεν είναι αυτοτελώς αξιόποινες), ο τόπος λήψης της εγκληματικής απόφασης, ή ο τόπος όπου έγινε γνωστό το έγκλημα, δεν αποτελούν στοιχεία που να προσδιορίζουν τον τόπο τέλεσης της πράξης, και επομένως είναι νομικά αδιάφορα³⁶.

Στις περιπτώσεις που η εγκληματική συμπεριφορά του δράστη συνίσταται σε παράλειψη, θα πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα στα γνήσια και τα μη γνήσια εγκλήματα παράλειψης. Στην πρώτη περίπτωση, όπου η παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας από το δράστη τυποποιείται ευθέως σε νομοθετική διάταξη, τόπος τέλεσης είναι εκείνος στον οποίο έπρεπε να λάβει χώρα η μη πραγματοποιηθείσα κοινωνικά αναμενόμενη ενέργεια ή με άλλα λόγια ο τόπος όπου ο υπαίτιος όφειλε και μπορούσε να επιχειρήσει την παραληφθείσα ενέργεια³⁷. Αν στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος γνήσιας παραλείψεως προβλέπεται και αξιόποινο αποτέλεσμα (π.χ. στην περίπτωση του 306§1 περ. β' ΠΚ σε συνδυασμό με κάποια από τις περιπτώσεις της §2), ως τόπος τέλεσης της πράξης θεωρείται - συμπληρωματικά του τόπου όπου έλαβε χώρα η παράλειψη- και ο τόπος όπου έλαβε χώρα το αξιόποινο αποτέλεσμα. Αντίθετα στην περίπτωση των μη γνήσιων εγκλημάτων παράλειψης³⁸, τα οποία είναι κατά κανόνα ουσιαστικά εγκλήματα ή άλλως εγκλήματα αποτελέσματος, τόπος τέλεσης είναι τόσο ο τόπος στον οποίο ο

³⁵ Όπου δε προβλέπεται και ενδιάμεσο αποτέλεσμα, πχ στο αδίκημα της απάτης αρχικά η απατηλή συμπεριφορά και έπειτα η περιουσιακή διάθεση, και ο τόπος επέλευσης αυτού συνιστά τόπο τέλεσης της πράξης, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι και αυτό (το αποτέλεσμα) συνιστά στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος

³⁶ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, 1993, σελ 159, Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 42-43

³⁷ Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ. 43 επ.

³⁸ Στα οποίων η εγκληματική συμπεριφορά περιγράφεται στο νόμο ως θετική ενέργεια, αλλά τελούνται με παράλειψη όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 15 ΠΚ, όταν δηλαδή ο δράστης έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να αποτρέψει το εγκληματικό αποτέλεσμα

δράστης υποχρεούταν να τελέσει την προς παρεμπόδιση του αποτελέσματος οφειλόμενη ενέργεια, όσο και ο τόπος όπου επήλθε το μη αποτραπέν αξιόποιο αποτέλεσμα^{39, 40}.

Όσον αφορά στο ποιος θεωρείται τόπος τέλεσης του αδικήματος στα εγκλήματα *διακινδύνευσης*, πέραν του τόπου στον οποίο πραγματοποιείται η αξιόποινη συμπεριφορά, πρέπει να εξετάσουμε εάν μας ενδιαφέρει και ο τόπος όπου πραγματώθηκε (αν πραγματώθηκε τελικά) ο κίνδυνος. Στα εγκλήματα, λοιπόν, *διακινδύνευσης* θα πρέπει να γίνει διάκριση ανάλογα με το είδος της *διακινδύνευσης* του εννόμου αγαθού που τυποποιείται στην αντίστοιχη ποινική διάταξη, και συγκεκριμένα ανάλογα με το εάν πρόκειται για έγκλημα αφηρημένης, δυνητικής (ή άλλως αφηρημένα συγκεκριμένης) ή συγκεκριμένης *διακινδύνευσης*⁴¹. Σύμφωνα με την μάλλον κρατούσα άποψη, εάν πρόκειται για έγκλημα συγκεκριμένης *διακινδύνευσης*, στο οποίο η επέλευση του κινδύνου τυποποιείται ρητά στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, ως τόπος τέλεσης θεωρείται και ο τόπος πρόκλησης του κινδύνου. Αντιθέτως, στην περίπτωση των εγκλημάτων αφηρημένης *διακινδύνευσης*, όπου ο κίνδυνος αποτέλεσε απλά νομοθετικό κίνητρο και όχι στοιχείο της αντικειμενικής υποστάσεως, φαίνεται να επικρατεί η άποψη ότι ο τόπος όπου εκδηλώθηκε ο κίνδυνος δεν συνιστά και τόπο τέλεσης του εγκλήματος. Τα εγκλήματα δυνητικής (ή άλλως αφηρημένα συγκεκριμένης) *διακινδύνευσης* κατατάσσονται από άλλους στην κατηγορία της αφηρημένης *διακινδύνευσης* και από άλλους στην κατηγορία της συγκεκριμένης *διακινδύνευσης*⁴², είναι πάντως μία ενδιάμεση κατηγορία μεταξύ των δύο ειδών *διακινδύνευσης*, γιατί απαιτούν κάτι περισσότερο από μία

³⁹ Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 45-46

⁴⁰ Ιδιαίτερη ανάλυση για το ζήτημα σε Χαραλαμπίκη Α., *Ζητήματα Ποινικού Δικαίου*, Εκδόσεις ΠΝ Σάκκουλα, 2009, ο οποίος αναφέρει (σχολιάζοντας την ΤριμΠλημΠειρ 1098/2001) ότι «ως αξιόποιο αποτέλεσμα υπό την έννοια του άρθρου 16 ΠΚ που προσδιορίζει τον τόπο τέλεσης της πράξεως πρέπει να νοηθεί μόνο το αποτέλεσμα που ανήκει στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος και όχι οποιαδήποτε άλλη συνέπεια ή επίπτωση που προκλήθηκε αιτιωδώς από την πράξη. Με άλλα λόγια, τόπος επέλευσης του αποτελέσματος μπορεί να θεωρηθεί μόνο εκείνος στον οποίο επήλθε το περιγραφόμενο στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος αποτέλεσμα, ενώ είναι εντελώς αδιάφορο άλλες τυχόν επιπτώσεις που εμφανίζονται συνάφεια ή συνδέονται με οποιονδήποτε τρόπο με την εγκληματική συμπεριφορά» σελ. 451

⁴¹ Για ανάλυση των προαναφερόμενων μορφών *διακινδύνευσης* Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., *Κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα, Άρθρα 264-289 ΠΚ*, β' έκδοση, 1990, σελ 33 επ.

⁴² Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., *Κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα, Άρθρα 264-289 ΠΚ*, β' έκδοση, 1990, σελ 59 όπου και περαιτέρω παραπομπές

λειτουργική και προσβάσιμη πηγή κινδύνου, αλλά κάτι λιγότερο από την είσοδο του εννόμου αγαθού σε αυτήν, με την οποία αρχίζει στην ουσία η πραγμάτωση της δικινδύνευσης. Στην τελευταία αυτή κατηγορία, εφαρμόζοντας όσα αναπτύχθηκαν ανωτέρω, ότι δηλαδή δεν μπορούμε να θεωρούμε ως τόπο τέλεσης αδικήματος ενδιάμεσα αποτελέσματα και συνέπειες που βρίσκονται εκτός της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, μάλλον πρέπει να κάνουμε δεκτό ότι ο τόπος όπου γεννήθηκε η *δυνατότητα* πρόκλησης κινδύνου δεν αποτελεί τόπο τέλεσης της πράξης κατά το άρθρο 16 ΠΚ.

Σε σχέση με το κατ' εξακολούθηση έγκλημα (άρθρο 98 ΠΚ) έχει υποστηριχθεί τόσον η άποψη ότι πρόκειται για αυτοτελείς μερικότερες πράξεις⁴³, οι οποίες μάλιστα συρρέουν πραγματικά, άλλως δε θα δινόταν η δυνατότητα στο δικαστή να επιβάλει για αυτά περισσότερες ποινές με βάση το άρθρο 94 ΠΚ, και επομένως ο τόπος τέλεσης κρίνεται για κάθε μία πράξη ξεχωριστά, όσο και η άποψη ότι λόγω της χωροχρονικής συνάφειας και του ταυτόσημου προσβαλλόμενου εννόμου αγαθού των μερικότερων πράξεων ο νομοθέτης θέλησε να τις χειριστεί ως ενιαία πράξη⁴⁴, και άρα τόπος τέλεσης όλου του εγκλήματος θα είναι η ημεδαπή, ακόμη και αν κάποιες από αυτές τελέστηκαν στην ημεδαπή, επειδή η θεωρία της ενότητας αντιμετωπίζει την πράξη ενιαία και αδιαίρετα. Ως ορθότερη πρέπει, μάλλον, να προκριθεί η άποψη πως πρόκειται για αυτοτελείς μερικότερες πράξεις, οι οποίες συρρέουν πραγματικά και η κάθε μία έχει τον δικό της τόπο και χρόνο τέλεσης⁴⁵, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα να «εφεύρουμε» ενιαίο τόπο τέλεσης για το κατ' εξακολούθηση έγκλημα.

Στα *διαρκή* εγκλήματα, αντίθετα, όπου η ολοκλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης δε συνιστά αναγκαία και αποπεράτωση του εγκλήματος, αλλά η προσβολή του έννομου αγαθού, με τον τρόπο που την προβλέπει η αντίστοιχη ποινική διάταξη, *παρατείνεται* όσο χρόνο διατηρείται η κατάσταση που δημιουργήθηκε με την ενέργεια του δράστη, έχουμε ένα ενιαίο έγκλημα και τόπος τέλεσης αυτού θεωρείται τοςον ο τόπος στον οποίο εκδηλώθηκε αρχικά η

⁴³ Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1998, σελ. 47-48

⁴⁴ Μυλωνόπουλος, Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, 1993, σελ 162, ΣυμβΑΠ 1255/2005, Ποιν.Χρον. 2005, σελ. 844

⁴⁵ Μαργαρίτης Λ., *Το κατ' εξακολούθηση έγκλημα*, Θεωρία – Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 1997, σελ 23

εγκληματική συμπεριφορά, όσο και ο κάθε τόπος στον οποίο εξακολούθησε η πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του οικείου εγκλήματος. Έτσι, εάν ένα διαρκές έγκλημα έλαβε χώρα τόσο στην ημεδαπή, όσο και στην αλλοδαπή, θα εφαρμοστεί το άρθρο 5 ΠΚ, διότι τελέστηκε εν μέρει στην ημεδαπή, χωρίς να απαιτείται να εξετάσουμε εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 6 και 7 ΠΚ.

Ως τόπος τέλεσης της *συμμετοχικής* πράξης, λόγω του συστήματος περιορισμένης εξάρτησης της πράξης του συμμετόχου από αυτήν του φυσικού αυτουργού⁴⁶, νοείται τόσο ο τόπος όπου ενήργησε ο συμμετόχος (δηλαδή όπου ο ηθικός αυτουργός προκάλεσε την απόφαση στον αυτουργό ή όπου ο συνεργός, άμεσος ή έμμεσος παρέσχε τη συνδρομή του), όσο και ο τόπος όπου τελέστηκε η πράξη του φυσικού αυτουργού και ο τόπος όπου επήλθαν τα αποτελέσματά της. Η τελευταία αυτή παραδοχή γίνεται δεκτή όχι μόνο λόγω της (θεωρητικής) εξάρτησης της συμμετοχικής από την κύρια πράξη, αλλά κυρίως γιατί η πράξη του φυσικού αυτουργού ανάγεται αιτιωδώς στην συμμετοχική συμπεριφορά, έτσι ώστε να θεωρείται εν ευρεία εννοία αποτέλεσμά της.

Έτσι, ενώ ορθά γίνεται δεκτό ότι αν η κύρια πράξη έλαβε χώρα στην ημεδαπή, θα εφαρμοστούν οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι και για τη συμμετοχική πράξη, σύμφωνα με το συνδυασμό των άρθρων 16 και 5§1 ΠΚ, ακόμα και αν ο συμμετόχος έδρασε στην αλλοδαπή, η περίπτωση δεν είναι ακριβώς ίδια στην αντίστροφη περίπτωση, όταν δηλαδή η συμμετοχική πράξη πραγματώνεται μεν στην ημεδαπή, αλλά η κύρια πράξη λαμβάνει χώρα εν όλω⁴⁷ στην αλλοδαπή, οπότε ερευνάται η εφαρμογή των άρθρων 6 και 7 ΠΚ (εφόσον το αδίκημα δεν εμπίπτει στα εγκλήματα του άρθρου 8 ΠΚ), οι οποίες όμως, σύμφωνα με την ανάλυση που ακολουθεί στα επόμενα κεφάλαια, θέτουν ειδικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή τους, μεταξύ των οποίων και το διττό αξιόποινο της εγκληματικής πράξης. Εάν, λοιπόν, η πράξη του φυσικού αυτουργού είναι αξιόποινη και κατά

⁴⁶ Από τα πιθανά συστήματα εξάρτησης (*ελάχιστη εξάρτηση*= αρχικά άδικη πράξη, *περιορισμένη εξάρτηση*= τελικά άδικη πράξη, *πλήρης εξάρτηση*= άδικη και καταλογιστή πράξη, και *υπερξάρτηση*= δυνατότητα επιβολής ποινής στον αυτουργό), ο δικός μας ΠΚ ακολουθεί το σύστημα της *περιορισμένης εξάρτησης* της πράξης του συμμετόχου από αυτήν του φυσικού αυτουργού. Αυτό υιοθετήθηκε με το σχέδιο ΠΚ 1938, με το οποίο εισήχθη η λέξη «άδικη» πράξη και εγκαταλείφθηκε ο άκρως παρακολουθηματικός χαρακτήρας της ηθικής αυτουργίας και συνέργειας που ίσχυε με το παλαιότερο καθεστώς του Ποινικού Νόμου.

⁴⁷ Εάν έχει λάβει χώρα εν μέρει στην αλλοδαπή θα εφαρμοστεί το άρθρο 5§1 ΠΚ.

τον τόπο τέλεσης της πράξης (στην αλλοδαπή) και υπάρχει εύλογος συνδετικός σύνδεσμος της ελληνικής πολιτείας με την πράξη αυτή, τότε θα εξεταστεί και η αξιόποινη συμπεριφορά του συμμετόχου. Στην περίπτωση, όμως, που η πράξη δεν είναι αξιόποινη κατά το δίκαιο του τόπου τέλεσης της κύριας πράξης (της πράξης του φυσικού αυτουργού), τίθεται το ερώτημα εάν μπορούμε να κρίνουμε μεμονωμένα την πράξη του συμμετόχου, σύμφωνα με το άρθρο 48 ΠΚ⁴⁸, ή αν η έλλειψη του διττού αξιοποίνου οδηγεί στην ατιμωρησία και του συμμετόχου. Η ορθή λύση προϋποθέτει την ανάλυση και εξακρίβωση της αληθούς έννοιας του όρου «αξιόποινο του συμμετόχου» και «αξιόποινο εκείνου που τέλεσε την πράξη» που χρησιμοποιεί το άρθρο 48 ΠΚ⁴⁹, και αν διαφοροποιείται από τον όρο «αξιόποινο της πράξης» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 14 ΠΚ, ανάλυση ωστόσο που εκφεύγει του θέματος της παρούσας εργασίας⁵⁰.

Κατά την κρατούσα άποψη, το «διττό αξιόποινο» που προβλέπεται στα άρθρα 6 και 7 ΠΚ, σε συνδυασμό με τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 48 ΠΚ για τη συμμετοχική ευθύνη, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι όταν η κύρια πράξη δεν είναι αξιόποινη *in abstracto* κατά το δίκαιο του τόπου τέλεσής της, δεν υφίσταται ποινικό ενδιαφέρον της ελληνικής πολιτείας για την τιμώρηση της συμμετοχικής πράξης *in concreto*, εφόσον καμία ουσιαστική προσβολή εννόμου αγαθού δεν υπήρξε, γεγονός που συνεπάγεται ότι δεν θα μπορεί να τιμωρηθεί ο συμμετοχός σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους⁵¹.

⁴⁸ Δεδομένου ότι τα άρθρα 46 και 47 ΠΚ προσδιορίζουν *θετικά* τα στοιχεία εκείνα της κύριας (αυτουργικής) πράξης που πρέπει να υφίστανται σύμφωνα με το σύστημα της περιορισμένης εξάρτησης της συμμετοχικής πράξης, ώστε να θεμελιωθεί το αξιόποινο της συμμετοχής, φαίνεται ότι το άρθρο 48 θεσπίστηκε προς συμπλήρωση των ανωτέρω διατάξεων, προσδιορίζοντας *αρνητικά* τα στοιχεία που δεν επηρεάζουν την ευθύνη του συμμετόχου.

⁴⁹ Πρέπει να ειπωθεί ιστορικά ότι η ρύθμιση του εν λόγω άρθρου ακολούθησε τις αντίστοιχες προβλέψεις του γερμανικών σχεδίων ΠΚ, όπου χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά οι έννοιες «αξιόποινο του συμμετόχου και του εκτελέσαντος την πράξη», το εννοιολογικό τους περιεχόμενο, όμως, αφορούσε πράγματι σε λόγους που αφορούσαν στο πρόσωπο του δράστη. Κατά την μεταφορά, όμως, των ως άνω εννοιών στην ελληνική επιστήμη, που διακρίνει ανάμεσα στους λόγους άρσης / αποκλεισμού του καταλογισμού και τους λόγους εξάλειψης του αξιοποίνου, δεν υιοθετήθηκε αυτός ο διαχωρισμός, ώστε ως «αξιόποινο» του προσώπου να θεωρείται το αξιόποινο της πράξης, και είναι πλέον εμφανές ότι το άρθρο 48 ΠΚ χρησιμοποιεί έναν όρο μη συμβατό τόσο με την υπόλοιπη ορολογία των ρυθμίσεων για την συμμετοχική πράξη, όσο και με την γενικότερη ορολογία του ΠΚ.

⁵⁰ Για τις απόψεις που έχουν υποστηριχθεί για τον προσδιορισμό των εννοιών «αξιόποινο των συμμετόχων» και «αξιόποινο εκείνου που τέλεσε την πράξη» βλ. Μπουρμάς Γ., *Ποινικός Κώδικας Κατ' Άρθρο Ερμηνεία*, Α. Χαραλαμπάκης, Α' τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 565

⁵¹ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, 1993, σελ. 198-199

Για την περίπτωση που η κύρια πράξη μείνει στο στάδιο της απόπειρας⁵², το άρθρο 16 ΠΚ ορίζει ως τόπο τέλεσης της πράξης τόσο τον τόπο όπου επιχειρήθηκε η αρχή εκτέλεσης της απόπειρας, όσο και τον τόπο όπου κατά την πρόθεση του υπαιτίου «έδει» να επέλθει το εγκληματικό αποτέλεσμα. Στην περίπτωση, όμως, που ο δράστης ήταν συμμετοχος στην απόπειρα του φυσικού αυτουργού, ως «υπαίτιος» νοείται όχι ο συμμετοχος, αλλά ο φυσικός αυτουργός, ώστε αν η πρόθεση αυτουργού και συμμετόχου για τον τόπο επέλευσης του αποτελέσματος δεν συμπίπτουν, σημασία για τον προσδιορισμό του τόπου τέλεσης έχει η πρόθεση του φυσικού αυτουργού και όχι η αντίστοιχη του συμμετόχου⁵³.

2.2. Η αρχή της εδαφικότητας – άρθρο 5§1 ΠΚ

Η βασική αφετηρία για τον καθορισμό των τοπικών ορίων εφαρμογής των ημεδαπών ποινικών νόμων εντοπίζεται στη διάταξη του 5§1 ΠΚ, σύμφωνα με την οποία «Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε όλες τις πράξεις που τελέστηκαν στο έδαφος της επικράτειας, ακόμη και από αλλοδαπούς»⁵⁴. Με τη διάταξη αυτή θεμελιώνεται στον Ποινικό Κώδικα το βασικότερο και πιο εύλογο συνδετικό στοιχείο της ημεδαπής έννομης τάξης με μία πράξη που φέρει ενδεχομένως στοιχεία αλλοδαπότητας, η αρχή της εδαφικότητας, η οποία ευλόγως συνιστά ένα γενικά αναγνωρισμένο κανόνα του διεθνούς δικαίου⁵⁵ για την κατά τόπο ισχύ των ουσιαστικών ποινικών νόμων. Με βάση τη διάταξη αυτή όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται στο έδαφος της Ελληνικής Επικράτειας υπόκεινται

⁵² Για την αυτονόητη αλλά σημαντική διαφοροποίηση των εννοιών «απόπειρα συμμετοχής» και «συμμετοχή σε απόπειρα», βλ. Καραγιάννης Κ., *Η υπαναχώρηση των συμμετόχων επί απόπειρας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1999, σελ 39 επ.

⁵³ Βλ. αναλυτικά σε Μυλωνόπουλος Χ., *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος II, Απόπειρα - συμμετοχή – συρροή*, σελ. 302 επ

⁵⁴ Σύμφωνα με το ΣχΠΚ επιτροπής Μανωλεδάκη προτείνεται να λάβει την εξής μορφή: «1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε όλες τις πράξεις που τελέστηκαν στο έδαφος της επικράτειας, ακόμη και από αλλοδαπούς. Επίσης εφαρμόζονται και στις πράξεις συμμετοχής που τελέστηκαν στο έδαφος της ελληνικής επικράτειας, αν η κύρια πράξη, για την οποία δεν υπάρχει δικαιοδοσία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων, είναι αξιόποινη και κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους»

⁵⁵ Αιτιολογική Έκθεση ΣχΠΚ του 1933, σελ. 5, Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 59-61, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 1, όπου και περαιτέρω παραπομπές

στους ποινικούς κανόνες, προστακτικούς και κυρωτικούς⁵⁶, που θέτει το ελληνικό ποινικό δίκαιο.

Η αρχή της εδαφικότητας στηρίζεται στην κυριαρχία, την οποία ασκεί κάθε πολιτεία στο έδαφός της και στην ανάγκη προστασίας της εννόμου τάξεως για την οποία αυτή και μόνο φέρει την ευθύνη⁵⁷. Με βάση αυτήν, η ελληνική πολιτεία επειδιώκει να προστατεύσει τα έννομα αγαθά όσων προσώπων βρίσκονται στην επικράτειά της, είτε αυτά ανήκουν σε ημεδαπούς, είτε σε αλλοδαπούς, αφενός διότι έχει συνταγματική υποχρέωση προς τούτο⁵⁸, αφετέρου με το σκεπτικό ότι η ημεδαπή έννομη τάξη προσβάλλεται από την παράνομη συμπεριφορά που εκδηλώθηκε στην επικράτειά της στον ίδιο βαθμό⁵⁹, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του φορέα του εννόμου αγαθού που έχει προσβληθεί.

Απαραίτητο στοιχείο, λοιπόν, για την εφαρμογή της αρχής της εδαφικότητας, είναι να προσδιορίσουμε τα όρια της επικράτειας⁶⁰ του ελληνικού κράτους, όπως αυτά προσδιορίζονται από από τα χερσαία, τα εναέρια και τα υδάτινα σύνορά του, τα οποία έχουν καθοριστεί τόσο από τους κανόνες του δημόσιου διεθνούς δικαίου⁶¹, όσο και από σχετικές διμερείς συνθήκες που έχει υπογράψει η Ελλάδα με τα γειτονικά της κράτη.

Ως «έδαφος της επικράτειας» θεωρείται ο γεωγραφικός χώρος στον οποίο ένα κράτος έχει αποκλειστική εδαφική κυριαρχία, και κατά την κρατούσα άποψη πρόκειται για έννοια νομική και όχι γεωγραφική. Υπό αυτό το πρίσμα, σύμφωνα με την μάλλον κρατούσα στο δημόσιο διεθνές δίκαιο «θεωρία της αρμοδιότητας», κάθε κράτος ασκεί αποκλειστική κυριαρχική εξουσία όχι μόνο στο χερσαίο και

⁵⁶ Για ανάλυση των εννοιών «προστακτικός» και «κυρωτικός» κανονας, βλ. Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο, Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους*, Δ' έκδοση, σελ 48 επ

⁵⁷ Δέδες Χ., *Ποινική Δικονομία*, Αθήνα- Κομοτηνή, 1988, σελ. 15

⁵⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 5§2 Σ. «Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων»

⁵⁹ Για τις ανάγκες σωφρονισμού σε αμφότερες τις περιπτώσεις και τον σκοπό της ποινής (γενική και ειδική πρόληψη) βλ. Αλεξιάδης Σ., *Εγκληματολογία*, Εκδόσεις Σάκκουλα, γ' έκδοση, 1989 σελ 440 επ.

⁶⁰ Επικράτεια θεωρείται η γεωγραφική έκταση στην οποία ισχύει η εξουσία ορισμένου κράτους

⁶¹ Η θεώρηση από την ελληνική νομοθεσία ορισμένων χώρων ως υπαγομένων στην ελληνική επικράτεια κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου θα παραβίαζε το άρθρο 28§1 Σ, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, 1993, σελ 211

υδάτινο έδαφος που αποτελεί τα φυσικά του σύνορα, αλλά και στο αντίστοιχο υπέδαφος⁶² και στον υπερκείμενο αυτού εναέριο χώρο⁶³.

2.2.1. Η χερσαία επιφάνεια της Ελλάδος

Η ελληνική επικράτεια περιλαμβάνει τη χερσαία επικράτεια, η οποία βρίσκεται μέσα στα σύνορα της Ελλάδος, όπως αυτά έχουν καθοριστεί από τις διεθνείς συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων και των ελληνικών νησιών⁶⁴, τα οποία διέπονται από το ίδιο καθεστώς με την ηπειρωτική Ελλάδα. Στο χερσαίο έδαφος της χώρας υπάγονται και οι θαλάσσιες περιοχές που περικλείονται από χερσαίο έδαφος⁶⁵, όπως οι λίμνες⁶⁶, οι ποταμοί⁶⁷, οι εσωτερικές⁶⁸ και κλειστές θάλασσες⁶⁹, οι γέφυρες, οι σήραγγες⁷⁰ και οι διώρυγες⁷¹.

⁶² Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 6 επ. και 25 επ.

⁶³ Άρθρο 2 Κ.Α.Δ. «*Το ελληνικό κράτος ασκεί πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία στον ελληνικό εναέριο χώρο, 2. Η κυκλοφορία των ελληνικών και ξένων αεροσκαφών στον ελληνικό χώρο επιτρέπεται σύμφωνα με τους όρους του Κώδικα αυτού και των σχετικών ειδικών νόμων ή διεθνών συμβάσεων ή ειδικών αδειών. Οι αρμοδιότητες του ελληνικού Κράτους για τη ρύθμιση της εναέριας κυκλοφορίας πάνω από περιοχές ειδικής, κατά το διεθνές δίκαιο, δικαιοδοσίας, προσδιορίζονται με δ/γμα*» και άρθρο 1 της Σύμβαση του Σικάγο του 1944 για τη Διεθνή Πολιτική Αεροπλοΐα, η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 211/1947, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 112 επ, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, 1993, σελ. 237 επ.

⁶⁴ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 60 επ

⁶⁵ Από την άποψη του Διεθνούς δικαίου η θάλασσα διακρίνεται σε Χωρικά ύδατα, Οικονομική ζώνη και Αιγιαλίτιδα ζώνη που υπάγονται στη κυριαρχία της παράκτιας χώρας, τις κλειστές θάλασσες που περιβάλλονται από στεριά (π.χ. Νεκρά θάλασσα) που ανήκουν στη κυριαρχία του παράκτιου ή παράκτιων χωρών, στις εσωτερικές θάλασσες που περιβάλλονται από ξηρά αλλά συγκοινωνούν με την ανοιχτή θάλασσα όπως η Αζοφική που ταυτίζεται με αυτή, και τέλος τις «ανοικτές θάλασσες» ή Διεθνή ύδατα που δεν υπάγονται σε κανενός κράτους τη δικαιοδοσία <https://el.wikipedia.org/wiki/Θάλασσα>

⁶⁶ Οι διεθνείς λίμνες που βρίσκονται κατά ένα ποσοστό τους στο Ελληνικό έδαφος είναι η Μεγάλη Πρέσπα (στα σύνορα της Ελλάδας με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και την Αλβανία), η Μικρή Πρέσπα (στα σύνορα της Ελλάδας με Αλβανία) και η Δοϊράνη (στα σύνορα της Ελλάδας με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας), οπότε το άρθρο 5§1 εφαρμόζεται μόνο εφόσον το αδίκημα έχει λάβει χώρα στο τμήμα της λίμνης που βρίσκεται στο ελληνικό έδαφος.

⁶⁷ Οι διεθνείς ποταμοί που διατρέχουν την ελληνική επικράτεια είναι ο Έβρος με τους παραπόταμους του, ο Νέστος, ο Στρυμόνας, ο Αξιός, ο Σακουλέβας, ο Αώος/Σαραντάπορος και οι πηγές Δρίνου/Βογιούσα, και όπως με τις διεθνείς λίμνες, το 5§1 εφαρμόζεται μόνο εφόσον το αδίκημα έχει λάβει χώρα στο τμήμα του ποταμού που βρίσκεται στο ελληνικό έδαφος, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 61, όπου και περαιτέρω παραπομπή σε Ροζάκη Χ., *Το διεθνές νομικό καθεστώς των ελληνικών ποταμών και λιμνών*, 1980, σελ 116

Οι ξένες πρεσβείες και τα κτίρια των ξένων διπλωματικών αποστολών που βρίσκονται στην Ελλάδα αποτελούν τμήμα της ελληνικής επικράτειας, και όχι τμήμα του Κράτους που εκπροσωπούν⁷², ενώ αντίστοιχα οι ελληνικές Πρεσβείες και τα κτίρια των ξένων διπλωματικών αποστολών που βρίσκονται σε ξένο κράτος, συνιστούν μέρος της αλλοδαπής επικράτειας και συνεπώς για αδικήματα που συμβαίνουν εκεί, οι ελληνικοί νόμοι μπορούν να εφαρμοστούν μόνο με βάση τα άρθρα 6, 7 ή 8 ΠΚ⁷³. Είναι άλλο το ζήτημα εάν το ότι τα εν λόγω κτίρια αποτελούν χώρο ασύλου⁷⁴, όπου δεν μπορεί να ασκηθεί η δικαιοδοσία του ξένου κράτους υποδοχή χωρίς την άδεια του κράτους αποστολής, και επειδή στους χώρους αυτούς ισχύει το απαραβίαστο, απαιτείται η συγκατάθεση του αρχηγού της αποστολής προκειμένου να επέμβουν τα όργανα του ξένου κράτους υποδοχής⁷⁵. Άλλο ζήτημα είναι επίσης αυτό της ετεροδικίας αλλοδαπών διαπιστευμένων προσώπων ξένων χωρών που έχουν καθοριστεί από το εσωτερικό δίκαιο⁷⁶ ή από τις επιμέρους διεθνείς ή διμερείς συμβάσεις⁷⁷.

⁶⁸ Αυτές περικλείονται από ξηρά και επικοινωνούν με την ανοικτή θάλασσα μέσω θαλάσσιας λωρίδας ή διώρυγας, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 60

⁶⁹ Πρόκειται για εκτάσεις από αλμυρό νερό, που περιβάλλονται από ξηρά και δεν επικοινωνούν με ωκεανό, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 60

⁷⁰ Οι γέφυρες που βρίσκονται πάνω από διεθνείς ποταμούς, όπως και οι σήραγγες που βρίσκονται πάνω σε τέτοιες γέφυρες, οριοθετούνται με τοποθέτηση του συνόρου στο κέντρο της γέφυρας ή της σύραγγας, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 61, όπου και περαιτέρω παραπομπή σε Δίπλα Χ., *Η χάραξη των συνόρων στους διεθνείς ποταμούς και λίμνες*, 1990, σελ 63-64

⁷¹ Οι διώρυγες, ήτοι πορθμοί ή ισθμοί που διανοίγονται στο έδαφος του κράτους συνιστώντας τεχνητές διόδους που ενώνουν δύο θάλασσες, ανήκουν στο έδαφος του κράτους στο οποίο βρίσκονται και υπάγονται αποκλειστικά στο ρυθμιστικό του πεδίο, ενώ τα τρίτα κράτη δεν αντλούν δικαιώματα από το διεθνές δίκαιο, εκτός εάν το κράτος, το έδαφος του οποίου βρίσκεται η διώρυγα, δεσμεύεται από διεθνείς συμβάσεις, όπως συμβαίνει όταν αυτή εξυπηρετεί τη διεθνή ναυσιπλοΐα, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 63, όπου και περαιτέρω παραπομπή σε Ροζάκη Χ., *Το διεθνές νομικό καθεστώς των ελληνικών ποταμών και λιμνών*, 1980, σελ 55-56

⁷² Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Ποινικός Κώδικας Κατ' Άρθρο Ερμηνεία*, Α. Χαραλαμπάκης, Α' τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 64

⁷³ Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο, Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους*, Δ' έκδοση, σελ 100-101 επ

⁷⁴ Το άσυλο, ως εθιμικό διεθνές δίκαιο, ισχύει υπό τον όρο της αμοιβαιότητας, ότι δηλαδή το άσυλο που αναγνωρίζεται από Ελλάδα στην αλλοδαπή πρεσβεία, αναγνωρίζεται από τη χώρα της και στη δική μας πρεσβεία που λειτουργεί στο έδαφός της

⁷⁵ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Ποινικός Κώδικας Κατ' Άρθρο Ερμηνεία*, Α. Χαραλαμπάκης, Α' τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 75

⁷⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 2 Κ.Π.Δ. («Εξαίρεσεις από την ποινική δικαιοδοσία»): «Στη δικαιοδοσία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων δεν εμπίπτουν: α) Οι αρχηγοί των ξένων κρατών β) Οι διπλωματικοί αντιπρόσωποί τους τους που είναι διαπιστευμένοι στην Ελλάδα γ) Το προσωπικό της διπλωματικής αντιπροσωπείας ξένου κράτους που είναι διαπιστευμένο στην Ελλάδα δ) Τα μέλη της οικογένειας των προσώπων που αναφέρονται στα στοιχεία α' και β', και κατοικούν μαζί τους ε) Το υπηρετικό προσωπικό των προσώπων που αναφέρονται στα στοιχεία α' και β', όταν έχει την ίδια υπηκοότητα και στ) Όλα τα άλλα πρόσωπα που απολαμβάνουν το προνόμιο της ετεροδικίας με βάση είτε συμβάσεις που έχουν συναφθεί με άλλα κράτη είτε διεθνή έθιμα που γίνονται αποδεκτά από όλα

2.2.2. Η θαλάσσια περιοχή της Ελλάδος

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, ελληνικό έδαφος αποτελούν και ορισμένες θαλάσσιες ζώνες, στις οποίες το ελληνικό κράτος διαθέτει εδαφικό τίτλο, και συγκεκριμένα τα εσωτερικά ύδατα και η αιγιαλίτιδα ζώνη.

Ως εσωτερικά ύδατα θεωρούνται εκείνα που βρίσκονται προς το εσωτερικό της γραμμής βάσης της αιγιαλίτιδας ζώνης, σύμφωνα με το άρθρο 8 §1 της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας που κυρώθηκε με τον Ν. 2321/1995, και σε αυτά συμπεριλαμβάνονται όλες οι θαλάσσιες περιοχές που βρίσκονται μεταξύ της ακτής και της γραμμής βάσης της αιγιαλίτιδας ζώνης, όπως οι μικροί και οι μεγάλοι κόλποι⁷⁸, οι όρμοι⁷⁹, οι χείμαρροι, τα αγκυροβόλια, οι εκβολές των ποταμών και οι λιμένες⁸⁰.

Αιγιαλίτιδα ζώνη καλείται η θαλάσσια ζώνη που αποτελεί τμήμα της επικράτειας του παράκτιου κράτους επί του οποίου ασκεί πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία και εκτείνεται πέρα από την ξηρά και τα εσωτερικά ύδατα. Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1958 για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη, καθώς και το άρθρο 2§1 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας, η κυριαρχία του κράτους εκτείνεται πέραν της ξηράς και των

τα κράτη». Η ετεροδικία αποτελεί, κατά την μάλλον κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία άποψη, αρνητική δικονομική προϋπόθεση καλύπτουσα το πρόσωπο που την απολαμβάνει για το χρονικό διάστημα που αρκεί την υπηρεσία του στην Ελλάδα. Κατά την ορθότερη άποψη, θα πρέπει να προκύπτει ότι η πράξη έλαβε χώρα στα πλαίσια ενάσκησης του υπαλλήλου (Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, σελ. 243 επ., και Χαραλαμπάκης Α., *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 5η Έκδοση, 2003, σελ. 197, που επισημαίνει ότι το προνόμιο της ετεροδικίας αρχίζει από την γνωστοποίηση του διορισμού στο Υπουργείο Εξωτερικών και παύει με την οριστική εγκατάλειψη του ελληνικού εδάφους λόγω υπηρεσιακής μεταβολής ή μεταθέσεως.

⁷⁷ Ν.Δ. 503/1970 που κύρωσε την από 18.04.1961 Σύμβαση της Βιέννης “περί των διπλωματικών σχέσεων”, και το Ν. 90/1975 που κύρωσε την από 24.04.1963 Σύμβαση της Βιέννης “περί προξενικών σχέσεων”

⁷⁸ Αν οι κόλποι υπερβαίνουν τα 24 ναυτικά μίλια δεν θεωρούνται κόλποι, εκτός αν είναι ιστορικοί, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Ποινικός Κώδικας Κατ’ Άρθρο Ερμηνεία*, Α. Χαραλαμπάκης, Α’ τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 59, όπου και περαιτέρω παραπομπές

⁷⁹ Όρμος ονομάζεται μία κόλπωση, δηλαδή εισδυση θάλασσας στην ακτή, που χρησιμεύει ως αγκυροβόλιο, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 61, όπου και περαιτέρω παραπομπή σε Καρδούλη Κ., *Το νομικόν καθεστώς της ανοικτής θαλάσσης εν ειρήνη*, 1973, σελ 21

⁸⁰ Οι λιμένες θεωρούνται σύμφωνα με τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου αναπόσταστο τμήμα των εθνικών υδάτων του παράκτιου κράτους τα οποία εξομοιώνονται με έδαφός του, Καμπέρου-Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ. 64

εσωτερικών υδάτων και σε μία θαλάσσια περιοχή παρακείμενη στην ακτή, δηλαδή την αιγιαλίτιδα ζώνη, η οποία περιλαμβάνει και το βυθό και υπέδαφος της σχετικής θαλάσσιας περιοχής. Σύμφωνα, μάλιστα, με το άρθρο 3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (άλλως γνωστή ως Σύμβαση του Montego Bay), ενώ κάθε παράκτιο κράτος έχει δικαίωμα να καθορίσει το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης μέχρι το ανώτατο όριο που καθορίζει το διεθνές δίκαιο, δηλαδή έως 12 ναυτικά μίλια, η Ελλάδα, σύμφωνα με τον Α.Ν. 230/1936, έχει καθορίσει αιγιαλίτιδα ζώνη μόνο 6 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης της. Το άρθρο 139 του Κ.Δ.Ν.Δ. επικυρώνει το πλάτος της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στα 6 ναυτικά μίλια, παρέχοντας ωστόσο την νομοθετική εξουσιοδότηση για επέκταση αυτής στα 12 ναυτικά μίλια με την έκδοση προεδρικού διατάγματος, το οποίο όμως δεν έχει ακόμα εκδοθεί⁸¹.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι η ως άνω Σύμβαση του Montego Bay έκανε έναν καινοτόμο, για την εποχή της, διαχωρισμό των θαλάσσιων ζωνών, όπως τη συνορεύουσα ζώνη⁸², την αποκλειστική οικονομική ζώνη⁸³, την ζώνη αλιείας και την υφαλοκρηπίδα, παρέχοντας, σε σχέση με τις τελευταίες, στα κράτη και τη διεθνή κοινωνία μόνο λειτουργικά δικαιώματα⁸⁴, χωρίς να θεωρεί ότι οι ζώνες αυτές συνιστούν έδαφος της επικράτειας του παράκτιου κράτους. Η πρακτική σημασία του καθεστώτος αυτών των ζωνών για την Ελλάδα είναι μικρή, καθώς η χώρα μας μέχρι σήμερα δεν έχει ασκήσει τα δικαιώματά της από την ως άνω Σύμβαση και δεν έχει υιοθετήσει ούτε συνορεύουσα, ούτε αποκλειστική οικονομική ζώνη. Το ζήτημα όμως των υφαλοκρηπίδων είναι σημαντικό⁸⁵ και αναλύεται αμέσως παρακάτω.

⁸¹ Καμπέρου-Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ. 69, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, σελ. 228 επ.

⁸² Η συνορεύουσα ζώνη είναι μια θαλάσσια περιοχή παρακείμενη στην αιγιαλίτιδα ζώνη, επί της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί περιορισμένα δικαιώματα ελέγχου, κυρίως διοικητικού χαρακτήρα, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, σελ. 234 επ., Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 16-17

⁸³ Η αποκλειστική οικονομική ζώνη, η οποία υιοθετήθηκε από τα άρθρα 55-75 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, συνιστά εξέλιξη των αλιευτικών ζωνών και συνιστά ζώνη παρακείμενη της αιγιαλίτιδας ζώνης, το πλάτος της οποίας μπορεί να φτάσει τα 200 μίλια από τις γραμμές βάσεις από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης και στην οποία το παράκτιο κράτος ασκεί κυρίως οικονομικού σκοπού δικαιώματα, αλλά όχι πλήρη κυριαρχία, Καμπέρου-Ντάλτα, ως ανωτέρω σελ. 103-107

⁸⁴ Καρακοστόνογλου Β., *Η αποκλειστική οικονομική ζώνη στο νέο δίκαιο της θάλασσας, το νομικό καθεστώς με έμφαση στην αλιεία*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2001, σελ 8 επ.

⁸⁵ Για γεωπολιτικούς και οικονομικούς λόγους

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1958 για την υφαλοκρηπίδα, ο όρος υφαλοκρηπίδα χρησιμοποιείται για να δηλώσει: «α. Το βυθό της θάλασσας και το υπέδαφος των θαλασσίων περιοχών των παρακειμένων στις ακτές, αλλά ευρισκομένων εκτός αιγιαλίτιδας ζώνης, μέχρι το βάθος 200 μέτρων, ή και πέρα απ' αυτό το όριο μέχρι το σημείο όπου το βάθος των υπερκειμένων υδάτων επιτρέπει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των εν λόγω περιοχών. β. Το βυθό της θάλασσας και το υπέδαφος των αντιστοίχων υποθαλάσσιων περιοχών οι οποίες συνέχονται προς τις ακτές των νήσων.» Το άρθρο 2 της Σύμβασης για την υφαλοκρηπίδα καθορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα είναι ανεξάρτητα της πραγματικής ή πλασματικής κατοχής καθώς επίσης και κάθε ρητής διακήρυξης» και υπογραμμίζει ότι «τα κυριαρχικά δικαιώματα» του παράκτιου κράτους «είναι αποκλειστικά υπό την έννοια ότι, εάν το παράκτιο κράτος δεν εξερευνά την υφαλοκρηπίδα ή δεν εκμεταλλεύεται τους φυσικούς της πόρους, κανένας δεν μπορεί να αναλάβει τέτοιες δραστηριότητες, ούτε να αξιώσει δικαιώματα στην υφαλοκρηπίδα χωρίς τη ρητή συναίνεση του παράκτιου κράτους».

Με τη νέα Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας εισάγονται δύο νέα κριτήρια για την έννοια της υφαλοκρηπίδας, που παραμερίζουν τα κριτήρια της Σύμβασης της Γενεύης. Το ένα είναι το κριτήριο της αποστάσεως (αντί του βάθους), ενώ το άλλο είναι το γεωλογικό (που παραμερίζει το κριτήριο της δυνατότητας για εκμετάλλευση). Το άρθρο 76 αυτής (όπως κυρώθηκε με το ν.δ. 1182/1972) δίνει τον παρακάτω ορισμό με τις ακόλουθες επεξηγήσεις: «1. Η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφός του που εκτείνεται πέρα της χωρικής του θάλασσας καθ' όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου του εδάφους μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή σε μία απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσεις από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι αυτή την απόσταση», ενώ με το άρθρο 81 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας το παράκτιο κράτος ασκεί αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας προς τον σκοπό έρευνας και εκμετάλλευσης των φυσικών της πόρων και έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει και να ρυθμίζει τις γεωτρήσεις στην υφαλοκρηπίδα του για οποιονδήποτε σκοπό και αν πραγματοποιούνται.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω, το κάθε κράτος μπορεί να καθορίσει την υφαλοκρηπίδα του είτε βάσει του κριτηρίου της απόστασης είτε βάσει του γεωμορφολογικού κριτηρίου και έχει δικαίωμα να ασκεί σε αυτά δικαίωμα εξερεύνησης και εκμετάλλευσής τους, εντούτοις δεν ασκεί πλήρη κυριαρχία και για το λόγο αυτό η υφαλοκρηπίδα δεν θεωρείται τμήμα εδάφους του παράκτιου κράτους στο οποίο επεκτείνεται a priori η παράκτιος νομοθεσία⁸⁶.

2.2.3. Ο ελληνικός εναέριος χώρος

Εθνικός εναέριος χώρος ονομάζεται ο εναέριος χώρος που εκτείνεται πάνω από την επικράτεια ενός κυρίαρχου κράτους. Ως όρος του Διεθνούς Δικαίου καθιερώθηκε (αναγνωρίστηκε) επίσημα από τη διεθνή πολυμερή σύμβαση για τη ρύθμιση της εναέριας κυκλοφορίας που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 13 Οκτωβρίου του 1919, μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Το προσχέδιο της σύμβασης αυτής είχε επεξεργαστεί ειδική αεροναυτική επιτροπή, η σύσταση της οποίας είχε προβλεφθεί από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών του 1919⁸⁷. Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης των Παρισίων, αναγνωρίστηκε ότι τα κράτη μέλη έχουν πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία επί του εθνικού τους εναέριου χώρου, σημειώνεται, όμως, ότι λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς σχέσεις, όπως αυτές είχαν διαμορφωθεί μεταξύ των διαφόρων Βασιλείων της Ευρώπης και άλλων ηγεμονιών, στην ουσία το άρθρο 1 της παραπάνω συνθήκης είχε περισσότερο τον χαρακτήρα διακήρυξης μιας ήδη υπάρχουσας, εθιμικά καθιερωμένης αρχής. Συνέχεια της παραπάνω συνθήκης, που αποτέλεσε και την απαρχή του Διεθνούς Αεροπορικού Δικαίου, ακολούθησαν και άλλες συνθήκες και επιμέρους συμφωνίες, με κυρίαρχη την διεθνή Συνδιάσκεψη του Σικάγου του 1944, όπου συνομολογήθηκαν και υπογράφηκαν τρία αυτοτελή συμβατικά κείμενα, ήτοι μια Σύμβαση με 96 άρθρα που αφορά τη διεθνή πολιτική

⁸⁶ Καμπέρου-Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ. 63, η οποία αναφέρει ότι κατ' εξαίρεση, σύμφωνα με το άρθρο 12 § 13 του Ν. 2289/1995 για την «αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις» οι μόνιμες ή προσωρινές εγκαταστάσεις ή πλωτές κατασκευές και ζώνες ασφαλείας στην υφαλοκρηπίδα και στην τυχόν μέλλουσα αποκλειστική οικονομική ζώνη εξομοιώνονται ρητά με το ελληνικό έδαφος για την εφαρμογή του ημεδαπού δικαίου, από το οποίο συνάγεται ότι η υφαλοκρηπίδα και η αποκλειστική οικονομική ζώνη δεν εμπεριέχονται στον όρο «ημεδαπή», άλλως δεν θα χρειαζόταν να θεσμοθετηθεί η προαναφερόμενη εξαίρεση.

⁸⁷ Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τομ.3ος, σελ.116

αεροπορία⁸⁸, σύμφωνα με την οποία δημιουργήθηκε και ο Δ.Ο.Π.Α. (ICAO), και δύο πρόσθετα Σύμφωνα, που αφορούν τις τακτικές αεροπορικές συνδέσεις⁸⁹.

Δυνάμει των ανωτέρω διεθνών κειμένων, το ελληνικό κράτος ασκεί πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία στον ελληνικό εναέριο χώρο, όπως ορίζεται και από το άρθρο 2§1 Κ.Α.Δ., χωρίς κανένα περιορισμό καθ' ύψος, και πάντως μέχρι το σημείο εκείνο που αρχίζει το διάστημα⁹⁰.

Κατόπιν των ανωτέρω, θα καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι η πλήρης και αποκλειστική κυριαρχία της Ελλάδας στον εναέριο χώρο της, περιλαμβάνει και την ποινική της εξουσία να διώξει τα εγκλήματα που τελούνται μέσα σε αυτόν. Εντούτοις, δυνάμει του άρθρου 4 της Σύμβασης του Τόκιο⁹¹, η οποία κυρώθηκε στη χώρα μας με το άρθρο 1 του Ν.Δ. 734/1971, η χώρα μας έχει αυτοπεριορίσει την ποινική της εξουσία που απορρέει από την διάταξη του άρθρου 5§1 ΠΚ για αδικήματα που τελούνται στον εναέριο χώρο της εντός αλλοδαπών αεροσκαφών, με την εξαίρεση φυσικά των περιπτώσεων που μπορούν να υπαχθούν στις περιπτώσεις των άρθρων 6 έως 8 του ΠΚ, παραχωρώντας την ποινική εξουσία στο Κράτος της σημαίας του αεροσκάφους⁹², εφόσον το τελευταίο έχει συμβληθεί και έχει κυρώσει επίσης την προαναφερόμενη σύμβαση. Αντίστοιχη εξαίρεση υφίσταται και στην περίπτωση που πρόκειται για αλλοδαπό κρατικό αεροσκάφος, κατά το άρθρο 3 της Σύμβασης του Τόκιο, ενώ το ίδιο ισχύει και για τα αλλοδαπά πολεμικά αεροσκάφη, με βάση το άρθρο 9§1 της Σύμβασης του Μοντεβιδέο σχετικά με το διεθνές ποινικό δίκαιο του 1940, σύμφωνα με την οποία τα μέλη του πληρώματός τους απολαμβάνουν ποινική ετεροδικία, τόσον όταν το έγκλημα τελέστηκε όταν το αλλοδαπό αεροσκάφος βρισκόταν στον εθνικό εναέριο χώρο, όσο και όταν ήταν προσγειωμένο στο έδαφος του κράτους⁹³.

⁸⁸ Κυρωθείσα στην Ελλάδα με το Ν. 211/1947

⁸⁹ https://el.wikipedia.org/wiki/Εθνικός_εναέριος_χώρος

⁹⁰ Καμπέρου-Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ. 74, και τις εκεί παραπομπές σε Ηλιόπουλο Τ., *Σύστημα του Ελληνικού Ποινικού Δικαίου*, τ. Α', 1927, σελ 78, όπου αναφέρει ότι παλαιότερα γινόταν δεκτό ότι η κρατική κυριαρχία στον αέρα εκτείνεται μέχρι το ύψος στο οποίο μπορούσε να φθάσει βολή πυροβόλου όπλου, και ότι αργότερα έγινε αντιληπτό πως το κρατικό έδαφος μπορεί να απειληθεί από οποιοδήποτε σημείο της υπερκείμενης ατμόσφαιρας.

⁹¹ Που υπεγράφη στο Τόκιο στις 14 Σεπτεμβρίου του 1963 και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Δεκεμβρίου του 1969

⁹² Καμπέρου-Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ. 78, με περαιτέρω παραπομπή σε Κουταλίδη Τ., *Αδικήματα επί αεροσκαφών*, ΝοΒ 9, σελ 1296.

⁹³ Καμπέρου-Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ. 97-98, και τις εκεί παραπομπές. Απαραίτητη δε προϋπόθεση για την αναγνώριση αυτών των προνομίων είναι η λήψη προηγούμενης άδειας από

2.3. Η αρχή της σημαίας του πλοίου ή του αεροσκάφους – άρθρο 5§2 ΠΚ

Οι προϋποθέσεις για την απόκτηση και απώλεια της εθνικότητας⁹⁴ του πλοίου ή αεροσκάφους, καθορίζονται με βάση τις εγχώριες διατάξεις κάθε κράτους, και στην Ελλάδα προσδιορίζονται από τα άρθρα 5 και επ. του Κ.Δ.Ν.Δ.⁹⁵ για τα πλοία και από τα άρθρα 18 και επ. Κ.Α.Δ για τα αεροσκάφη. Τα πλοία και αεροσκάφη *οφείλουν*⁹⁶ και δεν δικαιούνται απλώς να έχουν την εθνικότητα ενός κράτους, ενώ σύμφωνα με την αρχή της μίας και μοναδικής εθνικότητας του πλοίου, όπως αυτή αναγνωρίζεται στο άρθρο 92 της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, δεν μπορούν να έχουν πάνω από μία εθνικότητες, άλλως θεωρούνται πλοία χωρίς εθνικότητα, με τις δυσμενείς συνέπειες που αυτή η διαπίστωση επιφέρει.

Σύμφωνα με την με αριθμό ΓνωμΕισΑΠ 6/1999⁹⁷, η οποία εξέτασε το ζήτημα ανιθαγενούς πλοίου, κατέληξε ότι «...Αν λοιπόν διαπιστωθεί κατάπλους ενός τέτοιου πλοίου σε ελληνικό λιμάνι, θεωρείται ότι το πλοίο αυτό δεν είναι αλλοδαπό αλλά ανιθαγενές, αφού στερείται εθνικότητας και ναυτιλιακών εγγράφων. Επί του άνευ εθνικότητας πλοίου εφαρμόζεται η νομοθεσία του παράκτιου κράτους όπου καταπλέει. Τα πλοία αυτά αντιμετωπίζονται όπως τα πρόσωπα που δεν έχουν πατρίδα (βλ. Κρίσπη - Νικολετοπούλου: Η ιθαγένεια, 1965, σελ. 22). Η επίδειξη τυχόν πλαστών εγγράφων στοιχειοθετεί το αδίκημα της χρήσης πλαστών εγγράφων (άρθρο 216 παρ. 1β' ΠΚ), απόπειρας απάτης (42, 386 παρ. 1α' ΠΚ) και απόπειρας υφαρπαγής ψευδούς βεβαιώσεως (42, 220 ΠΚ) όταν επιχειρείται να χορηγηθεί άδεια απόπλου με πλαστά ναυτιλιακά έγγραφα ή όταν αποσιωπάται το γεγονός της ανάκλησης ή ακύρωσης τέτοιων εγγράφων από το κράτος της σημαίας, δηλαδή την Ισημερινή Γουινέα, οπότε τελούνται τα παραπάνω επίσης αδικήματα, πλην της

το κράτος υπέρπτησης ή προσγείωσης ή να έχει προηγηθεί ειδική συμφωνία μεταξύ των δύο κρατών, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. γ' της Σύμβασης του Σικάγο

⁹⁴ Του νόμιμου, δηλαδή, και μόνιμου δεσμού του πλοίου με μία χώρα, ο οποίος πραγματοποιείται με την εγγραφή στο νηολόγιο του Κράτους

⁹⁵ Τα οποία κατά βάση προβλέπουν να ανήκει σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που φέρει την εθνικότητα κράτους μέλους της ΕΕ σε ποσοστό τουλάχιστον 50 % και να γίνει η εγγραφή του πλοίου σε ελληνικό νηολόγιο (του εσωτερικού ή του εξωτερικού, εφόσον υπάρχει ελληνική προξενική αρχή)

⁹⁶ Άρθρο 17 της Σύμβασης του Σικάγο του 1944

⁹⁷ ΠοινΔικ 1999, σελ 841

χρήσεως πλαστών. Ταυτόχρονα θα εφαρμοσθεί και η διάταξη του άρθρου 235 παρ. 1 στοιχ. ζ' ΝΔ 187/1973 εάν διαπιστωθεί ότι στερείται το πλοίο ναυτιλιακών εγγράφων. Ο πλους ενός πλοίου χωρίς εθνικότητα, θεωρείται παράνομος και επειδή δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία συγκεκριμένου κράτους, όλα τα κράτη έχουν συντρέχουσα δικαιοδοσία επάνω του⁹⁸ (Βλ. Κ. Ιωάννου - Α. Στρατή, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, 1998, σελ. 227). Επειδή το πλοίο αυτό δεν μπορεί να πλέει ελεύθερα, έπεται ότι δεν έχει τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης, ούτε να προσεγγίσει σε λιμάνι...»

Σύμφωνα με το άρθρο 5§2 ΠΚ «Πλοία ή αεροσκάφη ελληνικά θεωρούνται έδαφος της επικράτειας οπουδήποτε και αν βρίσκονται, εκτός αν σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο υπόκεινται σε αλλοδαπό νόμο»⁹⁹. Η διάταξη αυτή, παρότι επαναλαμβάνει στην ουσία της τη διεθνώς αναγνωρισμένη αρχή της σημαίας του πλοίου ή της εθνικότητας του αεροσκάφους, με βάση την οποία κάθε πλοίο που βρίσκεται σε ανοιχτή θάλασσα και κάθε αεροσκάφος¹⁰⁰ που ίπταται στο διεθνή εναέριο χώρο, υπάγεται, μαζί με τους επιβαίνοντες σε αυτό, στους νόμους και στη δικαιοδοσία του κράτους αυτού, βασίζει την εφαρμογή της σε ένα πλάσμα δικαίου, θεωρώντας τα πλοία και αεροσκάφη τμήμα του εδάφους του Κράτους, του οποίου τη σημαία φέρουν.

Από τη γραμματική διατύπωση διαφαίνεται ότι ο νομοθέτης ίσως θέλησε, κατά πλάσμα δικαίου, να θεωρηθούν τα ελληνικά πλοία και αεροσκάφη «προέκταση» του εδάφους της ελληνικής επικράτειας, ώστε να ισχύουν σε αυτά οι οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι αναλογικά, ωσάν να αποτελούσαν πράγματι τμήμα του εδάφους του ελληνικού κράτους. Αυτή η θεωρία δύσκολα μπορεί να γίνει

⁹⁸ Την ίδια άποψη διατυπώνει ο Βούλγαρης Δ., *Η παράκτια ποινική δικαιοδοσία στα εμπορικά πλοία που ελλιμενίζονται σε αλλοδαπούς λιμένες*, Ποιν.Χρ. 2001, σελ 15 επ., σύμφωνα με τον οποίο το πλοίο χωρίς εθνικότητα δεν υπάγεται στους νόμους ορισμένης πολιτείας, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τα απάτριδα πρόσωπα, και συνεπώς όλα τα κράτη έχουν συντρέχουσα ποινική δικαιοδοσία πάνω του όταν διαπλέουν την επικράτειά τους, ενώ σύμφωνα με αντίθετη άποψη (βλ. σχετική αναφορά σε Κ. Ιωάννου - Α. Στρατή, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, 1998, σελ. 240) τα κράτη δεν μπορούν να ασκήσουν δικαιοδοσία σε πλοία χωρίς εθνικότητα, παρά μόνο εάν υπάρχει κάποια άλλη βάση δικαιοδοσίας από το διεθνές δίκαιο, όπως η εθνικότητα των μελών του πληρώματος ή άλλων επιβαινόντων στο πλοίο.

⁹⁹ Σύμφωνα με το Σχέδιο ΠΚ επιτροπής Μανωλεδάκη προτείνεται να παραμείνει η μορφή του ως έχει

¹⁰⁰ Κατ' ανάλογη εφαρμογή και τα διασημόπλοια, τεχνητοί δορυφόροι, διαστημικά λεωφορεία και διαστημικοί σταθμοί, που υπάγονται στους νόμους του κράτους νηολόγησης ή εγγραφής του διαστημικού αντικειμένου, Καμπέρου-Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ. 116 επ.

δεκτή και η προτεινόμενη λύση του «πλάσματος δικαίου» δεν είναι επιτρεπτή ως μη απαραίτητη, εφόσον το διεθνές δίκαιο ήδη αναγνωρίζει το δικαίωμα να καθορίζει ένα κράτος την αρμοδιότητά του με βάση τη σημαία του πλοίου ή την εθνικότητα του αεροσκάφους. Δεν πρέπει, λοιπόν να υπάρχει αμφιβολία, ότι η «αρχή της σημαίας» είναι έννοια διακριτή από την «αρχή της εδαφικότητας» και ότι αποτελεί επέκταση και αναγκαία συμπλήρωση αυτής, γεγονός που προκύπτει άλλωστε και από το γεγονός ότι ο νομοθέτης τις προέβλεψε στο ίδιο άρθρο. Ορθά παρατηρείται από τον Χαραλαμπίκη¹⁰¹, ότι η αρχή της σημαίας αποτελεί μία ειδικότερη έκφραση της αρχής της εδαφικότητας και συγκεκριμένα την αποκαλεί «οιονεί αρχή της εδαφικότητας», σύμφωνα με την οποία η εκάστοτε έννομη τάξη εφαρμόζει για τις πράξεις που τελούνται στα δικά της πλοία ή αεροσκάφη τις ίδιες αρχές που ισχύουν και για τις πράξεις που τελέστηκαν στο έδαφός της. Συνεχίζει, δε, το συλλογισμό του, λέγοντας ότι ο βασικότερος λόγος της ρυθμίσεως του άρθρου 5§2 ΠΚ ταυτίζεται με την κυρίαρχη σκέψη που διέπει και την αρχή της εδαφικότητας, και συνίσταται στη βούληση κάθε κράτους να ελέγχει απόλυτα (μέσω και της δυνατότητας επιβολής ποινικών κυρώσεων) τα τεκταινόμενα στα πλοία και τα αεροσκάφη που φέρουν τη σημαία του.

Έτσι, η δε αρχή της σημαίας, ως αυθύπαρκτη - γνήσια αρχή του διεθνούς δικαίου, γενικώς παραδεδεγμένη, υπερισχύει της νομοτεχνικά άστοχης διατυπώσεως περί πλασμάτων δικαίου της εγχώριας ρύθμισης του άρθρου 5§2 ΠΚ, σύμφωνα με το άρθρο 28§1 Σ.

Ο δικαιολογητικός λόγος ύπαρξης της συγκεκριμένης αρχής έγκειται στο ότι χωρίς τη ρητή πρόβλεψή της, οι πράξεις που θα τελούνταν στα πλοία στην ανοικτή θάλασσα, ή σε αεροσκάφη άνωθεν αυτής, θα έμεναν ατιμώρητες, λόγω της ανυπαρξίας κυριαρχικής εξουσίας οποιουδήποτε κράτους σε αυτήν. Επιπλέον, ακόμη και μία εγκληματική πράξη δεν τελείται σε διεθνή ύδατα ή στον διεθνή εναέριο χώρο, αλλά το πλοίο ή αεροσκάφος διέρχεται από τα εσωτερικά ύδατα ή τον εσωτερικό εναέριο χώρο ενός άλλου κράτους, οπότε έχει εξουσία να επιληφθεί της υπόθεσης δυνάμει της αρχής της εδαφικότητας, το τελευταίο είναι πολύ πιθανό είτε να μην γνωρίζει την τέλεση του αδικήματος ώστε να προβεί στις αναγκαίες για την τιμώρησή του ενέργειες, είτε να μην έχει τη βούληση να το

¹⁰¹ Χαραλαμπίκης Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, Αθήνα, 2010, σελ. 147-148

πράξει, εάν δεν έχει διαταραχθεί εμφανώς η δημόσια τάξη ή ασφάλειά του, ή υπάρχει και η πιθανότητα το αλλοδαπό κράτος να έχει αυτοπεριορίσει την ποινική του εξουσία που απορρέει από την αρχή της εδαφικότητας για αδικήματα που τελούνται στον εναέριο χώρο του εντός αλλοδαπών αεροσκαφών δυνάμει του άρθρου 4 της Σύμβασης του Τόκυο, όπως έχει πράξει και η Ελλάδα.

Η ως άνω αρχή έχει εφαρμογή όταν ελληνικό πλοίο πλέει σε διεθνή ύδατα ή ελληνικό αεροσκάφος ίπταται σε διεθνή εναέριο χώρο και όχι όταν βρίσκονται σε αλλοδαπά εσωτερικά ύδατα ή εναέριο χώρο¹⁰², ανεξάρτητα από την διατύπωση του άρθρου 5§2 ΠΚ, ότι θεωρούνται έδαφος της επικράτειας «*οπουδήποτε και αν βρίσκονται*». Όταν, λοιπόν, βρίσκονται σε αλλοδαπά εσωτερικά ύδατα ή σε αλλοδαπό εναέριο χώρο, κατά μία άποψη¹⁰³ το εν λόγω πλοίο ή αεροσκάφος βρίσκονται στην πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία του ξένου Κράτους, στο χώρο του οποίου τελέστηκε το έγκλημα, και η πράξη μπορεί να διωχθεί με βάση τους ελληνικούς νόμους μόνο εάν συντρέχει κάποια από τις περιπτώσεις που επιτρέπουν την εφαρμογή των άρθρων 6 – 8 ΠΚ, και όχι δυνάμει του άρθρου 5§2 ΠΚ. Προς αυτήν την κατεύθυνση φαίνεται να οδηγεί και η νομοθετική επιφύλαξη που εισάγεται στο 5§2 ΠΚ «*...εκτός αν σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο υπόκεινται σε αλλοδαπό νόμο*» και υλοποιείται όταν τα ελληνικά πλοία ή αεροσκάφη εισέλθουν σε χώρο που σύμφωνα με το δημόσιο διεθνές δίκαιο θεωρείται αλλοδαπή επικράτεια, οπότε και η μόνη δυνατότητα διεκδίκησης ποινικής εξουσίας είναι δυνάμει των άρθρων 6 επ. ΠΚ για πράξεις που τελεστηκαν αποκλειστικά στην αλλοδαπή¹⁰⁴.

Την άποψη αυτή φαίνεται να ακολουθεί η ΤρΠλημΠειρ 5819/2002¹⁰⁵ σύμφωνα με την οποία «*...Από πλευράς δε Γενικού Διεθνούς Δικαίου το ξένο πλοίο, που βρίσκεται σε λιμένα ενός κράτους, τελεί υπό το αυτό καθεστώς όπως και τα πλοία που φέρουν την σημαία του ίδιου κράτους. Επομένως η δικαιοδοσία του κράτους επί των ξένων πλοίων στη χωρική του θάλασσα, είναι καταρχήν, πλήρης*

¹⁰² Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 82 επ.

¹⁰³ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *ως ανωτέρω*, Αθήνα 2005, σελ 82 επ., Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 93 επ., ΣυμβΕφΠειρ 72/1990 ΠοινΧρ 1990, σελ 604

¹⁰⁴ Τσιρίδης Π., *ως ανωτέρω*, σελ 94, Καμπέρου-Ντάλτα Ε., *ως ανωτέρω*, σελ. 84

¹⁰⁵ ΠοινΔικ 2003, σελ 48 επ.

και απόλυτη. Περαιτέρω και σύμφωνα με τη νομολογία των δικαστηρίων μας για εγκλήματα που τελούνται επί ελληνικού πλοίου, ενώ αυτό ναυλοχεί σε αλλοδαπό λιμένα, **θεωρούνται ότι τελέστηκαν στην «αλλοδαπή»**, εφόσον ο αλλοδαπός λιμένας ανήκει στην εδαφική επικράτεια του παράκτιου κράτους, ανεξάρτητα αν αυτό το κράτος, που έχει καταρχήν πλήρη και απεριόριστη ποινική εξουσία επί όλων των πράξεων που τελούνται στους λιμένες του, θα ασκήσει ή μη την ποινική του δικαιοδοσία ... Έχει υποστηριχθεί η άποψη (μειοψηφούσα) ότι, ανεξάρτητα από το εάν το παράκτιο κράτος θα ασκήσει ή όχι τη δικαιοδοσία του, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, υπάρχει πάντοτε και συντρέχουσα δικαιοδοσία του κράτους της σημαίας του πλοίου, η οποία είναι ισότιμη με εκείνη του παρακτίου κράτους, τελεί σε πλήρη ανεξαρτησία και εδράζεται επί της αρχής της σημαίας. Αυτό ισχύει απόλυτα, σύμφωνα με την παρ. 4 του Γερμανικού ΠΚ όχι όμως και με το άρθρο 5 παρ. 2 του Ελληνικού ΠΚ, που δεν ακολούθησε αυτή τη θέση κατά τη θέσπισή του. Σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, κάθε φορά που προκύπτει ζήτημα προσδιορισμού ποινικής δικαιοδοσίας, **το θεμελιώδες είναι να προσδιοριστεί ο τόπος τέλεσης της εγκληματικής πράξης**. Αν τελέστηκε στην αλλοδαπή, δικαιοδοσία, κατ' αρχήν, έχει το κράτος του τόπου τέλεσης, που πηγάζει πρωτογενώς από την εδαφική του κυριαρχία... Έτσι, **υπάρχει συντρέχουσα δικαιοδοσία των ημεδαπών δικαστηρίων για πράξεις ημεδαπών που τελέστηκαν επί ελληνικού πλοίου σε αλλοδαπό λιμένα, αλλά επειδή τα εγκλήματα τελέστηκαν στην αλλοδαπή (λιμένας αλλοδαπής πολιτείας) πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 6 ΠΚ**, που απαιτεί για τη δίωξη των πλημμελημάτων που τελέστηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό, το αξιόποιο της πράξης κατά τον αλλοδαπό νόμο και έγκληση του παθόντος...»

Έχει υποστηριχθεί και η εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη¹⁰⁶, με βάση την οποία η αποκλειστική ελληνική ποινική εξουσία μπορεί να θεμελιωθεί πάντοτε στην αρχή της σημαίας κατά το άρθρο 5§2 ΠΚ, εντούτοις αυτή η άποψη δεν φαίνεται να είναι σωστή, αφενός διότι τα εσωτερικά και χωρικά ύδατα της κάθε πολιτείας, όπως και κάθε άλλη περιοχή εντός των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων αυτής, καθώς και ο υπεράνω αυτής εθνικός εναέριος χώρος, αποτελούν μέρος της επικράτειας αυτής, άρα θεμελιώνει ποινική εξουσία δυνάμει της αρχής της εδαφικότητας, με την οποία θεμελιώνει πλήρη, απόλυτη και απεριόριστη

¹⁰⁶ Κυρίως Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, 1993, σελ 254 επ., ΠλημΠειρ8166/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ 462 επ.

ποινική εξουσία επί όλων των εγκλημάτων που λαμβάνουν χώρα επί του εδάφους της, και αφετέρου διότι τα εγκλήματα που τελούνται εντός των αναγνωρισμένων συνόρων αλλοδαπής χώρας θεωρείται με βάση το άρθρο 16 ΠΚ ότι έλαβαν χώρα στην «αλλοδαπή», και ο τόπος τέλεσης δεν μπορεί να αλλάξει ακόμη και αν οι αλλοδαπές αρχές έχουν απεμπολήσει την ποινική τους εξουσία για την εκδίκαση του συγκεκριμένου εγκλήματος¹⁰⁷. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, στην αντίθετη περίπτωση, εφαρμογής δηλαδή του άρθρου 5§2 ΠΚ, θα ερχόμασταν αντιμέτωποι με το άτοπο, να υπάρχουν δύο «εδαφικές» κυριαρχίες, μία του παράκτιου κράτους, που στηρίζεται σε εδαφικό τίτλο κυριαρχίας στα εσωτερικά ύδατα, στους λιμένες και στην αιγιαλίτιδα ζώνη του και η οποία είναι πλήρως αναγνωρισμένη στο διεθνές δίκαιο, και μία του ελληνικού κράτους της σημαίας του πλοίου, που στηρίζεται σε πλάσμα δικαίου, όπως ανωτέρω αναλυτικά αναφέρθηκε, και η οποία θεσπίστηκε για να αντιμετωπίσει περιπτώσεις (διεθνή ύδατα, διεθνής εναέριος χώρος) όπου κανένα άλλο κράτος δεν θα διεκδικούσε ποινική εξουσία για την τιμώρηση της πράξης, εφόσον αυτή δεν τελέστηκε στην εδαφική κυριαρχία του¹⁰⁸.

Σύμφωνα, τέλος, με μία ενδιαμέση, επίσης ισχυρά υποστηριζόμενη άποψη, η ποινική εξουσία που θεμελιώνεται με βάση το άρθρο 5§2 ΠΚ είναι συντρέχουσα¹⁰⁹ με αυτή του αλλοδαπού κράτους, και η ποινική εξουσία της ελληνικής πολιτείας δεν θεμελιώνεται στα άρθρα 6-8 ΠΚ, αλλά στο 5§2 ΠΚ¹¹⁰, ώστε να μην είναι επικουρική σε σχέση με αυτή του παράκτιου κράτους και να υφίσταται ανεξάρτητα από το αν ασκηθεί τελικά η ποινική αξίωση του τελευταίου¹¹¹. Κατά την άποψη αυτή, δημιουργείται μία παράλληλη ισχύς δύο εννόμων τάξεων, που θεμελιώνονται βέβαια σε διαφορετικές νομικές βάσεις, και συγκεκριμένα το παράκτιο κράτος θεμελιώνει την ποινική δικαιοδοσία του στα

¹⁰⁷ Βούλγαρης Γ., πρόταση στην ΠλημΠειρ8166/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ 462 επ.

¹⁰⁸ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *ως ανωτέρω*, Αθήνα 2005, σελ 84 επ.

¹⁰⁹ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, 1993, σελ. 254, ο οποίος αναφέρεται σε συντρέχουσα/επάλληλη δικαιοδοσία της παράκτιας πολιτείας και του κράτους της σημαίας, ενώ την ίδια άποψη διατυπώνει στην πρότασή του ο Εισαγγελέας Γ. Βούλγαρης στην ΠλημΠειρ 8166/2003, Ποιν.Χρον. 2004, σελ. 462 επ.

¹¹⁰ Αντίθετη η Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *ως ανωτέρω*, σελ 84 επ., η οποία υποστηρίζει ότι όταν το κράτος στον εναέριο χώρο του οποίου τελέστηκε το έγκλημα δεν είναι συμβαλλόμενο στη Σύμβαση του Τόκιο, το έγκλημα μπορεί να διωχθεί μόνο εφόσον συντρέχει περίπτωση εφαρμογής των α. 6, 7, ή 8 ΠΚ, αφού το ελληνικό αεροσκάφος υπόκειται στην πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία του ξένου κράτους, και δεν μπορεί να εφαρμοστεί το άρθρο 5§2 ΠΚ

¹¹¹ Μυλωνόπουλος Χ., *ως ανωτέρω*, σελ. 255 επ.

κυριαρχικά δικαιώματά του επί της εδαφικής περιοχής του, ενώ το κράτος της σημαίας τη θεμελιώνει στο δικαίωμά του επί του πλοίου, αλλά αυτό θεωρείται επιτρεπτό από πλευράς δημοσίου διεθνούς δικαίου, θεμιτό και θεμιτό από την πλευρά της έννομης τάξης¹¹², χωρίς να επεκτείνεται σε βάρος της δικαιοδοσίας της αλλοδαπής πολιτείας σύμφωνα με την αρχή της εδαφικότητας, αφού δεν την αποκλείει, αλλά ασκείται ισότιμα και σε ανεξάρτητα από αυτήν.

Η τελευταία αυτή άποψη φαίνεται να είναι και η ορθότερη καθώς κατορθώνει να διατηρήσει την ποινική εξουσία του κράτους της σημαίας επί εγκλημάτων που τελέστηκαν σε ελληνικό πλοίο ή αεροσκάφος, οι δεσμοί του οποίου με το κράτος την σημαία του οποίου φέρει είναι τόσο στενοί, χωρίς όμως να παραβλέπει το γεγονός ότι τόπος τέλεσης του εγκλήματος είναι η αλλοδαπή επικράτεια του κράτους εντός των ορίων της οποίας βρισκόταν κατά το χρόνο τέλεσης του αδικήματος το ελληνικό πλοίο ή αεροσκάφος, και χωρίς να τίθεται ζήτημα κατάχρησης δικαιώματος, αφού η αρμοδιότητα ορίζεται ως συντρέχουσα και όχι ως αποκλειστική¹¹³.

3. Εγκλήματα που τελέστηκαν στην αλλοδαπή

3.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ο Έλληνας νομοθέτης, εισάγοντας στα άρθρα 6 έως 8 ΠΚ α) την αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας (άρθρο 6 ΠΚ), στην οποία το συνδετικό στοιχείο συνίσταται στην ελληνική ιθαγένεια του δράστη του αδικήματος, β) την αρχή της παθητικής προσωπικότητας (άρθρο 7 ΠΚ), στην οποία συνδετικός κρίκος είναι η

¹¹² Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ. 253, Μπρακουμάτσος Π., σχολιασμός στην ΤρΠλημΠειρ 5819/2002, ΠοινΔικ 2003, σελ 48 επ., που αναφέρει επί λέξει «...Ειδικότερα επί εγκλημάτων που τελούνται επί των πλοίων κι αφορούν είτε την ευταξία που πρέπει να υπάρχει επ' αυτού είτε την σωματική ακεραιότητα ή την υγεία ή την τιμή του πληρώματος, είναι περισσότερο από εύλογο το κράτος της σημαίας του πλοίου να θεωρεί τον τόπο τέλεσης των εγκλημάτων, που ταυτίζεται με αυτόν του πλοίου, ως προέκταση της δικής του αρμοδιότητας, αφού αυτό έχει την υποχρέωση να παράσχει έννομη προστασία στο πλήρωμα του πλοίου, το οποίο κι άλλωστε το κράτος της σημαίας θεωρεί και ως εγγυητή των νομίμων δικαιωμάτων του που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο και τη σύμβαση εργασίας. Κατ' αυτό τον τρόπο επιτυγχάνονται δύο δικαιοπολιτικοί στόχοι, απόλυτα θεμιτοί τόσο από πλευράς διεθνούς δικαίου, όσο κι από πλευράς εσωτερικής έννομης τάξης: Η αποφυγή α) της ατιμωρησίας πράξεων που τελέστηκαν επί πλοίων που βρίσκονται ή σε ανοικτή θάλασσα ή σε ξένο λιμάνι και β) της αβεβαιότητας που δημιουργεί ο δύσκολος έως κι αδύνατος εντοπισμός του τόπου στον οποίο βρισκόταν το πλοίο, όταν εκδηλώθηκε η αξιόποινη πράξη...»

¹¹³ Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ. 258

ελληνική ιθαγένεια του αμέσως παθόντος από το έγκλημα, γ) την κρατική προστατευτική αρχή (άρθρο 8 εδ. α', β', γ', δ', ε' και ζ' ΠΚ), που θεμελιώνεται στο χαρακτήρα του προστατευόμενου έννομου αγαθού ως κρατικού, και δ) την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (άρθρο 8 εδ. στ', ζ', η', θ', ι' και ια' ΠΚ), διατηρεί ρητά την ποινική εξουσία της ελληνικής πολιτείας για κάποια αδικήματα που έχουν τελεστεί εξ ολοκλήρου στην αλλοδαπή. Για την εφαρμογή του άρθρου 8 ΠΚ δεν έχουν τεθεί πρόσθετες προϋποθέσεις, με αποτέλεσμα η ελληνική δικαιοσύνη να διεκδικεί την ποινική εξουσία για την άσκηση ποινικής δίωξης για τα συγκεκριμένα αδικήματα, με μόνη την διαπίστωση ότι η τελεσθείσα πράξη χαρακτηρίζεται ως αδίκημα που ανήκει στα περιοριστικώς αναφερόμενα αδικήματα του άρθρου 8 ΠΚ. Εάν το αδίκημα δεν ανήκει στον κατάλογο του άρθρου 8 ΠΚ, εξετάζεται αρχικά εάν συντρέχει κάποιο συνδετικό στοιχείο της ελληνικής έννομης τάξης με την πράξη, και συγκεκριμένα εάν ο δράστης ή το θύμα του αδικήματος έχουν την ελληνική ιθαγένεια¹¹⁴, ώστε να τίθεται ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 6 ή 7 του ΠΚ, και εάν κάποιο από αυτά τα συνδετικά στοιχεία υπάρχει, εξετάζεται περαιτέρω εάν συντρέχουν οι συγκεκριμένες θετικές προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος για την διεύρυνση της ποινικής εξουσίας της ημεδαπής έννομης τάξης, τις οποίες και απαριθμεί σωρευτικά και εξαντλητικά: α) η πράξη να είναι αξιόποινη σύμφωνα με τους νόμους του κράτους του τόπου τέλεσης του εγκλήματος (αρχή του διττού αξιοποίνου) ή να έλαβε χώρα σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα β) η πράξη να συνιστά κακούργημα ή πλημμέλημα (για τα πταίσματα μόνο εάν προβλέπεται ειδικά στο νόμο), και γ) εάν πρόκειται

¹¹⁴ Για τα ζητήματα απόκτησης και απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας, βλ. Ν. 3284/2004 (Κ.Ε.Ι.), όπως αυτός τροποποιήθηκε και ισχύει, κυρίως άρθρα 1-15 Κ.Ε.Ι. για την απόκτηση αυτής και άρθρα 16-21 Κ.Ε.Ι. για την απώλεια αυτής, καθώς και το άρθρο 29 ΑΚ, το οποίο ορίζει ότι «η απόκτηση και η απώλεια από ένα πρόσωπο της ιθαγένειας μιας πολιτείας ρυθμίζονται από το δίκαιο της πολιτείας αυτής», καθώς και σε Καμπέρου-Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, σελ. 8 - 14, με ιδιαίτερη αναφορά στους ανιθαγενείς, πολυίθαγενείς και πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις σελίδες 14-22, όπου σημειώνεται ότι ευρωπαϊκή ιθαγένεια που θεσπίζεται στο άρθρο 20 ΣυνθλειτΕΕ, δεν έχει τη δική της αυτοτέλεια, αφού αποκτάται και χάνεται ταυτόχρονα με την ιθαγένεια ενός από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., ζήτημα που ρυθμίζεται αποκλειστικά από την εσωτερική νομοθεσία του εκάστοτε κράτους-μέλους. Για το ότι η έννοια του αλλοδαπού διατυπώνεται στο ελληνικό δίκαιο της ιθαγένειας αρνητικά, ως το πρόσωπο που είτε δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια είτε δεν έχει την ιθαγένεια κανενός κράτους, είναι δηλαδή ανιθαγενής, βλ. Καμπέρου-Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005., σελ. 14-15 Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ. 270

για πλημμέλημα, να έχει υποβληθεί έγκληση του παθόντος ή αίτηση για ποινική δίωξη από την χώρα τέλεσης του αδικήματος.

Πέραν των ως άνω θετικών προϋποθέσεων, ο νόμος ορίζει και *αρνητικές* προϋποθέσεις στο άρθρο 9 ΠΚ, ως εξής: α) να μην έχει δικασθεί στην αλλοδαπή και αθωωθεί ο φερόμενος ως δράστης, ή σε περίπτωση που έχει καταδικασθεί από αλλοδαπό δικαστήριο, να μην έχει εκτίσει το σύνολο της επιβληθείσας ποινής, β) να μην έχει, σύμφωνα με τον αλλοδαπό νόμο, χαριστεί ή παραπάνω ποινή και να μην έχει παραγραφεί το αδίκημα ή η ποινή και γ) να μην έχει ανακληθεί η τυχόν απαιτούμενη από τον αλλοδαπό νόμο έγκληση, η οποία θα έχει υποβληθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα, σύμφωνα με τους νόμους του τόπου τέλεσης του αδικήματος.

3.2. Η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας κατά το άρθρο 6 ΠΚ

Σύμφωνα με το άρθρο 6 ΠΚ «1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα και που τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, αν η πράξη αυτή είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα. 2. Η ποινική δίωξη ασκείται και εναντίον αλλοδαπού ο οποίος κατά την τέλεση της πράξης ήταν ημεδαπός. Επίσης ασκείται και εναντίον εκείνου που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια μετά την τέλεση της πράξης. 3. Στα πλημμελήματα, για να εφαρμοστούν οι διατάξεις των παρ. 1 και 2, απαιτείται έγκληση του παθόντος ή αίτηση της κυβέρνησης της χώρας όπου τελέστηκε το πλημμέλημα. 4. Τα πταίσματα που διαπράττονται στην αλλοδαπή τιμωρούνται μόνο στις περιπτώσεις που ειδικά ορίζει ο νόμος»¹¹⁵. Με τη διάταξη αυτή υιοθετείται η διεθνώς αναγνωρισμένη αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας (ή ενεργητική

¹¹⁵ Σύμφωνα με το Σχέδιο ΠΚ επιτροπής Μανωλεδάκη προτείνεται να λάβει την εξής μορφή: «1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως αξιόποινη και τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, αν αυτή, με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της, είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα. 2. Η ποινική δίωξη ασκείται και εναντίον αλλοδαπού, ο οποίος κατά την τέλεση της πράξης ήταν ημεδαπός. Επίσης ασκείται και εναντίον εκείνου που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια μετά την τέλεση της πράξης. 3. Στα πλημμελήματα, ακόμη και όταν διώκονται αυτεπαγγέλτως, οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται μόνο εφόσον υπάρχει έγκληση του παθόντος ή αίτηση της Κυβέρνησης της χώρας όπου τελέστηκε το πλημμέλημα». Προτείνεται δηλαδή να καταργηθεί η ρύθμιση της §4 που ισχύει σήμερα, εξαιρώντας τα πταίσματα (γι' αυτό και αναδιατυπώνεται η §1) και στην §3, γίνεται ρητή αναφορά στην διαδικασία όσον αφορά στα πλημμελήματα που διώκονται αυτεπαγγέλτως, για τα οποία υπάρχει διχογνωμία με βάση το παρόν καθεστώς, όπως αναλύεται στον οικείο τόπο.

αρχή της προσωπικότητας¹¹⁶ ή αρχή της ενεργητικής υπηκοότητας¹¹⁷ ή αρχή του υποκειμενικού ενδιαφέροντος¹¹⁸), σύμφωνα με την οποία οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για πράξεις που τελούνται εξ ολοκλήρου στην αλλοδαπή από Έλληνες πολίτες.

Την αρχή αυτή έχει υιοθετήσει ο Έλληνας νομοθέτης στην *περιορισμένη* της μορφή¹¹⁹, αξιώνοντας για την εφαρμογή της να συντρέχει η προϋπόθεση που ανωτέρω αναφέρθηκε, να είναι δηλαδή η πράξη αξιόποινη τόσο στην ημεδαπή, όσο και κατά το δίκαιο του τόπου τέλεσης της πράξης. Η υιοθέτηση αυτής της μορφής της αρχής κρίνεται μάλλον ορθότερη, διότι δεν παραβλέπει το γεγονός πως υπάρχουν ημεδαποί που περνούν όλη τους τη ζωή στο εξωτερικό, τηρώντας τους νόμους του τόπου διαμονής τους, χωρίς κανένα πραγματικό σύνδεσμο με την ημεδαπή έννομη τάξη, της οποίας τους νόμους θα καλούνταν (με την υιοθέτηση της απεριόριστης μορφής της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας) να γνωρίζουν και να τηρούν μακρόθεν¹²⁰. Είναι προφανές ότι σε τέτοιες περιπτώσεις το συνδετικό στοιχείο της ιθαγένειας του δράστη, που θεμελιώνει το συμφέρον του κράτους της ιθαγένειας για την ανάληψη της ποινικής εξουσίας, είναι πολύ πιο «χαλαρό» με την ημεδαπή έννομη τάξη και δεν δικαιολογεί την παρέμβασή του, όταν η πράξη που τελέστηκε στο εξωτερικό δεν συνιστά αξιόποινη πράξη σύμφωνα με το δίκαιο του τόπου τέλεσης. Ο δικαιολογητικός λόγος, λοιπόν, της υιοθέτησης της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας στην απεριόριστη μορφή της, που συνίσταται στο «συμφέρον» του κράτους ιθαγένειας να τηρούνται οι νόμοι *του* από τους ιθαγενείς *του*, ανεξάρτητα από το εάν η συγκεκριμένη πράξη δεν συνιστά παράνομη συμπεριφορά στο δίκαιο τόπου τέλεσης, δεν αποτελεί επαρκές δικαιολογητικό θεμέλιο για την διεύρυνση των τοπικών ορίων των ποινικών νόμων μίας έννομης τάξης, καθώς εύκολα προσκρούει σε ενστάσεις καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματός του.

¹¹⁶ Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ. 264

¹¹⁷ Χαραλαμπίκης Α., *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 5η Έκδοση, 2003, σελ. 84

¹¹⁸ Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους*, Δ' έκδοση, σελ.

104

¹¹⁹ Σε αντιδιαστολή με την *απεριόριστη* μορφή της, στην οποία δεν απαιτείται η πράξη αξιόποινη κατά το δίκαιο του τόπου τέλεσης της πράξης.

¹²⁰ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 3

Αντιθέτως, η δικαιολογητική βάση για την υιοθέτηση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας στην περιορισμένη της μορφή είναι -κυρίως¹²¹- η αλληλεγγύη των κρατών στην καταπολέμηση του εγκλήματος και η αναγκαιότητα ύπαρξής της, κυρίως λόγω της απαγόρευσης έκδοσης των ημεδαπών¹²² σε τρίτες χώρες¹²³, την οποία η πλειοψηφία των εννόμων τάξεων έχει υιοθετήσει νομοθετικά ή και συνταγματικά¹²⁴, με εξαίρεση τις περισσότερες χώρες του αγγλοσαξωνικού δικαίου¹²⁵. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στις σχέσεις των

¹²¹ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 6, στην οποία αναφέρει ότι «... δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι εξυπηρετεί και τα συμφέροντα του κράτους της ιθαγένειας του υπαιτίου, εκπληρώνοντας και δικούς του αντεγκληματικούς σκοπούς. Η δυνατότητα τιμωρίας Έλληνα πολίτη για έγκλημα που τέλεσε στην αλλοδαπή ενδυναμώνει έμμεσα το ελληνικό ποινικό δίκαιο και τις προστατευόμενες από αυτό αξίες και λειτουργεί προληπτικά αποτρέποντας το σύνολο των πολιτών από την τέλεση εγκλημάτων, τα οποία ενδεχομένως να τελούσαν ευκολότερα, αν γνώριζαν ότι θα έμεναν ατιμώρητοι στην πατρίδα τους...»

¹²² Στην Ελλάδα η έκδοση Ελλήνων πολιτών απαγορεύεται απολύτως σύμφωνα με το α. 438 περ. α' ΚΠΔ, χωρίς να υπάρχει αντίστοιχη ρητή πρόβλεψη στο Σύνταγμα. Υποστηρίζεται, όμως, ότι η απαγόρευση εκδόσεως ημεδαπών απορρέει ευθέως και από το άρθρο 5 § 2 εδ. γ' Σ., που αναφέρεται σε απαγόρευση έκδοσης αλλοδαπών διωκόμενων για τη δράση τους υπέρ της ελευθερίας, και από το άρθρο 5§4 Σ, που προβλέπει την ελευθερία κίνησης κάθε Έλληνα στην ελληνική επικράτεια με ορισμένες εξαιρέσεις, στις οποίες δεν περιλαμβάνεται η έκδοση. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη Συνεδρίαση ΠΓ' της 12/5/1975 της Ολομέλειας της Αναθεωρητικής Βουλής, τέθηκε το ζήτημα να προστεθεί στην διατύπωση του άρθρου 5 Σ ότι «Απαγορεύεται η έκδοσις αλλοδαπού, διωκόμενου δια την υπέρ της ελευθερίας δράσιν του» η φράση: «... Έλληνας δε δι' οιαδήποτε αδικήματα», τελικώς όμως η πρόταση αυτή απορρίφθηκε ως αυτονόητη. Για περισσότερα βλ Παπαδόπουλος Α., *σχολιασμός στην ΣυμβΑΠ 591/2005, ΠοινΔικ 2005* σελ. 50 επ., Συμεωνίδου-Καστανίδου, *Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και παράδοση ημεδαπών με σκοπό δίωξης* (με αφορμή την ΣυμβΑΠ 591/2005), *ΠοινΔικ 2005*, σελ. 587 επ.

¹²³ Ο Τσιρίδης, αναφέρει ότι η τιμώρηση των ημεδαπών για πράξεις που έλαβαν χώρα στην αλλοδαπή προβλέπεται ως αναπλήρωση/αντιστάθμισμα ή συνέπεια της απαγόρευσης έκδοσής τους, Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 147

¹²⁴ Η αρχή της απαγόρευσης έκδοσης ημεδαπών πολιτών ισχύει στην πλειοψηφία των κρατών της ηπειρωτικής Ευρώπης και αναφέρεται από πολλούς συγγραφείς ως διεθνώς αναγνωρισμένη ή παραδεδομένη αρχή, σε αντίθεση με τις χώρες του αγγλοσαξωνικού δικαίου παραδοσιακά εκδίδουν τους πολίτες τους.

¹²⁵ Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόφαση 14281/2005 του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου, *ΠοινΧρ 2006*, σελ. 283 επ., που ανήκει στις χώρες του Αγγλοσαξωνικού συστήματος, στην οποία κλήθηκε να αντιμετωπίσει το ζήτημα της έκδοσης ημεδαπού, πριν την αναθεώρηση του Συντάγματός του στις 28-07-2006. Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η σύλληψη και έκδοση προσώπου που έχει την κυπριακή ιθαγένεια δεν είναι συμβατή με το Σύνταγμα, διότι στο άρθρο 11 παρ. 2 του Κυπριακού Συντάγματος, που κατοχυρώνει το δικαίωμα της προσωπικής ασφάλειας, καταγράφονται διεξοδικά οι εξαιρέσεις από τον κανόνα, μεταξύ των οποίων είναι και η σύλληψη και κράτηση «αλλοδαπού, καθ' ου εγένοντο ενέργειαι προς τον σκοπόν απελάσεως ή εκδόσεως». Το Δικαστήριο, αντιπαρέρχεται το ζήτημα αν ή έκδοση του Συντάγματος ταυτίζεται με την παράδοση του Ε.Ε.Σ. εστιάζοντας τη θέση του στο γεγονός ότι η καταγραφή των εξαιρέσεων από τον κανόνα της προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας είναι εξαντλητική. Όπως, μάλιστα, σημειώνει η «Σύλληψη, για τους σκοπούς του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης δεν είναι μέσα στις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο», καταλήγοντας να επαναλαμβάνει παλαιότερη νομολογία του με την οποία είχε δεχθεί ότι η διαδικασία έκδοσης φυγοδικού αφορά μόνο αλλοδαπούς, ενώ τέτοια έκδοση απαγορεύεται από την παραπάνω συνταγματική διάταξη. Τέλος το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι δεν υφίστανται περιθώρια ερμηνείας του σχετικού νόμου

κρατών του ηπειρωτικού δικαίου με τις χώρες του αγγλοσαξωνικού συστήματος, διότι ανακύπτει το εξής πρακτικό ζήτημα: επειδή οι έννομες αυτές τάξεις βασίζονται τα τοπικά όρια ισχύος των ποινικών τους νόμων μόνο στην αρχή της εδαφικότητας, βάσει του δόγματος «all crime is local», δεν μπορούν να δικάσουν πράξεις των πολιτών τους που τελέστηκαν στην αλλοδαπή, δεν μπορούν όμως ούτε και να εκδώσουν τον πολίτη τους στη χώρα στην οποία τελέστηκε το αδίκημα, εάν αυτή δεν εκδίδει τους δικούς της υπηκόους, γιατί στην περίπτωση αυτή δεν πληρούται ο «όρος της αμοιβαιότητας» που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση κατά το δίκαιο της έκδοσης, με αποτέλεσμα να διαπράττονται αδικήματα τα οποία καμία έννομη τάξη δεν μπορεί να εκδικάσει. Το πρόβλημα αυτό δεν τίθεται στις έννομες τάξεις που έχουν υιοθετήσει την αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας, καθ' όσον βάσει της αρχής αυτής δεν εκδίδουν μεν τους υπηκόους τους, μπορούν όμως να εκδικάσουν την υπόθεση ακόμη και αν η εγκληματική πράξη τελέστηκε αποκλειστικά στην αλλοδαπή, παρέχοντας «εγγύηση» προς τις λοιπές έννομες τάξεις για τη συμπεριφορά των υπηκόων της¹²⁶.

Μία σημαντική προβληματική στα πλαίσια ανάλυσης του άρθρου 6 ΠΚ είναι η διάταξη του άρθρου 2 αυτού¹²⁷, που ορίζει ότι η ποινική δίωξη ασκείται σύμφωνα με την αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας και κατά των προσώπων που ήταν αλλοδαποί κατά τον χρόνο τέλεσης της αξιόποινης πράξης, αν απέκτησαν μετέπειτα νόμιμα την ελληνική ιθαγένεια (νεοϋπήκοοι) και τη διατηρούν κατά την έναρξη της ποινικής δίωξης¹²⁸. Αυτή η ρύθμιση προσπαθεί να αποτρέψει την ατιμωρησία ενός δράστη, ο οποίος τέλεσε άδικη πράξη στο εξωτερικό και απέκτησε μετέπειτα την ελληνική ιθαγένεια ώστε να αποφύγει την έκδοσή του στη χώρα τέλεσης του αδικήματος, ο οποίος θα μπορούσε σε

ενσωμάτωσης σε συμφωνία με το Σύνταγμα και συνεπώς απομένει στον Κύπριο νομοθέτη να ενσωματώσει στην εγχώρια νομοθεσία την Απόφαση – Πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης κατά τρόπο συμβατό με το Σύνταγμα

¹²⁶ Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους Δ'* έκδοση, σελ 105, στην οποία αναφέρει ότι «η «εγγύηση» του ελληνικού κράτους για τη συμπεριφορά των υπηκόων του σε ξένα εδάφη – που αποτελεί λόγο αποδοχής της «αρχής του υποκειμενικού ενδιαφέροντος» από το ποινικό διεθνές δίκαιο, όπως είδαμε- έχει νόημα για την τήρηση των νόμων του ξένου κράτους (προς το οποίο δίνεται η «εγγύηση») και όχι των ελληνικών νόμων...»

¹²⁷ Η οποία να σημειωθεί ότι δεν ισχύει για το άρθρο 7, εφόσον το τελευταίο παραπέμπει μόνο στις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 6 και όχι στην §2 αυτού.

¹²⁸ Καμπέρου – Ντάλα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 11

μεταγενέστερο χρονικό σημείο κατά το δοκούν να μεταβάλλει και πάλι το status της υπηκοότητάς του για να διαφύγει της σύλληψης και τιμωρίας¹²⁹.

Η συνταγματικότητα της διάταξης του άρθρου 6§2 εδ. β΄ ΠΚ, έχει αμφισβητηθεί¹³⁰, με το σκεπτικό ότι οδηγεί σε απαγορευμένη αναδρομική εφαρμογή των ποινικών νόμων σε βάρος του κατηγορουμένου, κατά παράβαση των άρθρων 7§1 Σ και 2§1 ΠΚ (με την αρχή nullum crimen nulla poena sine lege praevia), διότι κατά το χρόνο τέλεσης του εγκλήματος ο δράστης ήταν αλλοδαπός και δεν υφίστατο ποινική αξίωση της ημεδαπής έννομης τάξης σε βάρος του. Κατά την ορθότερη άποψη¹³¹, δεν μπορεί να γίνει λόγος στην περίπτωση αυτή για απαγορευμένη αναδρομική εφαρμογή των ποινικών νόμων, αφού η πράξη ήταν αξιόποινη κατά το ελληνικό δίκαιο κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης, ανεξάρτητα αν τότε δεν υπήρχε ελληνικό ενδιαφέρον για τη δίωξή της. Εξάλλου, όπως ορθά επισημαίνεται, ο αλλοδαπός που αποκτά την ελληνική ιθαγένεια μετά την τέλεση της αξιόποινης πράξης, αποδέχεται το ενδεχόμενο ποινικής του δίωξης, όπως αποδέχεται το σύνολο της ελληνικής νομοθεσίας στην οποία θα υπάγεται ως Έλληνας πολίτης.

3.3. Η αρχή της παθητικής προσωπικότητας κατά το άρθρο 7 ΠΚ

Σύμφωνα με το άρθρο 7 ΠΚ «1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και κατά αλλοδαπού για πράξη που τελέστηκε στην αλλοδαπή και που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα, αν η πράξη αυτή στρέφεται εναντίον Έλληνα πολίτη και αν είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας όπου τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα. 2. Οι διατάξεις των παρ. 3 και 4 του προηγούμενου άρθρου έχουν και εδώ εφαρμογή»¹³².

¹²⁹ Αιτιολογική Έκθεση ΣχΠΚ του 1933, σελ. 7, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, σελ. 270, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 11, (όπου και περαιτέρω παραπομπή σε Τζωρτζόπουλο Χ., *Εγχειρίδιον του ουσιαστικού ποινικού δικαίου*, 1936, σελ 84-84) η οποία όμως εύστοχα παρατηρεί και ότι από την διάταξη του άρθρου 438 ΚΠΔ δεν προκύπτει ότι απαγορεύεται η έκδοση εκείνου ο οποίος κατά την τέλεση του αδικήματος ήταν αλλοδαπός και απέκτησε στη συνέχεια την ελληνική ιθαγένεια.

¹³⁰ Επιγραμματικά σε Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ. 133, όπου και περαιτέρω παραπομπές

¹³¹ Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους*, Δ΄ έκδοση, σελ. 107

¹³² Σύμφωνα με το Σχέδιο ΠΚ επιτροπής Μανωλεδάκη, προτείνεται να λάβει την εξής μορφή: «1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και κατά αλλοδαπού για πράξη που τελέστηκε στην

Με τη διάταξη αυτή υιοθετείται η διεθνώς αναγνωρισμένη αρχή της παθητικής προσωπικότητας (ή παθητική αρχή της προσωπικότητας¹³³ ή αρχή της παθητικής υπηκοότητας¹³⁴ ή αρχή του αντικειμενικού ενδιαφέροντος¹³⁵), σύμφωνα με την οποία οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για πράξεις που τελούνται εξ ολοκλήρου στην αλλοδαπή σε βάρος Ελλήνων πολιτών

Την αρχή αυτή έχει υιοθετήσει ο έλληνας νομοθέτης στην *περιορισμένη* της μορφή¹³⁶, όπως συμβαίνει και με την αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας, γι' αυτό και ισχύουν όσα αναφέρθηκαν στο αντίστοιχο κεφάλαιο. Ο δικαιολογητικός λόγος της υιοθέτησης της αρχής της παθητικής προσωπικότητας είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης της ημεδαπής έννομης τάξης απέναντι στην ξένη απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και η υποψία ότι δεν θα προστατευθούν επαρκώς τα αλλοδαπά θύματα του εγκλήματος, τουλάχιστον στο βαθμό που θα τα προστατέυε το κράτος της ιθαγένειάς τους¹³⁷. Η εν λόγω αρχή στηρίζεται αποκλειστικά στο συνδετικό στοιχείο του παθόντος από ένα αδίκημα με το κράτος της ιθαγένειάς του και στην αντίληψη ότι το τελευταίο έχει το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση να προστατεύει τους πολίτες του από την προσβολή των εννόμων αγαθών τους, οπουδήποτε και αν λαμβάνει αυτή χώρα. Το συνδετικό αυτό στοιχείο αποτελεί, κατά την κρατούσα άποψη, εύλογο συνδετικό στοιχείο θεμελίωσης ημεδαπής ποινικής εξουσίας¹³⁸, δεδομένου μάλιστα ότι δεν υφίσταται κανένας κανόνας του διεθνούς δικαίου που να την απαγορεύει¹³⁹ ή να την θεωρεί εκ προοιμίου καταχρηστική. Έχει υποστηριχθεί, εντούτοις, και η αντίθετη άποψη,

αλλοδαπή και χαρακτηρίζεται από αυτούς ως αξιόποινη, αν η πράξη αυτή στρέφεται εναντίον Έλληνα πολίτη και είναι αξιόποινη, με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της, και κατά τους νόμους της χώρας όπου τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα. Ως έλληνας πολίτης για την εφαρμογή του προηγούμενου εδαφίου λογίζεται και το κυοφορούμενο που θα αποκτήσει με τη γέννησή του την ελληνική ιθαγένεια, καθώς και τα νομικά πρόσωπα που εδρεύουν στην ημεδαπή. 2. Η διάταξη της παραγράφου 3 του προηγούμενου άρθρου έχει και εδώ εφαρμογή». Όπως και στο άρθρο 6, εξαιρείται οποιαδήποτε αναφορά σε πταίσματα, και προστίθεται εδάφιο β' στην §1, με την οποία γίνεται προσπάθεια να προστατευθεί το κυοφορούμενο ως «παθών».

¹³³ Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ. 278

¹³⁴ Χαραλαμπίδης Α., *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 5η Έκδοση, 2003, σελ. 86

¹³⁵ Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους*, Δ' έκδοση, σελ. 108

¹³⁶ Σε αντιδιαστολή με την *απεριόριστη* μορφή της, στην οποία δεν απαιτείται η πράξη αξιόποινη κατά το δίκαιο του τόπου τέλεσης της πράξης.

¹³⁷ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Ο Ν. 3691/2008 για το ζέπλυμα βρόμικου χρήματος*, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2009, σελ. 196

¹³⁸ Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους*, Δ' έκδοση, σελ. 108

¹³⁹ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ. 196

ότι δηλαδή συνιστά μία ακραία επέκταση των τοπικών ορίων ισχύος αυτών, αντίθετη προς το διεθνές δίκαιο, καθώς συνιστά ανεπίτρεπτη ανάμιξη στα κυριαρχικά δικαιώματα του κράτους τέλεσης του εγκλήματος, και κατάχρηση του δικαιώματος του κράτους της ιθαγένειας, που επιμένει να προστατεύσει τα έννομα αγαθά των πολιτών του με βάση τους δικούς του νόμους¹⁴⁰, τους οποίους ο αλλοδαπός δράστης, που δρα εκτός των συνόρων της ημεδαπής επικράτειας, μπορεί και να αγνοεί. Η άποψη αυτή και οι ενστάσεις της στην εφαρμογή της αρχής της παθητικής προσωπικότητας, δεν μπορούν να γίνουν δεκτές, δεδομένου ότι η αρχή αυτή υιοθετείται, όπως ήδη αναφέρθηκε, στην *περιορισμένη* της μορφή, ώστε να απαιτείται να καταφάσκει το διπλό αξιόποινο της πράξης, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η θεμελίωση της ποινικής εξουσίας του κράτους της ιθαγένειας θεωρείται συμπληρωματική προς την ποινική εξουσία του κράτους τέλεσης της πράξης, ώστε ουσιαστικά και πρακτικά η ημεδαπή έννομη τάξη ελάχιστες φορές θα κληθεί να την εφαρμόσει¹⁴¹.

Όπως ήδη αναφέρθηκε στα πλαίσια της ανάλυσης του άρθρου 6 ΠΚ, το άρθρο 7§2 ΠΚ παραπέμπει ρητά μόνο στις §§3 και 4 του άρθρου 6 ΠΚ και όχι και στην §2 αυτού, με αποτέλεσμα να μην οι εφαρμόζονται ελληνικοί ποινικοί νόμοι αν ο παθών ήταν αλλοδαπός κατά τον χρόνο που τέλεσης του σε βάρος του αδικήματος, αλλά απέκτησε μετέπειτα την ελληνική ιθαγένεια. Αυτό που ενδιαφέρει για την εφαρμογή του άρθρου 7 είναι να είχε ο παθών από το έγκλημα, φυσικό ή νομικό πρόσωπο¹⁴², την ελληνική ιθαγένεια, ανεξάρτητα αν μετά την

¹⁴⁰ Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ 145, και Βούλγαρης Δ., *Η παράκτια ποινική δικαιοδοσία στα εμπορικά πλοία που ελλιμενίζονται σε αλλοδαπούς λιμένες*, ΠοινΧρ 2001, σελ 29-31.

¹⁴¹ Βασιλακάκης, Ε., *ως ανωτέρω*, σελ 144

¹⁴² Το ζήτημα εάν μπορούν τα νομικά πρόσωπα να είναι ποινικός υπεύθυνα με βάση το ελληνικό ποινικό δίκαιο ενδιαφέρει εμμέσως την εφαρμογή της παρούσας διάταξης, διότι ο «δράστης» της αξιόποινης πράξης που τελέστηκε στο εξωτερικό σε βάρος ελληνικού φυσικού ή νομικού προσώπου, ενδέχεται να είναι νομικό πρόσωπο. Στην περίπτωση αυτή τίθεται το ζήτημα εάν η ελληνική έννομη τάξη, εφαρμόζοντας την αρχή της παθητικής προσωπικότητας, θα στραφεί ποινικά κατά του νομικού προσώπου (που με βάση το παρόν νομικό μας καθεστώς δεν προβλέπεται, παρά μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις και μάλιστα με τη μορφή διοικητικών κυρώσεων) ή αν θα στραφεί κατά των νομίμων εκπροσώπων αυτών. Για το ζήτημα βλ. Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 25, όπου και περαιτέρω παραπομπή σε Delmas M., *Personnes morales étrangères et françaises*, 1993, σελ 255 επ.

απώλεσε. Να σημειωθεί ότι κατά την κρατούσα άποψη¹⁴³, ως «παθών» μπορεί να θεωρηθεί και το ελληνικό δημόσιο¹⁴⁴, εφόσον από την πράξη προσβάλλονται τα ατομικά έννομα αγαθά του (ως fiscus), όπως ιδιοκτησία και περιουσία, και όχι όσων είναι φορέας ως imperium¹⁴⁵. Ορθότερη φαίνεται η άποψη που διατυπώνει ο Βασιλακάκης¹⁴⁶, κατά τον οποίο η επέκταση εφαρμογής του άρθρου 7 ΠΚ στα εγκλήματα που στρέφονται κατά των εννόμων αγαθών του ελληνικού δημοσίου είναι μεν τελεολογικά ορθή, αλλά απαιτεί τη διασταλτική ερμηνεία της διάταξης, που είναι στο ποινικό δίκαιο απαγορευμένη, ώστε για να διασφαλιστεί η προστασία των εννόμων αγαθών φορέας των οποίων είναι το ελληνικό δημόσιο θα έπρεπε de lege ferenda να περιληφθούν ρητά στο άρθρο 7 ΠΚ και τα εγκλήματα που στρέφονται εναντίον του ελληνικού δημοσίου.

3.4. Οι θετικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή των άρθρων 6 και 7 ΠΚ

3.4.1. Η πράξη πρέπει να χαρακτηρίζεται ως κακούργημα ή πλημμέλημα με βάση τους ελληνικούς ποινικούς νόμους

Σύμφωνα με την ρητή διατύπωση της §1 των άρθρων 6 και 7 του ΠΚ «Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα...».

¹⁴³ Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, σελ. 174-175, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ. 281-282, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Ποινικός Κώδικας Κατ' Άρθρο Ερμηνεία*, Α. Χαραλαμπάκης, 2014, σελ. 93

¹⁴⁴ Αντίθετη άποψη εκφράζει ο Χαραλαμπάκης Α., *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 5η Έκδοση, 2003, σελ 86, όπου παραθέτει και σχετικά παραδείγματα, καθώς και ο Μανωλεδάκης Ι., *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους Δ'* έκδοση, σελ 107 (υποσημείωση 86) που αναφέρει ότι «εδώ υπάγονται μόνο τα ατομικά και δι-ατομικά (γάμος, οικογένεια) αγαθά και όχι τα κοινωνικά ούτε τα κρατικά έννομα αγαθά. Επίσης δεν υπάγονται «ατομικά» μεν έννομα αγαθά (περιουσία, ιδιοκτησία) με φορέα όμως το ελληνικό δημόσιο, αφού ο νόμος (άρ. 7) ρητά αναφέρει «εναντίον έλληνα πολίτη»»,

¹⁴⁵ Για τη διάκριση του δημοσίου ως φορέα κρατικής εξουσίας από το δημόσιο ως fiscus, του οποίου τα έννομα αγαθά πρέπει να προστατεύονται με τον ίδιο τρόπο όπως και τα ατομικά αγαθά ενός Έλληνα πολίτη, βλ. ΕφΘεσ 59/1970, ΠοινΧρον 1970, σελ 524 επ., που αναφέρει επί λέξει: «...συντρέχει και η νόμιμος προϋπόθεση όπως η αξιόποινος πράξις του αλλοδαπού στρέφεται κατά πολίτης Έλληνας, διότι εν τη έννοια του όρου τούτου περιλαμβάνεται και το Ελληνικόν Δημόσιον, οσάκις η περιουσία αυτού ως fiscus ή έτερα έννομα αγαθά του προσβάλλονται...».

¹⁴⁶ Βασιλακάκης Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ. 143

Από την γραμματική διατύπωση των ως άνω διατάξεων προκύπτει ότι για να είναι επιτρεπτή η εφαρμογή τους σε περιπτώσεις που τελέστηκε αδίκημα στην αλλοδαπή από ή σε βάρος έλληνα πολίτη, θα πρέπει αφενός μεν να πρόκειται για κακούργημα ή πλημμέλημα, αφετέρου αυτός ο χαρακτηρισμός να γίνεται με βάση το ελληνικό ποινικό δίκαιο, ήτοι δυνάμει του άρθρου 18 ΠΚ, και όχι με βάση το δίκαιο του τόπου τέλεσης της πράξης¹⁴⁷. Όπως μάλιστα ορίζει το άρθρο 19 ΠΚ, κρίσιμο για τον χαρακτηρισμό μίας άδικης πράξης ως κακούργηματος ή πλημμελήματος, δεν είναι η τελικώς επιβληθείσα στον δράστη ποινή, αλλά η *in abstracto*, απειλούμενη στον νόμο ποινή. Αντιθέτως, όταν προβλέπεται από το νόμο εγκληματική παραλλαγή, που συνιστά προνομιούχο ή διακεκριμένο έγκλημα, ή όταν πρόκειται περί συμμετοχικής ευθύνης κατά το άρθρο 49§2 ΠΚ, ο χαρακτηρισμός της πράξης θα γίνει με βάση την προβλεπόμενη απειλούμενη για κάθε ένα ποινή, διότι η αφηρημένα απειλούμενη στον νόμο ποινή είναι εκείνη της παραλλαγής ή της συμμετοχικής ευθύνης, και όχι αυτή της βασικής πράξης. Με βάση το ανωτέρω σκεπτικό, τα κακούργηματα των ανηλίκων είναι πάντα πλημμελήματα, δυνάμει του άρθρου 127 ΠΚ, διότι σε αυτά μόνο πλημμεληματική ποινή μπορεί να επιβληθεί.

Ο λόγος για τους οποίους -ορθά- εξαιρούνται κατά κανόνα τα πταίσματα από το πεδίο εφαρμογής των άρθρων 6 και 7 ΠΚ, είναι διότι ότι οι πράξεις αυτές, δεν προκαλούν καμία σημαντική προσβολή, ούτε στην έννομη τάξη της αλλοδαπής χώρας στην οποία τελέστηκαν από πολίτη της, ώστε «εγγυητικά» η ημεδαπή έννομη τάξη να επιδιώξει την τιμώρησή της, ούτε όταν αυτά έχουν στραφεί εναντίον έλληνα πολίτη της, άλλως ο ποινικός μας κώδικας δεν θα τις χαρακτήριζε ως πταίσματα.

¹⁴⁷ Όπως αναλύεται και στο οικείο κεφάλαιο για την προϋπόθεση της προηγούμενης έγκλησης ή αίτησης της αλλοδαπής αρχής για ποινική δίωξη στα πλημμελήματα, θα πρέπει η πράξη να συνιστά πλημμέλημα σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους και είναι αδιάφορος ο ενδεχόμενος νομικός χαρακτηρισμός της από το αλλοδαπό δίκαιο ως κακούργηματος, ώστε ο χαρακτηρισμός που δίδεται στο αδίκημα από το αλλοδαπό δίκαιο να μην έχει καμία σημασία, αρκεί η πράξη προβλέπεται στον τόπο τελεσης του αδικήματος ως ποινικό αδίκημα, ώστε να τηρείται ο όρος του διττού αξιολογίου.

3.4.2. Το διττό αξιόποινο της πράξης

Στη διάταξη του άρθρου 6§1 ΠΚ προβλέπεται ότι *«Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται ... αν η πράξη αυτή είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα»*, ενώ αντίστοιχα η διάταξη του άρθρου 7§1 ΠΚ ορίζει ότι *«Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται ... και αν είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας όπου τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα»*.

Κατά την Αιτιολογική Έκθεση του ΣχΠΚ του 1933, κρίθηκε ότι ο όρος αυτός του διττού αξιοποίνου έπρεπε να συμπεριληφθεί για την εφαρμογή της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας, με το σκεπτικό ότι *«...πás εν τινι χώρα βιών οφείλει να τηρή τους νόμους αυτής, και ως αν τελέση πράξιν απαγορευμένην επί ποινή υπ' αυτών δεν δύναται ν' απαλλαγή ταύτης και αν έτι ο νόμος της χώρας εις ήν ανήκει δεν απαγορεύει την τελεσθείσαν πράξιν, ούτω και αντιθέτως αν τελέση πράξιν μη τιμωρούμενην εν ω τόπω ετελέσθη δέον να απαλλάσσηται της υπό του νόμου της χώρας του επιβαλλομένης επ' αυτής ποινής...»*. Δυνάμει των όσων έχουν αναφερθεί ανωτέρω για τον δικαιολογητικό λόγο υιοθέτησης της αρχής της ενεργητικής νομιμοποίησης, ότι δηλαδή αυτή γίνεται δεκτή αφενός για να μην μένουν ατιμώρητοι οι δράστες που τελέσαν αδικήματα στην αλλοδαπή όταν οι χώρα τους δεν τους εκδίδει στο κράτος τέλεσης της πράξης και αφετέρου γιατί έτσι εκδηλώνεται η αλληλεγγύη του κράτους ιθαγένειας προς το κράτος τέλεσης της πράξης, είναι προφανές πως όταν η πράξη δεν είναι αξιόποινη σύμφωνα με το δίκαιο του αλλοδαπού τόπου τέλεσης, δεν υπάρχει λόγος για την παροχή αλληλεγγύης απέναντι στο κράτος αυτό, αφού έννομη τάξη του δεν μπορεί να έχει προσβληθεί από μία νόμιμη και επιτρεπτή από το δίκαιό του πράξη¹⁴⁸.

Σύμφωνα, επίσης, με όσα ήδη ειπώθηκαν ανωτέρω για την φύση των αρχών της ενεργητικής και της παθητικής προσωπικότητας ως συμπληρωματικών προς την αρχή της εδαφικότητας, το κράτος της ιθαγένειας δεν μπορεί να ασκήσει ποινική δίωξη για πράξη που τελέστηκε στην αλλοδαπή, εάν δεν συνιστά έγκλημα

¹⁴⁸ Καρράς Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, β' έκδοση, Εκδ Αντ. Σάκκουλα, 1998, αριθμ.περ. 77, σελ. 96, ο οποίος αναφέρει ότι *«... άλλωστε τα σχετικά σοβαρότερα εγκλήματα τιμωρούνται σε όλο σχεδόν τον πολιτισμένο κόσμο και έτσι δεν υπάρχει ο κίνδυνος να μείνουν ατιμώρητα λόγω έλλειψης αντιστοίχου νόμου στη χώρα τέλεσής τους...»*

και στον τόπο τέλεσής της, διότι σε αυτήν την περίπτωση, η έννομη τάξη του τόπου τέλεσης της πράξης, δεν έχει ποινική δικαιοδοσία να εκκινήσει ποινική δίωξη για μία πράξη που κατά το δίκαιό της είναι νόμιμη. Όπως, λοιπόν, ορθά παρατηρείται¹⁴⁹, η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας προϋποθέτει ότι θα μπορούσε να εφαρμοστεί η αρχή της εδαφικότητας από το δίκαιο τέλεσης της πράξης (όταν δηλαδή υπάρχει κατά το τελευταίο εγκληματική πράξη), προς την οποία λειτουργεί συμπληρωματικά.

Σε σχέση με την αναγκαιότητα του όρου αυτού στην εφαρμογή της αρχής της παθητικής προσωπικότητας, αυτή προκύπτει και πάλι από το κείμενο της Αιτιολογικής Έκθεσης του ΣχΠΚ του 1933, όπου αναφέρεται ότι ο όρος είναι αναγκαίος «καθόσον ο λόγος της παραδοχής αυτού επί των πράξεων των ημεδαπών προδήλως υφίσταται έτι μάλλον προκειμένου περί αλλοδαπού αγνοούντος τους Ελληνικούς ποινικούς νόμους και συμμορφουμένου προς τους νόμους της χώρας εν ή ζη». Αναγνωρίζεται, λοιπόν, από τον νομοθέτη, ότι σε περίπτωση που η πράξη δεν είναι αξιόποινη σύμφωνα με τον τόπο τέλεσής της, ο δράστης αυτής μπορεί να μην γνωρίζει την ποινική απαξία της συμπεριφοράς του, ακόμη κι αν γνωρίζει ότι αυτή μπορεί να είναι άδικη, διότι αντίκειται πχ σε κανόνες αστικού ή διοικητικού δικαίου της δικής του έννομης τάξης¹⁵⁰, επομένως εκλείπει και η δικαιολογητική βάση για την εκκίνηση της ποινικής δίωξης εναντίον του.

Αυτό που δεν ενδιαφέρει καθόλου για την εφαρμογή των άρθρων 6 και 7 ΠΚ, είναι το πως χαρακτηρίζεται η αξιόποινη πράξη από πλευράς βαρύτητας του αδικήματος από την αλλοδαπή έννομη τάξη του τόπου τέλεσης του αδικήματος¹⁵¹. Όπως επισημαίνεται ορθά στην ΑΠ 839/2009¹⁵², «...επειδή το έγκλημα που

¹⁴⁹ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 125

¹⁵⁰ Κατά την Καμπέρου-Ντάλτα Ε., όπως ανωτέρω, σελ. 167-170, εάν η πράξη χαρακτηρίζεται από το εσωτερικό δίκαιο του αλλοδαπού κράτους του τόπου τέλεσής της ως πειθαρχική ή διοικητική παράβαση, αυτός ο χαρακτηρισμός δεσμεύει τον Έλληνα δικαστή και συνεπώς θα πρέπει να διαπιστώσει ότι δεν πληρούται ο όρος του διτού αξιοποιίνου.

¹⁵¹ Αρκεί να ήταν αξιόποινη σύμφωνα με το αλλοδαπό δίκαιο όταν ο δράστης ενήργησε ή όφειλε να ενεργήσει, σύμφωνα με το άρθρο 17 ΠΚ, άλλως διαφορετικά δεν υπάρχει ποινικά αξιόλογη πράξη, και θα είχαμε ανεπίτρεπτη αναδρομική εφαρμογή ποινικού νόμου που θεμελιώνει το αξιόποινο. Αν αντίθετως παύσει να είναι αξιόποινη μετά την τέλεση της πράξης και μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του υπαιτίου, μπορεί να λάβει χώρα αναλογική εφαρμογή του α. 2 παρ. 1 ΠΚ, η οποία επιτρέπεται αφού αποβαίνει σε όφελος του κατηγορουμένου, Καμπέρου-Ντάλτα Ε., όπως ανωτέρω, σελ. 156

¹⁵² ΠοινΔικ 2009, σελ 1468 επ.

τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό συνιστά κακούργημα κατά τον ελληνικό ΠΚ... δεν απαιτείται για τη δίωξη και τιμώρησή του η υποβολή έγκλησης εκ μέρους των παθόντων ... αφού η τελευταία διάταξη εφαρμόζεται σε πράξεις πλημμεληματικού χαρακτήρα σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους και όχι κατά τους νόμους της ξένης χώρας».

Ομοίως, δεν απαιτείται ο νομικός χαρακτηρισμός της πράξης από το δίκαιο του τόπου τέλεσης να είναι ταυτόσημος με αυτόν του ελληνικού δικαίου, κατά μία δε άποψη, δεν απαιτείται ούτε να υπάρχει ταύτιση του προστατευόμενου αγαθού στις δύο διατάξεις, αρκεί τα πραγματικά περιστατικά να πληρούν ταυτόχρονα την αντικειμενική υπόσταση αξιόποινης πράξης τόσο στο ημεδαπό όσο και στο αλλοδαπό αλλοδαπό ποινικό δίκαιο¹⁵³. Ταυτόχρονα, όμως, τα πραγματικά περιστατικά θα πρέπει να πληρούν και όλες τις προϋποθέσεις εφαρμογής της σχετικής αλλοδαπής ποινικής διάταξης, χωρίς να αρκεί ότι τυποποιείται η πράξη ως έγκλημα στον αλλοδαπό νόμο. Αυτό, λοιπόν, προϋποθέτει μία παρεμπίπτουσα κρίση του δικάζοντος δικαστή, ότι τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης πληρούν ταυτόχρονα τόσο την αντικειμενική υπόσταση του ημεδαπού δικαίου, όσο και αυτά της αντίστοιχης αλλοδαπής διάταξης που τυποποιεί το έγκλημα¹⁵⁴, καθώς και ότι αν η υπόθεση δικαζόταν με βάση το δίκαιο τόπου τέλεσης της πράξης, θα επρόκειτο για πράξη που άδικη, καταλογιστή και τιμωρητή¹⁵⁵. Έμμεσα με τον τρόπο αυτό, ο Έλληνας δικαστής καλείται να εφαρμόσει αμέσως το αλλοδαπό ποινικό δίκαιο, καθώς η ανάγκη να διευκρινιστεί αν η *in abstracto* αξιόποινη πράξη είναι και *in concreto* αξιόποινη, προϋποθέτει ότι ο δικαστής θα εξετάσει αν πληρούνται όλα τα στοιχεία της αλλοδαπής αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης του αδικήματος, αν συντρέχουν τα υποκειμενικά στοιχεία δικαιολογήσεως, όροι άρσης του αδίκου ή του καταλογισμού, κ.ο.κ., ώστε να καταλήξει με σαφήνεια, εάν με βάση το αλλοδαπό δίκαιο είναι αθώος ή

¹⁵³ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 165-166, Χαραλαμπίδης, Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, Αθήνα 2010, σελ 149,

¹⁵⁴ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 268, Καμπέρου Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 170, Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, Αθήνα, 1998, σελ. 150, Χαραλαμπίδης, Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, Αθήνα 2010, σελ. 149

¹⁵⁵ το κριτήριο του *in concreto* αξιόποινου της αναφέρεται ρητά και στην ΣτρατΑθ 349/2008, ΠοινΧρον 2010, σελ. 347, ΠλημΧίου 41/2005, ΠοινΧρον 2007, σελ 362, και ΔιατΕισΑερ 59/2006, ΠοινΧρον 2007, σελ. 551

ένοχος, και έπειτα θα εξετάσει εάν η πράξη αυτή είναι *in concreto* αξιόποινη και κατά το ελληνικό δίκαιο¹⁵⁶. Έτσι, όπως μάλλον ορθά αναφέρεται¹⁵⁷, καταλήγουμε να εφαρμόζεται κάθε φορά το δίκαιο που είναι επιεικέστερο για τον συγκεκριμένο δράστη για τον οποίο συντρέχει λόγος άρσης του αδίκου ή του καταλογισμού, είτε αυτό είναι το αλλοδαπό δίκαιο του τόπου τέλεσης είτε το ελληνικό δίκαιο της ιθαγένειας του δράστη ή θύματος, εφόσον στην πρώτη περίπτωση η πράξη δεν θεωρείται *in concreto* αξιόποινη σύμφωνα με το δίκαιο αυτό, και στην δεύτερη περίπτωση αίρεται ούτως ή άλλως ο άδικος ή καταλογιστός χαρακτήρας χαρακτήρας της πράξης σύμφωνα με τους ημεδαπούς ποινικούς νόμους.

Όσον αφορά την νομική φύση του όρου του διττού αξιοποίνου, κατά την μάλλον κρατούσα άποψη¹⁵⁸, πρόκειται για γνήσιο εξωτερικό όρο του αξιοποίνου¹⁵⁹, ο οποίος δεν χρειάζεται να καλύπτεται από την υπαιτιότητα του δράστη¹⁶⁰. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η λειτουργία και ο σκοπός που εξυπηρετεί ο εν λόγω όρος καταδεικνύουν την προεχόντως ουσιαστική φύση

¹⁵⁶ Η άποψη αυτή συμπορεύεται πλήρως με τις ρυθμίσεις του άρθρου 9§1 περ. β' και γ' ΠΚ, αφού δυνάμει αυτών αποκλείεται η δίωξη εάν επήλθε οποιοσδήποτε λόγος εξάλειψης του δικαιώματος της αλλοδαπής πολιτείας για επιβολή ή εκτέλεση της επιβληθείσας ποινής. Έτσι, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση ΣχΠΚ του 1933, σελ. 9 «... συνέπεια της τιοαύτης εξαρτήσεως εκ του αλλοδαπού νόμου είναι ότι αν κατά το νόμον τούτον το αξιοποίνον ή το καταδικωκτόν μιας τιοαύτης πράξεως εξηλείφθη εκ τινος των εν τη διατάξει αναφερόμενων λόγων δεν δύναται πλέον ο υπαίτιος αυτής να υποβληθεί εις δίκην εν τη ημεδαπή δια την αυτήν πράξιν»

¹⁵⁷ Καμπέρου Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή*, σελ 177

¹⁵⁸ Καμπέρου Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή*, σελ 148-149, Μαργαρίτης Λ., *Οι Εξωτερικοί Όροι του Αξιοποίνου*, Θεσσαλονίκη, 1983 σελ. 121επ., Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ. 267,282, Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, 1998, σελ 172, Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, 1999, σελ 155.

¹⁵⁹ Αντίθετος ο Χαραλαμπάκης, Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, σελ 637 επ., ο οποίος υποστηρίζει ότι πρόκειται περί αρνητικής δικονομικής προϋπόθεσης και συγκεκριμένα προϋπόθεση εφαρμογής της εξαιρετικής δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων που συνεπάγεται η εφαρμογή των άρθρων 6 και 7 ΠΚ. Κατά την άποψη αυτή, που δεν στερείται ευλόγων επιχειρημάτων, επειδή το αξιοποίνο προσδιορίζεται μόνο από τις διατάξεις του Ειδικού Μέρους, δεχόμενοι την κρατούσα άποψη πρέπει να δεχθούμε και ότι ο όρος του διττού αξιοποίνου είναι στοιχείο όλων των αντικειμενικών υποστάσεων των κυρωτικών κανόνων των κατ' ιδίαν εγκλημάτων, όταν πρόκειται για έγκλημα που τελέστηκε στην αλλοδαπή. Ο ίδιος καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η λειτουργία του ελληνικού ποινικού δικαίου εξυπηρετείται απρόσκοπτα με τις τρεις παραδοσιακές βαθμίδες της έννοιας του εγκλήματος, οπότε δεν υπάρχει λόγος για δημιουργία τέταρτης, η οποία θα περιλαμβάνει τους εξωτερικούς όρους του αξιοποίνου, διότι οι τελευταίοι, στο μέτρο που δεν συνιστούν στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, του αδίκου ή του καταλογισμού, μπορούν κάλλιστα να ενταχθούν στο πεδίο των προϋποθέσεων της ποινικής δίκης ή των γενικότερων δικονομικών προϋποθέσεων.

¹⁶⁰ Σύμφωνα με την Καμπέρου Ντάλτα, ως ανωτέρω, σελ 152-153, ο όρος αυτός «... βρίσκεται έξω από την αντικειμενική υπόσταση του κάθε εγκλήματος...αποτελεί θετική προϋπόθεση ποινικού κολασμού, είναι αντικειμενικό στοιχείο του εγκλήματος αλλά δεν αποτελεί περιεχόμενο της αντικειμενικής του υπόστασης», και καταλήγει ότι πρόκειται για εξωτερικό όρο του αξιοποίνου, όντας αδιάφορο εάν αναγράφεται στην ίδια διάταξη που καθορίζει τα λοιπά στοιχεία του εγκλήματος ή στα άρθρα 6 και 7 ΠΚ.

αυτού, αφού η έλλειψη του αποκλείει την ποινική αξίωση της ελληνικής πολιτείας για ποινικό κολασμό αυτής και τελικά την ίδια τη θεμελίωση ενός πλήρους εγκλήματος κατά το γράμμα του άρθρου 14§1ΠΚ¹⁶¹. Αν ο όρος αυτός συνιστούσε δικονομική προϋπόθεση, θα έπρεπε προηγουμένως να είχε διαπιστωθεί ότι η Ελλάδα έχει ποινική εξουσία στην πράξη, ότι δηλαδή υφίσταται η ποινική αξίωση της, οπότε η έλλειψη της προϋπόθεσης αυτής θα εμπόδιζε την έναρξη ή συνέχιση της ποινικής δίκης. Ωστόσο, η έλλειψη του όρου του διττού αξιοποίνου δεν εμποδίζει απλώς την έναρξη ή συνέχιση της ποινικής διαδικασίας, όπως συμβαίνει με την έγκληση ή την αίτηση της ξένης κυβέρνησης που είναι δικονομικές προϋποθέσεις, αλλά αποκλείει οριστικά την ποινική αξίωση της ελληνικής πολιτείας¹⁶², δεδομένου ότι η πράξη δεν είναι ποινικά αξιόλογη αδικοπραγία ή πλήρες έγκλημα¹⁶³.

3.4.3. Η έγκληση του παθόντος ή η αίτηση της ξένης κυβέρνησης επί πλημμελημάτων

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 6§3 ΠΚ, που αφορά στην εφαρμογή της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας, «*Στα πλημμελήματα, για να εφαρμοστούν οι διατάξεις των παρ. 1 και 2, απαιτείται έγκληση του παθόντος ή αίτηση της κυβέρνησης της χώρας όπου τελέστηκε το πλημμέλημα*». Το άρθρο 7§2 ΠΚ, που αναφέρεται στην εφαρμογή της αρχής της παραπέμπει ρητά στην ανωτέρω διάταξη, η οποία έτσι εφαρμόζεται και στα πλαίσια του άρθρου 7 ΠΚ.

Σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις, εισάγεται μία τρίτη προϋπόθεση προκειμένου προκειμένου να εφαρμοστούν οι ως άνω αρχές, η οποία αφορά μόνο στα πλημμελήματα, και συνίσταται στο να έχει υποβληθεί είτε έγκληση από τον παθόντα, είτε (διαζευκτικά) αίτηση από την κυβέρνηση της χώρας τέλεσης της

¹⁶¹ Σχεδόν πάγια και η Νομολογία για το ζήτημα, ενδεικτικά η ΑΠ 48/2010, ΠοινΔικ 2011, σελ 139 αναφέρει ότι «...στην περίπτωση των πλημμελημάτων που τελέστηκαν στην αλλοδαπή, επειδή η έρευνα του δικαιώματος της Πολιτείας προς κατηγορία, που αποτελεί προϋπόθεση της ποινικής αξίωσης της Πολιτείας, προηγείται της έρευνας για τη συνδρομή του εξωτερικού όρου του αξιοποίνου σύμφωνα με το δίκαιο του τόπου τέλεσης...», όμοιο σκεπτικό και στις ΑΠ 136/2004 ΠοινΧρ 2004, σελ 879, ΑΠ 429/2000 ΠοινΧρ 2000, σελ 914, ΑΠ 1791/1994 ΠοινΧρ 1995, σελ 162, ΣυμβΑΠ 209/1985 ΠοινΧρ 1985, σελ 689.

¹⁶² Ο Μαργαρίτης, *Οι Εξωτερικοί Όροι του Αξιοποίνου*, Θεσσαλονίκη, 1983, σελ. 250, 253

¹⁶³ Καμπέρου Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή*, σελ 149

πράξης, που να αιτείται την άσκηση ποινικής δίωξης, χωρίς να επιτρέπεται η αυτεπάγγελτη δίωξη από την ελληνική δικαιοσύνη.

Ουσιαστικά πρόκειται για μία συνειδητή προσπάθεια αποφυγής της υπερβολικής διεύρυνσης της ημεδαπής ποινικής εξουσίας¹⁶⁴, το συμφέρον της οποίας για την εκκίνηση της ποινικής δίωξης ούτε «προφανές» μπορεί να θεωρηθεί όταν μιλάμε για ένα αδίκημα σχετικά ήσσονος σημασίας, όπως ένα πλημμέλημα¹⁶⁵ που έχει τελεστεί στην αλλοδαπή, ούτε εύκολο να υλοποιηθεί, εάν ο παθών ή η αλλοδαπή κυβέρνηση δεν προσκομίζουν, με την έγκληση ή την αίτησή τους αντίστοιχα, και τα αποδεικτικά εκείνα μέσα που θα καταστήσουν δυνατή την δίωξη του εγκλήματος.

Από το περιεχόμενο της ως άνω διάταξης προκύπτει, εξ αντιδιαστολής, πως εάν η εγκληματική πράξη χαρακτηρίζεται ως κακούργημα κατά το ημεδαπό δίκαιο, οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι θα εφαρμοστούν αυτεπαγγέλτως, χωρίς δηλαδή να απαιτείται για τη δίωξη στην Ελλάδα έγκληση του παθόντος ή αίτηση της κυβερνήσεως της χώρας στην οποία τελέστηκε το κακούργημα, ακόμη κι αν από το αλλοδαπό δίκαιο του τόπου τέλεσης θεωρούνται πλημμελήματα¹⁶⁶.

Εν μέρει αντίθετη άποψη φαίνεται να διατυπώνει ο Χαραλαμπίδης¹⁶⁷, ο οποίος, αν και δέχεται ότι αποφασιστικός είναι ο χαρακτηρισμός της πράξεως με βάση το ημεδαπό δίκαιο και ότι εάν η πράξη είναι κακούργημα με βάση αυτό δεν χρειάζεται έγκληση, ακόμα κι αν κατά το αλλοδαπό δίκαιο συνιστά πλημμέλημα, κάνει επίσης δεκτό, ότι έγκληση δεν χρειάζεται και στην αντίστροφη περίπτωση, όταν δηλαδή η πράξη συνιστά μεν πλημμέλημα σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους, αλλά χαρακτηρίζεται ήδη από το αλλοδαπό δίκαιο του τόπου τέλεσης ως κακούργημα. Η άποψη αυτή είναι, κατά την άποψή μου, κατ' αποτέλεσμα σωστή, όχι όμως λόγω ορθής ερμηνείας του άρθρου 6§3 ΠΚ, η γραμματική διατύπωση του οποίου δεν επιτρέπει την αναλογική εφαρμογή που

¹⁶⁴ Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, 1999, σελ 271

¹⁶⁵ Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, αυτό που μας ενδιαφέρει για τον χαρακτηρισμό ενός εγκλήματος ως πλημμέλημα, είναι ο χαρακτηρισμός της πράξης από το ελληνικό δίκαιο, και όχι σύμφωνα με το δίκαιο του τόπου τέλεσης της πράξης.

¹⁶⁶ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή*, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας, Αθήνα 2005, σελ 181, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 270-271, Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ 192, Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ. 46 επ

¹⁶⁷ Χαραλαμπίδης Α., *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου*, Γενικό Μέρος, 5η Έκδοση, 2003, σελ 84, Ιδίου, *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, σελ 151 επ.,

προτείνεται, αλλά διότι δυνάμει του άρθρου 9 ΠΚ, που συμπεριλαμβάνει στις αρνητικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή των άρθρων 6 και 7 ΠΚ το να έχει υποβληθεί έγκληση, όποτε αυτή απαιτείται από το αλλοδαπό δίκαιο του τόπου τέλεσης της πράξης, και ασχέτως βαρύτητας αυτής με βάση το ελληνικό ποινικό δίκαιο, και αν αυτή δεν υποβλήθηκε ή ανακλήθηκε, η ποινική δίωξη στην Ελλάδα αποκλείεται.

Από τα σημαντικότερα ζητήματα που έχουν ανακύψει στην εφαρμογή του άρθρου 6§3 ΠΚ είναι έκταση ισχύος της διάταξης αυτής, και συγκεκριμένα αν έγκληση ή αίτηση από την ξένη κυβέρνηση απαιτούνται σε κάθε αδίκημα που χαρακτηρίζεται με βάση το ημεδαπό δίκαιο ως πλημμέλημα, ή αν αυτή απαιτείται μόνο στα αυτεπαγγέλτως διωκόμενα εγκλήματα. Κατά την μάλλον κρατούσα άποψη¹⁶⁸, η οποία βασίζεται στην γραμματική ερμηνεία του άρθρου 6§3 ΠΚ, η προϋπόθεση αυτή αφορά τόσο εκείνα τα πλημμελήματα που σύμφωνα με το ελληνικό ποινικό δίκαιο διώκονται μόνον κατ' έγκληση, όσο και εκείνα που διώκονται αυτεπαγγέλτως, ώστε τα τελευταία να μετατρέπονται τρόπον τινά και αυτά σε κατ' έγκληση διωκόμενα, όταν το αδίκημα διαπράχθηκε στην αλλοδαπή¹⁶⁹. Η άποψη αυτή, αν και συνεπής προς την γραμματική διατύπωση της ως άνω διάταξης, δεν λαμβάνει υπ' όψιν ότι στα κατ' έγκληση διωκόμενα αδικήματα με βάσει το ημεδαπό ποινικό δίκαιο απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση ποινικής δίωξης είναι η έγκληση του παθόντος, ώστε να δημιουργείται τελικά μέσω της διάταξης αυτής η δυνατότητα να ασκηθεί ποινική δίωξη και χωρίς την έγκληση του παθόντος, αλλά με την αίτηση της ξένης κυβέρνησης.

¹⁶⁸ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή*, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας, Αθήνα 2005, σελ 184, Χαραλαμπίδης Α., *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου*, Γενικό Μέρος, 5η Έκδοση, 2003, σελ 85, Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ. 46

¹⁶⁹ Κατά την ΑΠ 48/2010, ΠοινΔικ 2011 σελ 139 «...Ειδικότερα δε, στην περίπτωση των πλημμελημάτων που τελέστηκαν στην αλλοδαπή, ... εξετάζεται πρώτα αν υποβλήθηκε έγκληση του παθόντος ή αίτηση της ξένης κυβέρνησης, που αποτελούν δικονομικές προϋποθέσεις, αδιαφόρως αν πρόκειται, σύμφωνα με την κρατούσα γνώμη, για αδίκημα που διώκεται κατ' έγκληση ή αυτεπαγγέλτως», κατά την ΠεντΑερΑθ 2/1998, ΠοινΔικ 1999, 244 «...προκύπτει ότι, προκειμένου περί πλημμελημάτων που τελέστηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό, τίθεται ως αρχή ότι το συμφέρον της εγχώριας έννομης τάξης δεν είναι τόσο προφανές και επιτακτικό, ώστε να δικαιολογεί την τιμωρία αυτών (πλημμελημάτων), αν ο παθών ή η ξένη κυβέρνηση δεν ζητήσουν αυτήν. Παρέπεται δε ότι η έγκληση στην περίπτωση αυτή λαμβάνεται υπό την έννοια που αναφέρεται στα άρθρα 50 παρ. 1 του ΚΠΔ και 117 παρ. 1 ΠΚ, αδιάφορο αν τα πλημμελήματα αυτά τιμωρούνται στην ημεδαπή κατ' έγκληση ή αυτεπαγγέλτως»

Κατά την αντίθετη άποψη¹⁷⁰, πρέπει να γίνεται μία συσταλτική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 6§3 ΠΚ, έτσι ώστε να περιλαμβάνονται σε αυτήν μόνο εκείνα τα πλημμελήματα που σύμφωνα με το ελληνικό ποινικό δίκαιο διώκονται αυτεπαγγέλτως, τα οποία μετατρέπονται σε σχετικά κατ' έγκληση διωκόμενα εγκλήματα¹⁷¹, όταν τελούνται στην αλλοδαπή από ή σε βάρος ημεδαπού. Η άποψη αυτή εκκινεί από την ορθή παρατήρηση ότι μόνο στα αυτεπαγγέλτως διωκόμενα εγκλήματα υπήρχε λόγος αυτοτελούς μνείας της έγκλησης στο νόμο, δεδομένου ότι στα κατ' έγκληση διωκόμενα η έγκληση απαιτείται ούτως ή άλλως σύμφωνα με το ελληνικό ποινικό δίκαιο και επομένως για αυτά ισχύουν οι διατάξεις του ΠΚ, όπως για τα πλημμελήματα που τελούνται στην ημεδαπή. Το ίδιο συμβαίνει και με την αίτηση της ξένης κυβέρνησης, η οποία μπορεί επίσης να υποβληθεί μόνο για τα αυτεπαγγέλτως διωκόμενα εγκλήματα, αφού δεν είναι νοητό να θεωρήσουμε δυνατή την όποια υποκατάσταση της απαιτούμενης από το νόμο εγκλίσεως στα κατ' έγκληση διωκόμενα εγκλήματα με την αίτηση της ξένης κυβέρνησης¹⁷². Συναφώς υποστηρίζεται¹⁷³ ότι η εξαίρεση των ούτως ή άλλως κατ' έγκληση διωκόμενων πλημμελημάτων κρίνεται απαραίτητη, καθώς διαφορετικά θα αντιμετωπιζόταν αυστηρότερα ο Έλληνας που τελεί ένα τέτοιο έγκλημα στην αλλοδαπή από αυτόν που τελεί την ίδια ακριβώς πράξη στην ημεδαπή, αφού στην πρώτη περίπτωση ο δράστης μπορεί να διωχθεί χωρίς έγκληση και μόνο με την υποβολή αίτησης από την κυβέρνηση της ξένης χώρας όπου τελέστηκε το έγκλημα, ενώ στη δεύτερη η οριστική και καθολική έλλειψη της έγκλησης εξαλείφει το αξιόποιο κατά τα άρθρα 117§1 και 2 και 120§2 ΠΚ.

Μία από τις σημαντικές πρακτικές συνέπειες στην οποία μας οδηγεί η ανωτέρω άποψη, είναι ότι εφόσον η «έγκληση» του άρθρου 6§3 ΠΚ δεν είναι η συνήθης έγκληση που απαιτείται στα κατ' έγκληση διωκόμενα εγκλήματα, δεν είναι απαραίτητη και η υποβολή της από τον παθόντα εντός της συνήθους

¹⁷⁰ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 271,

¹⁷¹ Μπέκας Γ., *Διεθνές ποινικό δίκαιο και έγκληση* (Με αφορμή το ΒουλΣυμβΠλημΚαστ 18/96), Υπερ. 1998, σελ. 951 επ

¹⁷² Κατά τον Μυλωνόπουλο, *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 271, η αντίθετη οδηγεί στο άτοπο να μπορεί να διωχθεί κανείς με αίτηση της ξένης κυβέρνησης όταν λαμβάνει χώρα στην αλλοδαπή, ακόμα και ενάντια στη βούληση του παθόντος, εκεί ακριβώς όπου η ανάγκη ποινικής παρέμβασης είναι μειωμένη, και μάλιστα χωρίς να υπάρχει κάποια προσθεσμία όπως η αντίστοιχη τρίμηνη προθεσμία της έγκλησης.

¹⁷³ Μπέκας Γ., *Διεθνές ποινικό δίκαιο και έγκληση* (Με αφορμή το ΒουλΣυμβΠλημΚαστ 18/96), Υπερ. 1998, σελ. 952

τρίμηνης προθεσμίας από την ημέρα αυτός έλαβε γνώση για την πράξη και δράστη της, αλλά αντιθέτως μπορεί να υποβληθεί εντός του κατά το άρθρο 111§3 ΠΚ χρόνου παραγραφής των πλημμελημάτων, όπως και η αίτηση της κράτους τέλεσης της πράξης. Στην αντίθετη περίπτωση, όπως ήδη σημειώθηκε, θα ερχόμασταν αντιμέτωποι με το άτοπο να έχει λήξει η τρίμηνη προθεσμία της «έγκλησης» για τον παθόντα, αλλά να «τρέχει» η προθεσμία για την αίτηση της ξένης κυβέρνησης¹⁷⁴.

Παρά το γεγονός ότι η δεύτερη άποψη φαίνεται να είναι δικαιοπολιτικά ορθότερη, δεν μπορούμε να αποστούμε από την ρητή και εκπεφρασμένη βούληση του Νομοθέτη, ο οποίος ρητά στο άρθρο 6§3 Πκ αναφέρεται σε «έγκληση», όπως την γνώριζε το δίκαιό μας μέχρι εκείνη τη στιγμή μέσα από τα άρθρα 117 επ ΠΚ και 46 επ. ΚΠΔ, χωρίς να χρησιμοποιεί κάποιον άλλον όρο για να διακρίνει τις δύο έννοιες. Έτσι, και η έγκληση του άρθρου 6§3 ΠΚ συνιστά δήλωση βούλησης του παθόντος προς τις στις αρμόδιες αρχές¹⁷⁵ ότι επιθυμεί την ποινική δίωξη του δράστη, και εφαρμόζονται αντίστοιχα όλες οι σχετικές ποινικές διατάξεις για το νομότυπο και εμπρόθεσμο της εγκλήσεως.

Η αίτηση της ξένης κυβέρνησης, αντίθετα, παρότι περιέχει επίσης δήλωση βούλησης για την ποινική δίωξη του υπαιτίου από τις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές της ελληνικής έννομης τάξης, αυτή δεν υποβάλλεται απευθείας στον εισαγγελέα, όπως ορίζεται στο άρθρο 41 ΚΠΔ, αλλά αλλά με ρηματική διακοίνωση των οργάνων του κράτους στα οποία ανήκει η αντιπροσώπευση αυτού στις εξωτερικές σχέσεις, σύμφωνα με τους κανόνες του δημοσίου διεθνούς και εσωτερικού δικαίου, μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών και στα πλαίσια των διμερών

¹⁷⁴ Σύμφωνα, λοιπόν, με την άποψη αυτή, η ξένη κυβέρνηση, σε αντίθεση με την περίπτωση των πλημμελημάτων που διώκονται αυτεπάγγελα, δεν μπορεί σε κανένα χρονικό σημείο να υποβάλει αίτηση για δίωξη των κατ' έγκληση διωκόμενων αδικημάτων, ούτε ενόσω διαρκεί η τρίμηνη προθεσμία της εγκλήσεως του παθόντος, εάν δε ασκηθεί και μετά την πάροδο της προθεσμίας ή την ανάκληση της εγκλήσεως, θεωρείται ότι το αξιόποιο έχει εξαλειφθεί κατά τις διατάξεις των άρθρων 117 και 120 ΠΚ, και επειδή καλύπτεται από το δεδικασμένο κατά το άρθρο 57 ΚΠΔ, το δικαστήριο οφείλει όχι να κηρύξει την ποινική δίωξη απαράδεκτη, αλλά να την παύσει οριστικά σύμφωνα με το άρθρο 370 περ. β ΚΠΔ.

¹⁷⁵ Δυνάμει των διατάξεων του ημεδαπού ΚΠΔ η έγκληση πρέπει να υποβληθεί στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών ή σε ανακριτικό υπάλληλο και δεν είναι νομότυπη η υποβολή έγκλησης στην αλλοδαπή κρατική αρχή του τόπου τέλεσης του εγκλήματος, η οποία είναι αρμόδια κατά το αλλοδαπό δίκαιο να δέχεται εγκλήσεις, αλλά δεν έχει τέτοια εξουσιοδότηση από τους ελληνικούς ποινικούς νόμους.

σχέσεων ανάμεσα στα δύο κράτη¹⁷⁶. Αυτή πρέπει να περιέχει αφενός όλα εκείνα τα πραγματικά τα οποία, αληθινά υποτιθέμενα, συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση ενός συγκεκριμένου πλημμελήματος, τόσο κατά το δίκαιο του τόπου τέλεσης, όσο και κατά το ημεδαπό δίκαιο, η ελληνική ιθαγένεια του δράστη, ότι το αδίκημα τελέστηκε στο έδαφός του, καθώς και σαφές αίτημα για την άσκηση της ποινικής δίωξης, άλλως πρόκειται για αόριστη αίτηση, ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης. Η αίτηση αυτή, κατά την κρατούσα άποψη¹⁷⁷, αποτελεί θετική δικονομική προϋπόθεση για την εκκίνηση της ποινικής δίωξης¹⁷⁸ και εξέλιξη της ποινικής δίκης, και για τον λόγο αυτό εάν λείπει η αίτηση της ξένης κυβέρνησης και δεν έχει παραγραφεί το αδίκημα, η οριστική και καθολική έλλειψη της έγκλησης του παθόντος δεν εξαλείφει το αξιόποιο της πράξης, αλλά οδηγεί στην κήρυξη της ποινικής δίωξης ως απαράδεκτης¹⁷⁹. Η αντίθετη λύση θα ερχόταν σε αντίθεση με το άρθρο 6§3 ΠΚ όπου θεσπίζεται παράλληλα με την έγκληση του παθόντος η δικονομική προϋπόθεση της αίτησης της ξένης κυβέρνησης - η οποία, αν γινόταν δεκτή η οριστική παύση της ποινικής δίωξης,

¹⁷⁶ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 275, Μπέκας Γ., *Διεθνές ποινικό δίκαιο και έγκληση* (Με αφορμή το ΒουλΣυμβΠλημΚαστ 18/96), Υπερ. 1998, σελ. 955

¹⁷⁷ Μυλωνόπουλος Χ., *ως ανωτέρω*, σελ 275, Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 297, Χααραλαμπάκης Α., *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου*, Γενικό Μέρος, 5η Έκδοση, 2003, σελ 85. Έχει υποστηριχθεί, μεμονωμένα, η άποψη ότι η αίτηση αυτή έχει ουσιαστικό περιεχόμενο, καθώς αποδεικνύει το ενδιαφέρον κυβέρνησης του αλλοδαπού τόπου τέλεσης για επιβολή ποινής και κατ' επέκταση την ουσιαστική βαρύτητα της προσβολής των εννόμων αγαθών από την πράξη του δράστη, στοιχείο αναφερόμενο στο αξιόποιο της πράξης, που άπτεται και του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, Μπέκας Γ., *Διεθνές ποινικό δίκαιο και έγκληση* (Με αφορμή το ΒουλΣυμβΠλημΚαστ 18/96), Υπερ. 1998, σελ. 955-956. Βλ επίσης την ΣυμβΠλημΠειρ 306/2001, ΠΛογ 2001, σελ 2091, η οποία ενώ στο σκεπτικό της αναφέρεται σε θετικές δικονομικές προϋποθέσεις, εφαρμόζει τη γενική διάταξη του άρθρου 117§1 ΠΚ, και ορίζει ότι επέρχεται εξάλειψη του αξιοποίνου και οριστική παύση της ποινικής δίωξης

¹⁷⁸ Η οποία είναι αυτεπάγγελτη και προηγείται της εξέτασης για τη συνδρομή του όρου του διττού αξιοποίνου, καθόσον η έρευνα του παραδεκτού της ασκηθείσας ποινικής δίωξης προηγείται αυτής της συνδρομής των ουσιαστικών προϋποθέσεων, ΑΠ 48/2010, ΠοινΔικ 2011, σελ 139, που αναφέρει ότι «...στην περίπτωση των πλημμελημάτων που τελέστηκαν στην αλλοδαπή, επειδή η έρευνα του δικαιώματος της Πολιτείας προς κατηγορία, που αποτελεί προϋπόθεση της ποινικής αξίωσης της Πολιτείας, **προηγείται** της έρευνας για τη συνδρομή του εξωτερικού όρου του αξιοποίνου σύμφωνα με το δίκαιο του τόπου τέλεσης...»

¹⁷⁹ Δημήτραινας Γ., παρατηρήσεις στην ΣυμβΠλημΘεσσαλ 129/2000, Υπερ 2000, σελ 1243-1244, που αναφέρει «... διευκρινίζουν, άλλωστε, και τη νομική φύση της έλλειψης της έγκλησης, ή της αίτησης, στο άρθρο 6 ΠΚ: πρόκειται για δικονομικό εμπόδιο και όχι για λόγο εξαίψεως του αξιοποίνου...», Μανωλεδάκης Ι. *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους Δ'* έκδοση, σελ. 106-107 «...Έγκληση του παθόντος και αίτηση ξένης κυβέρνησης, διαζευκτικά απαιτούνται για την εφαρμογή των ελληνικών ποινικών νόμων στα εγκλήματα των Ελλήνων πολιτών στο εξωτερικό, αποτελούν δικονομικές προϋποθέσεις για την κίνηση της ποινικής δίωξης στην Ελλάδα...»

δεν θα μπορούσε να υποβληθεί, λόγω συνδρομής του δεδικασμένου κατά το άρθρο 57 ΚΠΔ¹⁸⁰.

3.5. Οι αρνητικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή των άρθρων 6 και 7 ΠΚ σύμφωνα με το άρθρο 9§1 ΠΚ

3.5.1. Η αρχή της διευθετήσεως κατά την διάταξη του άρθρου 9§1 ΠΚ

Στο άρθρο 9 ΠΚ ορίζονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η ελληνική έννομη τάξη απεκδύεται των δικαιωμάτων της για εκδίκαση της ποινικής υπόθεσης, αναγνωρίζοντας δεσμευτικότητα από αλλοδαπή ποινική απόφαση, υπό τον όρο συνδρομής και των προϋποθέσεων του **δεδικασμένου**, όπως αυτά αποτυπώνονται στο άρθρο 57 ΚΠΔ (δηλαδή ταυτότητα πράξεως, ταυτότητα προσώπου, ύπαρξη αμετάκλητης δικαστικής απόφασης) και, σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης, υπό τον όρο ολικής έκτισης της ποινής που επιβλήθηκε, σύμφωνα με την νομοθεσία του κράτους που την επέβαλε. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 9§1 εδ. α΄ ΠΚ *«Η ποινική δίωξη για πράξη που τελέστηκε στην αλλοδαπή αποκλείεται, α) αν ο υπαίτιος καταδικάστηκε για την πράξη αυτή στην αλλοδαπή και αθωώθηκε ή αν, στην περίπτωση που καταδικάστηκε, έχει εκτίσει ολόκληρη την ποινή του, β) αν, σύμφωνα με τον αλλοδαπό νόμο, η πράξη έχει παραγραφεί ή η ποινή που επιβλήθηκε έχει παραγραφεί ή έχει χαριστεί, γ) αν, σύμφωνα με τον αλλοδαπό νόμο, χρειάζεται έγκληση για τη δίωξη της πράξης και τέτοια έγκληση είτε δεν υποβλήθηκε είτε ανακλήθηκε»*¹⁸¹.

Η έννοια του αμετακλήτου της απόφασης, της ταυτότητας της πράξης και της ταυτότητας του προσώπου, είναι αυτές που προκύπτουν από την ανάλυση και ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 57 ΚΠΔ, ζητήματα που δεν αποτελούν αντικείμενο μελέτης στην παρούσα εργασία. Πρέπει, εντούτοις, να επισημανθεί ότι το αν έχουμε ή όχι αμετάκλητη απόφαση, θα κριθεί σύμφωνα με τους δικονομικούς κανόνες της χώρας που εξέδωσε την απόφαση, και όχι με βάση τους ημεδαπούς δικονομικούς κανόνες. Το ίδιο ισχύει, κατά τη ρητή διατύπωση του

¹⁸⁰ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 260-261

¹⁸¹ Σύμφωνα με το Σχέδιο ΠΚ της επιτροπής Μανωλεδάκη, δεν προτείνονται αλλαγές στη διατύπωση της διάταξης της §1, παραλείπεται όμως το κείμενο της §2, που ορίζει ότι «2. Οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται στις πράξεις που ορίζει το άρθρο 8».

νόμου, και για το ζήτημα της έννοιας της «αθωωτικής» απόφασης, της ολικής ή μερικής έκτισης της ποινής που επιβλήθηκε, την παραγραφή αυτής, καθώς και την νομιμότητα της υποβολής έγκλησης κατά τα άρθρα 6 και 7 ΠΚ. Όταν πρόκειται για αλλοδαπή καταδικαστική απόφαση, το κατά πόσο έλαβε χώρα πλήρης έκτιση της ποινής¹⁸² θα κριθεί σύμφωνα με το δίκαιο του αλλοδαπού δικαστηρίου που την κατέγνωσε, αφού η εκτέλεση της ποινής σε άλλη χώρα ανάγεται στην άσκηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα να επιβάλλεται η εφαρμογή του εκεί ισχύοντος δικαίου (ασχέτως του δικονομικού ή ουσιαστικού χαρακτήρα των σχετικών διατάξεων), προκειμένου να κριθεί εάν υπήρξε πλήρης έκτιση της ποινής που έχει επιβληθεί με αλλοδαπή απόφαση¹⁸³.

Για όλες τις ανωτέρω έννοιες, ήτοι για το ζήτημα της «αθώωσης» του κατηγορουμένου, της «καταδικαστικής απόφασης», της «έκτισης ποινής», των ζητημάτων της «έγκλησης» και της «χάρης», καθώς και της «παραγραφής», ο ημεδαπός δικαστής πρέπει να ανατρέξει στο δίκαιο της χώρας που εξέδωσε την ποινική απόφαση και να κρίνει με βάση το αλλοδαπό ποινικό δίκαιο και όχι το ημεδαπό¹⁸⁴. Για το ζήτημα, πάντως, της ερμηνείας της προϋπόθεσης της

¹⁸² Αν η ποινή δεν έχει εκτιθεί στο σύνολό της, δεν εφαρμόζεται η εν λόγω διάταξη και ο υπαίτιος μπορεί να διωχθεί κανονικά εκ νέου και στην ημεδαπή, με παράλληλη όμως εφαρμογή του άρθρου 10 ΠΚ. Η ΕφΘεσσαλ 603/1998, ΠοινΧρον 1999, σελ 360 έκρινε ότι σε περίπτωση που η εκτέλεση της απόφασης του αλλοδαπού δικαστηρίου είχε ανασταλεί, η ποινή θεωρείται ότι δεν εκτίθηκε. Το ίδιο κρίθηκε με την ΠλημΑθ 1794/2008, ΠοινΧρον 2010, σελ. 416, για την απόλυση υπό όρους όταν δεν έχει συμπληρωθεί ο χρόνος δοκιμασίας, «...η υφ' όρον απόλυσις, μη ούσα ευεργετικόν μέτρον, απαλλαγή, χάρις κ.λπ., αποτελεί μέτρον εκτελέσεως της ποινής κατά τρόπον σωφρονιστικής μεταχειρίσεως του καταδίκου, καθ' όσον ούτος παραμένων εν ελευθερία εξακολουθεί να τελή *sub roena* (υπό ποινήν), ταύτης εκτελούμενης έκτοτε κατ' ιδιάζοντα τρόπον, δηλονότι εν περιορισμένη ελευθερία (δοκιμασία) ...» και την ΜΟΔΑθ 367-368/1980, ΠοινΧρον 1981, σελ 494, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 298.

¹⁸³ Βασιλακάκης Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ. 181-182

¹⁸⁴ Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ 185-186, Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, Αθήνα, 1998, σελ 184, Χαραλαμπίδης, Α., *Σύννοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, 2010, σελ 88 επ., Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ. 268, σύμφωνα μάλιστα με τον οποίο το άρθρο 9§1 περ. β' ΠΚ εφαρμόζεται και για την αμνηστία που έχει χορηγηθεί κατά το αλλοδαπό δίκαιο του τόπου τέλεσης, παρά το γεγονός ότι δεν συμπεριλαμβάνεται ρητά στην προαναφερόμενη διάταξη, Καμπέρου-Ντάλτα, *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ. 188-189, σύμφωνα με την οποία η κατ' έγκληση δίωξη της πράξης σύμφωνα με το δίκαιο της *lex loci* στα πλαίσια του άρθρου 9§1 περ. γ' ΠΚ είναι ζήτημα διαφορετικό από την δίωξη των κατά το ημεδαπό δίκαιο πλημμελημάτων κατόπιν έγκλησης του άρθρου 6§3 ΠΚ.

Η γενική αυτή παραδοχή, ότι όλα τα ζητήματα αυτά κρίνονται με βάση το δίκαιο του τόπου τέλεσης της πράξης, προκύπτει βέβαια από τη γραμματική διατύπωση του άρθρου 9§1, παράλληλα όμως συμπορεύεται πλήρως με τα όσα έχουμε δεχθεί στα πλαίσια ανάλυσης του ζητήματος του «διττού αξιοποιήσιμου», όπου δεχθήκαμε ότι το αν υπάρχει διπλό αξιοποιήσιμο θα κριθεί

ταυτότητας της πράξης, αποτελεί πλέον κοινό τόπο, τόσο στην θεωρία, όσο και στην νομολογία μας, ότι ο όρος αναφέρεται σε ταυτότητα των πραγματικών περιστατικών (*idem factum*)¹⁸⁵ και όχι στην ταυτότητα του νομικού χαρακτηρισμού αυτών (*idem crimen*) στις δύο έννομες τάξεις¹⁸⁶.

Με την ως άνω διάταξη εισάγεται ουσιαστικά ένα δικονομικό κώλυμα, προκειμένου να αποφευχθούν τα άτοπα που θα προέκυπταν από την τυχόν διπλή τιμώρηση της πράξης, τόσο από τα δικαστήρια της αλλοδαπής πολιτείας όσο και από τα ελληνικά ποινικά δικαστήρια, ή από την έκδοση αντιφατικών αποφάσεων¹⁸⁷. Κατά την ορθότερη άποψη¹⁸⁸, αν συντρέχει ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 9§1 ΠΚ, και εφόσον προβλήθηκε από τον κατηγορούμενο, με τρόπο ορισμένο, ο αυτοτελής ισχυρισμός¹⁸⁹ περί ύπαρξης αλλοδαπής ποινικής απόφασης

in concreto και όχι *in abstracto*. Δυνάμει, λοιπόν, της διάταξης αυτής, αποκλείεται η δίωξη εάν επήλθε οποιοσδήποτε λόγος εξάλειψης του δικαιώματος της αλλοδαπής πολιτείας για επιβολή ή εκτέλεση της επιβληθείσας ποινής. Έτσι, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση ΣχΠΚ του 1933, σελ. 9 «... συνέπεια της τριαύτης εξαρτήσεως εκ του αλλοδαπού νόμου είναι ότι αν κατά το νόμον τούτον το αξιόποινον ή το καταδικωκτόν μιας τριαύτης πράξεως εξηλείφθη εκ τινος των εν τη διατάξει αναφερόμενων λόγων δεν δύναται πλέον ο υπαίτιος αυτής να υποβληθεί εις δίκην εν τη ημεδαπή δια την αυτήν πράξιν»

¹⁸⁵ Η ΠεντΕφΑθ 1574/1999, ΠοινΔικ 2000, σελ 238, δέχτηκε ότι «...Αν παρά την αμετάκλητη καταδίκη ημεδαπού για πράξη τελεσθείσα εν όλω ή εν μέρει στην Ελλάδα από αλλοδαπό δικαστήριο, που αφορά εκτιθείσα στην αλλοδαπή ποινή, ασκηθεί στην Ελλάδα κατά του ίδιου προσώπου νέα ποινική δίωξη για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, ανεξάρτητα από τον προσοδιδόμενο σ' αυτά νομικό χαρακτηρισμό, ο οποίος δυνατό να μην συμπίπτει μεταξύ των νομοθεσιών των διαφόρων κρατών, τότε η νέα ποινική δίωξη κηρύσσεται απαράδεκτη λόγω παραβάσεως της θεμελιώδους αρχής *ne bis in idem*...» Ο Καρράς δέχεται περαιτέρω ότι το δεδικασμένο καλύπτει όλα τα στοιχεία της πράξης, είτε είχαν κριθεί από την προηγούμενη απόφαση, είτε όχι. Καρράς Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, β' έκδοση, Εκδ Αντ. Σάκκουλα, 1998 σελ. 327 επ.,

¹⁸⁶ Για το ζήτημα αυτό έχει εκδοθεί και σωρεία δικαστικών αποφάσεων από το ΔΕΚ, που καταλήγει ότι το άρθρο 54 ΣΕΣΣ αναφέρεται στα αυτά πραγματικά περιστατικά και ότι επομένως, ο τυχόν διαφορετικός νομικός χαρακτηρισμός στις έννομες τάξεις των κρατών που έχουν συρρέουσα ποινική δικαιοδοσία, δεν impedit την εφαρμογή του άρθρου 54 ΣΕΣΣ - για περαιτέρω ανάλυση βλ. Αναγνωστόπουλος, *Ne Bis In Idem, Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Όψεις*, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2008, σελ. 68 επ., ίδιου, *Ne Bis In Idem στην ΕΕ μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας*, ΠοινΧρ 2010, σελ 798 επ

¹⁸⁷ Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ 48, ο οποίος αναφέρει ότι «...με τη διευρυμένη ισχύ των ποινικών νόμων όταν ο δράστης ή το θύμα πράξης που τελέσθηκε στην αλλοδαπή είναι ημεδαπό, δεν αποκλείεται να προκληθεί συρροή/σύγκρουση ενδιαφερόντων μεταξύ δύο χωρών, εφόσον ο δράστης μπορεί να δικασθεί και από ποινικό δικαστήριο της αλλοδαπής. Τη συρροή/σύγκρουση αυτή επιλύει η ρύθμιση του άρθρου 9 ΠΚ που προβλέπει το ακαταδίωκτο όσων εγκλημάτων τελέστηκαν στην αλλοδαπή...»

¹⁸⁸ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 278, Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ 171, Καμπέρου - Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγκρουση διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας*, Αθήνα 2005, σελ 188 επ.

¹⁸⁹ Σύμφωνα με την ΑΠ 1426/1998, ΠοινΔικ 1999, σελ 16, «ο αναιρεσείων αποδίδει στο Εφετείο την πλημμέλεια ότι δεν απάντησε και απέρριψε χωρίς αιτιολογία τον αυτοτελή ισχυρισμό του, κατά

που δεσμεύει το ελληνικό δικαστήριο κατά το άρθρο 9 ΠΚ, το ημεδαπό δικαστήριο ή δικαστικό συμβούλιο πρέπει να κηρύξει απαράδεκτη την ποινική δίωξη λόγω δεδικασμένου. Η ύπαρξη, δηλαδή, αλλοδαπής ποινικής απόφασης που συγκεντρώνει τους όρους του άρθρου 9§1 ΠΚ και του 57 ΚΠΔ, αποτελεί διαδικαστικό κώλυμα στην έναρξη ή συνέχιση της ποινικής δίωξης στην Ελλάδα, μια αρνητική διαδικαστική προϋπόθεση¹⁹⁰, η παραβίαση της οποίας από τις ημεδαπές δικαστικές αρχές μπορεί να οδηγήσει σε αναίρεση της απόφασης για υπέρβαση εξουσίας, για παραβίαση δεδικασμένου και για εσφαλμένη εφαρμογή και ερμηνεία του αλλοδαπού ποινικού νόμου εφόσον αυτός στη συγκεκριμένη περίπτωση συνιστά προϋπόθεση εφαρμογής του ελληνικού¹⁹¹.

3.5.2. Η διχογνωμία σε σχέση με την εθνική ή διακρατική εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem* στο ημεδαπό δίκαιο

Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω, η ελληνική έννομη τάξη στο άρθρο 9 ΠΚ φαίνεται να αναγνωρίζει δεσμευτικότητα από αλλοδαπή ποινική απόφαση, υπό τον όρο συνδρομής και των προϋποθέσεων του δεδικασμένου, όπως αυτά αποτυπώνονται στο άρθρο 57 ΚΠΔ. Παράλληλα με την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 9 ΠΚ, πρέπει να ερευνηθεί εάν εφαρμόζονται και άλλες, διεθνούς δικαίου, διατάξεις που να περιορίζουν ή να διευρύνουν την εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem*, διότι οι διατάξεις του διεθνούς δικαίου που έχουν κυρωθεί στη χώρα μας με τυπικό Νόμο υπερισχύουν ακόμη και των διατάξεων του Σ., σύμφωνα με το άρθρο 28 Σ.

Παραδοσιακά, η διακρατική ισχύς της αρχής *ne bis in idem*, δηλαδή η αναγνώριση της αλλοδαπής αθωωτικής ή καταδικαστικής απόφασης, ως λόγο που

τον οποίο «έχει εκτίσει την ποινή (που του επεβλήθη) στη Γερμανία». Ο ισχυρισμός αυτός είναι αόριστος, διότι δεν διαλαμβάνεται σ' αυτόν, όπως θα έπρεπε, σύμφωνα με το άρθρο 57 του ΚΠΔ σε συνδυασμό προς τις πιο πάνω διατάξεις, με ποία και ποίου δικαστηρίου απόφαση καταδικάστηκε, για ποία ακριβώς πράξη και αν η απόφαση έχει καταστεί αμετάκλητη, προκειμένου να κριθεί η συνδρομή ή μη περίπτωσης δεδικασμένου».

¹⁹⁰ Βλ. Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., παρατηρήσεις στην ΑΠ 1428/1998, Υπεράσπιση 1999, σελ 324, κατά την οποία επειδή ακριβώς πρόκειται για διαδικαστική – δικονομική προϋπόθεση, θα έπρεπε να εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το ποινικό δικαστήριο, χωρίς να απαιτείται η προηγούμενη υποβολή αυτοτελούς ισχυρισμού από τον κατηγορούμενο, Καρράς Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, έκδοση 1998, σελ 333

¹⁹¹ Τσιφίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, Αθήνα, 1998, σελ 184

να κωλύει την δίωξη ή τιμωρία ενός ατόμου στα λοιπά κράτη, αποτελεί την εσωτερική υπόθεση κάθε κράτους, το οποίο καλείται να κρίνει αποφασιστικά και κυριαρχικά υπό ποιες προϋποθέσεις θα δεσμεύεται από τις ποινικές αποφάσεις άλλων κρατών. Σε σχέση με την ουσία της αρχής, αυτή χωρίζεται στην απαγόρευση για δεύτερη άσκηση ποινικής δίωξης για το ίδιο αδίκημα και στην απαγόρευση την επιβολή δεύτερης ποινής για το ίδιο αδίκημα¹⁹². Η αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού από τα διάφορα κράτη εμφανίζει εντυπωσιακή ποικιλία: Ορισμένα Κράτη, όπως οι ΗΠΑ, αρνούνται οποιονδήποτε περιορισμό στην άσκηση της δικής τους εξουσίας παρά την έκδοση αμετάκλητης απόφασης από τις ποινικές αρχές άλλου κράτους¹⁹³. Στον αντίποδα, η Ολλανδία (άρθρο 68 ΟλλΠΚ), αναγνωρίζει σε ευρύτατη έκταση το δεδικασμένο των αποφάσεων των αλλοδαπών ποινικών δικαστηρίων¹⁹⁴. Η Ελλάδα, σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας, ακολούθησε τη μέση οδό, ο κανόνας δηλαδή που διατύπωσε στο άρθρο 9§1 ΠΚ περί της δεσμευτικότητας των αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων, εξαιτίας της οποίας η χώρα μας κωλύεται στην επανεκδίκαση της υπόθεσης, δεν έρχεται χωρίς εξαιρέσεις. Αντιθέτως, εξαίρεση εισάγεται από το ίδιο το γράμμα του νόμου στην §1, για τις περιπτώσεις που το αδίκημα δεν τελέστηκε εξ ολοκλήρου στην αλλοδαπή, αλλά στην ημεδαπή, έστω και κατά ένα μόνο τμήμα της, οπότε, όπως έχει ήδη αναλυθεί στον οικείο τόπο, η Ελλάδα διατηρεί την αξίωση για εκ νέου άσκηση ποινικής δίωξης στον δράστη δυνάμει του άρθρου 5§1 ΠΚ (αρχή της εδαφικότητας), παρά την ύπαρξη αμετάκλητης απόφασης αλλοδαπού Δικαστηρίου. Δεύτερη εξαίρεση εισάγεται με την §2 του ίδιου άρθρου, η οποία παραπέμπει στα αδικήματα του άρθρου 8 ΠΚ, για τα οποία εφαρμόζονται οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι και η Ελλάδα διατηρεί την ποινική της δικαιοδοσία, κατ' εφαρμογή είτε της αρχής της προστασίας των κρατικών συμφερόντων, είτε της παγκόσμιας δικαιοσύνης¹⁹⁵, για τις οποίες θα γίνει λόγος σε επόμενο κεφάλαιο. Δεδομένης, λοιπόν, της ύπαρξης κάποιων διεθνών κανόνων που επίσης ρυθμίζουν το ζήτημα της έκτασης εφαρμογής της αρχής *ne bis in idem*, τίθεται το ζήτημα αν

¹⁹² Βλ. John, A.E. Vervaele, καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Ουτρέχτης, *Utrecht Law Review*, 2ο τεύχος 2005, σελ 100 επ. (www.utrechtlawreview.org)

¹⁹³ Dressler Joshua, *Understanding Criminal Procedure*, 3rd Edition, σελ 691 επ.

¹⁹⁴ Βλ. Andre Klip, AIDP – Non Bis in Idem, Report for the Netherlands, arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=7993

¹⁹⁵ Ηλίας Αναγνωστόπουλος, *Ne Bis In Idem*, Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Όψεις, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2008, σελ 4

οι προαναφερόμενες εξαιρέσεις που θεσπίζονται από την ημεδαπή έννομη τάξη και περιορίζουν την γενικότερη αναγνώριση δέσμευσης από αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις, είναι νόμιμες ή αν αντίκεινται στο γράμμα και πνεύμα διεθνών συμβάσεων, ώστε να μην πρέπει να εφαρμοστούν.

3.5.2.1. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα υιοθετήθηκε από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στην Νέα Υόρκη στις 16-12-1966, τέθηκε σε ισχύ από 23-3-1976 και κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον Νόμο 2462/1997. Σύμφωνα με το άρθρο 14§7 αυτού, ορίζεται ότι «*Κανείς δεν δικάζεται, ούτε τιμωρείται για ένα αδίκημα για το οποίο έχει ήδη απαλλαγεί ή καταδικαστεί με οριστική απόφαση¹⁹⁶ που εκδόθηκε σύμφωνα με το δίκαιο και την ποινική δικονομία κάθε χώρας*». Η διατύπωση του άρθρου αυτού, ήτοι η αναφορά στο δίκαιο και την δικονομία της «*κάθε χώρας*», αντί του όρου «*της αυτής χώρας*», δημιούργησε δύο εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις σχετικά με το ζήτημα της υπαρξής ή μη διεθνούς εμβέλειας στην αναγνώριση της αρχής *ne bis in idem*, και απασχόλησε ιδιαίτερα την θεωρία και την νομολογία, τόσο στο εξωτερικό όσο και στην χώρα μας. Αξίζει, όμως να σημειωθεί, ότι το ζήτημα της γραμματικής ερμηνείας της ανωτέρω διάταξης, χρησιμοποιείται και από τις δύο απόψεις ως βασικό επιχείρημα υπέρ της ορθότητάς τους, καταδεικνύοντας περίτρανα την, εκ του αποτελέσματος κρινόμενη, κακότεχνη διατύπωσή της.

3.5.2.2. Η άποψη υπέρ της διακρατικής ισχύος της αρχής *ne bis in idem*

Υποστηρίχθηκε από ένα τμήμα της θεωρίας¹⁹⁷ και από τμήμα της Νομολογίας¹⁹⁸ ότι η διατύπωση του άρθρου 14§7 ΔΣΑΠΔ δεν θέτει τον περιορισμό απαγόρευσης εκ νέου εκδίκασης και νέας καταδίκης του

¹⁹⁶ Κατ' ορθή ερμηνεία εννοείται εδώ η αμετάκλητη απόφαση

¹⁹⁷ Κυρίως από Σπινέλλη Δ., *Η Υπερεθνική ισχύς της αρχής Ne bis in idem*, ΠοινΧρ 2004, σελ 673 επ., και Συλίκος Γ. *Δεδικασμένο από αλλοδαπή ποινική απόφαση για τις πράξεις που περιλαμβάνονται στις περιπτώσεις του ΣΤ', Η', Θ' και Ι' του άρθρου 8 ΠΚ*, ΠοινΧρ 1996, σελ. 14 επ.

¹⁹⁸ Βλ. ενδεικτικά ΕφΠειρ 286/1999, ΠοινΧρ 1999, σελ 361, ΕφΠειρ 389/1999, ΠοινΔικ 2000, σελ 131, ΑΠ 86/2001, ΠοινΔικ 2001, σελ 700 επ.

κατηγορουμένου για το ίδιο έγκλημα μέσα στα όρια του ίδιου κράτους μόνο, αλλά ορίζει γενικώς και *δίχως κανένα περιορισμό συνόρων* ότι κανείς δεν καταδικάζεται ούτε τιμωρείται για ένα αδίκημα, για το οποίο έχει ήδη απαλλαγεί ή καταδικαστεί με οριστική απόφαση που εκδόθηκε σύμφωνα με το δίκαιο και την ποινική δικονομία κάθε χώρας. Έτσι, σε αντίθεση με όσα υποστηρίζουν οι θιασώτες της άλλης άποψης, η διατύπωση του άρθρου 14§7 όχι μόνο δεν απαγορεύει, αλλά αντίθετα ευνοεί την ερμηνεία υπέρ της διεθνούς εμπέλειας του κανόνα *ne bis in idem*¹⁹⁹. Η ανωτέρω άποψη ενισχύεται και από την διατύπωση της αντίστοιχης διάταξης του άρθρου 4§1 του 7^{ου} ΠΠ της ΕΣΔΑ, όπου γίνεται καθαρά μνεία για αμετάκλητη απόφαση σύμφωνα με το νόμο και την ποινική δικονομία του «Κράτους αυτού», χωρίς να αφήνει κανένα περιθώριο για να αναπτυχθεί επιχειρηματολογία σε σχέση με διακρατική ισχύ της αρχής αυτής

Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η διακρατική ισχύς του κανόνα *ne bis in idem* συνιστά πλέον *γενική αρχή του δικαίου διεθνώς παραδεδεγμένη*, η οποία αποκρυσταλλώνεται και στο ΔΣΑΠΔ²⁰⁰. Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε από τμήμα της θεωρίας²⁰¹, ότι σύμφωνα με το άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου του ιδρυθέντος από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το Δικαστήριο εφαρμόζει τις «*Γενικές Αρχές του Δικαίου, τις παραδεδεγμένες από τα πολιτισμένα Έθνη*». Οι αρχές αυτές, ως νομικά αξιώματα που περιλαμβάνονται στο εθνικό δίκαιο όλων των πολιτισμένων εθνών, υπάγονται στους γενικώς παραδεδεγμένους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου²⁰² και δεν είναι απλώς και μόνο αφηρημένες αρχές. Αντιθέτως, λόγω της εμφάνισής τους στο δικαιοσύνη σύστημα όλων των πολιτισμένων εθνών, φαίνεται να αποκρυσταλλώνουν βαθιά ριζωμένες πολιτισμικές και δικαιοσύνη πεποιθήσεις, συνθέτοντας έτσι μια «κοινή δικαιοσύνη κληρονομιά της ανθρωπότητας». Υπό την έννοια αυτή, αποτελούν πραγματικούς αυτοτελείς κανόνες, που εφαρμόζονται και σε επίπεδο διεθνούς δικαίου. Έτσι και η ΠεντΕφΠειρ 27/1999²⁰³, έκρινε ότι «...από το όλο πνεύμα του ανωτέρω Διεθνούς

¹⁹⁹ Αναγνωστόπουλος, όπως ανωτέρω, σελ 156, Α. Καρράς, Κριτική επισκόπηση της ποινικής δικονομικής νομολογίας της Ολομέλειας του ΑΠ των ετών 2001 και 2002, ΠοινΛογ 2003, σελ 8, §3

²⁰⁰ Ηλίας Αναγνωστόπουλος, όπως ανωτέρω, σελ 157

²⁰¹ Σουλίκος Γεώργιος, όπως ανωτέρω, σελ. 14 επ.

²⁰² Που κατά το άρθρο 28§1 Σ αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του Ελληνικού Δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου

²⁰³ ΠοινΔικ 1999, σελ 552, όμοια και η ΑΠ 1426/1998, ΠοινΔικ 1999, σελ 16, που έκρινε ότι «...Από τη διάταξη αυτή, η οποία κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος αποτελεί αναπόσπαστο

Συμφώνου προκύπτει, ότι αυτό προδήλως αναφέρεται, στην προειρημένη διάταξή του, σε αποφάσεις μη υποκείμενες πλέον, για οποιονδήποτε λόγο, σε ένδικα μέσα, κατά το δίκαιο της χώρας που εκδικάσθηκαν το έγκλημα ή τα εγκλήματα, σε τρόπο, ώστε να μην μπορούν αυτές να ανατραπούν και έτσι να δημιουργούν δεδικασμένο κατά το δίκαιο αυτής και εντεύθεν να δεσμεύουν τα δικαστήρια άλλης από τις συμβαλλόμενες χώρες, ενώ, αληθώς, η παραπάνω διάταξη αποβλέπει στην καθιέρωση μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών, της γενικής και παραδεκτής από όλες τις πολιτισμένες πολιτείες αρχής, κατά την οποία δεν μπορεί κάποιος από τους υπηκόους τους να δικάζεται δύο φορές για το ίδιο έγκλημα (*non bis in idem*), στο έδαφος άλλου συμβληθέντος κράτους, πράγμα που και στην προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανταποκρίνεται και συμβαδίζει με την κοινή περί δικαίου συνείδηση των κατοίκων των συμβληθεισών χωρών, αλλά και συμπορεύεται προς το γενικό πνεύμα του καταστατικού του ΟΗΕ, αφού, μάλιστα, αν ο διεθνής νομοθέτης ήθελε το αντίθετο, θα χρησιμοποιούσε στην άνω διάταξη, την διατύπωση της «ιδίας του» ή «της χώρας του αυτής» και όχι «κάθε χώρας», κάτι που θα ήταν, όμως, περισσολογία, δεδομένου ότι η ανωτέρω αρχή ήταν ήδη θεσπισμένη νομοθετικά σε όλες τις συμβληθείσες πολιτείες ως γενική αρχή του Δικαίου διεθνώς παραδεδεγμένη, προς την οποία αντίκειται η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 ΠΚ, που, για τον λόγο αυτό, και δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής (βλ. ΠεντΕφΑθ 634-636/1998 ΠοινΔικ 1998,405 και υπ' αυτήν σύμφωνα σχόλια Γ. Συλίκου)»

Κατά την άποψη, λοιπόν, αυτή, τυπικό παράδειγμα «Γενικής Αρχής του Δικαίου» αποτελεί η αρχή του δεδικασμένου των δικαστικών αποφάσεων (*ne bis in idem*). Έτσι, στην γνωμοδότηση για τα αποτελέσματα των αποφάσεων του Διοικητικού Δικαστηρίου των Ηνωμένων Εθνών, το Δικαστήριο θεώρησε ως «καθιερωμένη και γενικώς αναγνωρισμένη αρχή του Δικαίου» την περιβολή των αποφάσεων ενός δικαστικού οργάνου με την δύναμη δεδικασμένου, με σύμφωνη μάλιστα γνώμη του σοβιετικού δικαστή F. Κοjevnikov²⁰⁴, δεδομένου ότι η αρχή αυτή ήταν γνωστή και σεβαστή και από την Σοβιετική έννομη τάξη. Αξίζει να

μέρος του Ελληνικού εσωτερικού δικαίου και υπερισχύει από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου, προκύπτει ότι από την ισχύ του ως άνω Διεθνούς Συμφώνου κάθε απόφαση αλλοδαπού δικαστηρίου, με την οποία ο δράστης, ημεδαπός ή αλλοδαπός, καταδικάσθηκε ή αθωώθηκε αμετάκλητα, αποτελεί δεδικασμένο στη Ελλάδα, που εμποδίζει νέα δίωξη του δράστη για την ίδια αξιόποινη πράξη...»

²⁰⁴ International Court of Justice, Reports 1954, 53 επ., βλ και Συλίκος, ό.π. σελ 16, με περαιτέρω παραπομπές

σημειωθεί ότι τον χαρακτήρα της αρχής του δεδικασμένου ως «γενικώς παραδεδεγμένης αρχής του δικαίου» είχε ήδη υποστηρίξει και αναπτύξει αναλυτικά ο Δικαστής του Διεθνούς Δικαστηρίου D. Anzilotti (σε υπόθεση του 1927), ο οποίος είχε τονίσει ότι ο χαρακτήρας της αυτής προκύπτει και από το γεγονός ότι οι συντάκτες του άρθρου 38§1 εδ. γ' του Καταστατικού του ΔΔΔΔ την μνημόνευσαν ως χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πηγής του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου²⁰⁵. Η αρχή αυτή αναγνωρίστηκε και από το άρθρο 13 του Σχεδίου Συνθήκης του Χάρβαρντ για την ποινική δικαιοδοσία των Κρατών, η οποία διάταξη αναγνώριζε την αρχή του δεδικασμένου και για τις αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις²⁰⁶.

Το καταλυτικό αντεπιχείρημα που προβάλλεται εδώ από την αντίθετη άποψη, είναι ότι πράγματι η αρχή *ne bis in idem* είναι καθιερωμένη και γενικώς αναγνωρισμένη αρχή του δικαίου από όλα τα πεπολιτισμένα κράτη, στην **εθνική** της όμως εμβέλεια, και **όχι στην διακρατική της μορφή**. Το αντεπιχείρημα αυτό δεν φαίνεται, πάντως, να είναι απολύτως πειστικό, αν αναλογιστούμε ότι το πρώτο συμβατικό κείμενο που προέβλεπε την υπερεθνική εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem* ήταν ο Χάρτης της Νυρεμβέργης (Χάρτης του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου) το 1945. Η υπερεθνική ισχύς της αρχής αυτής επαναλαμβάνεται και στο Καταστατικό του ICC (Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης) και στα καταστατικά των Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων για την πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα. Παρότι στις τελευταίες αυτές περιπτώσεις δεν μπορούμε πράγματι να μιλάμε για διακρατική ισχύ, αλλά στην κυριολεξία για υπερεθνική, εφόσον η σχέση των διεθνών δικαστηρίων με τα εθνικά είναι «κάθετη»²⁰⁷, με τα διεθνή δικαστήρια να θεωρούνται ιεραρχικά υπερκείμενα των εθνικών²⁰⁸, η απώλεια του κυριαρχικού δικαιώματος του κάθε κράτους να εκδικάσει ποινική υπόθεση για την οποία -κατά τα άλλα- διατηρεί ποινική δικαιοδοσία, είναι μια έννοια γνωστή και υιοθετημένη πολλάκις, αρκετή για να δίνει βάση στο επιχείρημα ότι μπορεί και να έχει οδηγήσει στην δημιουργία μιας διεθνώς

²⁰⁵ Ιωάννου Κ., *Οι γενικές Αρχές του Δικαίου*, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, 1986, σελ 463, 487, 493

²⁰⁶ Gerard Conway, *Ne Bis in Idem in International Law*, international Criminal Law Review, 2003, σελ 217-244 (<http://ssrn.com/abstract=1161266>)

²⁰⁷ δηλαδή εδώ η αρχή *ne bis in idem* δεν λειτουργεί «οριζοντίως» στις σχέσεις μεταξύ των περισσότερων κρατών, αλλά «καθέτως»

²⁰⁸ βλ. περαιτέρω ανάλυση σε Σπινέλλης, *Η Υπερεθνική ισχύς της αρχής Ne bis in idem*, ΠοινΧρ 2004, σελ 676

αναγνωρισμένης γενικής αρχής του δικαίου, αποτελώντας πράγματι μια «κοινή δικαιοσύνη κληρονομιά της ανθρωπότητας», που μπορεί και πρέπει να γίνεται σεβαστή.

Λόγω, λοιπόν, της διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου και της διαρκώς αυξανόμενης αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας των κρατών για την αντιμετώπιση σε διεθνές επίπεδο σοβαρών ποινικών αδικημάτων, επιβάλλεται, κατά την άποψη αυτή, η *ευρεία ερμηνεία* των διατάξεων των διεθνών συμβάσεων που κατοχυρώνουν θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου. Έτσι, προβάλλεται το επιχείρημα ότι πέρα από την γενική υποχρέωση των εθνικών Δικαστηρίων για ενδελεχή ενασχόλησή τους με ζητήματα ερμηνείας των διεθνών Συμβάσεων²⁰⁹, επιβάλλεται και μία ειδικότερη «υποχρέωση», ήτοι η «*εξελικτική*» *ερμηνεία* των διατάξεων που κατοχυρώνουν ανθρώπινα δικαιώματα²¹⁰. Η εξελικτική αυτή ερμηνεία έχει ως σκοπό να λειτουργήσει ως αντίβαρο στην οικουμενικότητα της ποινικής δίωξης και να προστατεύσει τον «οικουμενικό» κατηγορούμενο, σε διεθνές πλέον επίπεδο, από τον κίνδυνο της πολλαπλής δίωξης και τιμωρίας του για την *ίδια* πράξη σε διαφορετικές έννομες τάξεις, οι οποίες μπορεί ενδεχομένως να διεκδικήσουν δικαιοδοσία για την εκδίκαση του ίδιου ποινικού αδικήματος.

Την ανωτέρω τάση έχει καταγράψει και η Διεθνής Εταιρία Ποινικού Δικαίου (AIDP) σε διαπίστωσή της, που περιλαμβάνεται στα πορίσματα του Διεθνούς Συνεδρίου της Βουδαπέστης (1999), και σε Ψήφισμά της στο 17^ο Διεθνές Συνέδριο του Πεκίνου (12-19/9/2004), κατά την οποία «*Η αρχή ne bis in idem πρέπει να θεωρηθεί ως δικαίωμα του ανθρώπου που έχει εφαρμογή σε διεθνές ή διασυνοριακό επίπεδο και να εξεταστεί η δυνατότητα να ενσωματωθεί τούτο στο ΔΣΑΠΔ και στις περιφερειακές συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα*»²¹¹.

²⁰⁹ Όπως επιβάλλει η διάταξη του άρθρου 31§1 της Σύμβασης της Βιέννης περί του Δικαίου των Συνθηκών (ΝΔ 402/1974, ΦΕΚ Α' 141)

²¹⁰ Βλ Κοκκινάκη Κ., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 887/2001, ΠοινΔικ 2011, σελ 705 επ.

²¹¹ Βλ. το Ψήφισμα της Διεθνούς Εταιρίας Ποινικού Δικαίου στο 17^ο Διεθνές Συνέδριο του Πεκίνου, RIDP 2004, σελ 801 επ.

3.5.2.3. Η άποψη υπέρ της εθνικής ισχύος της αρχής *ne bis in idem*

Άλλο τμήμα της θεωρίας και της Νομολογίας υποστήριξε ότι το γράμμα της διάταξης όχι μόνο δεν επιβάλλει, αλλά ούτε καν ευνοεί την αναγνώριση του διεθνούς δεδικασμένου, με το σκεπτικό ότι αν ο νομοθέτης ήθελε να καλύψει, από άποψη δεδικασμένου, και τις αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις, είχε πολύ προσφορότερες διατυπώσεις για να το πράξει²¹². Επικρίνει, μάλιστα, το τμήμα της Νομολογίας που ακολουθεί την αντίθετη άποψη, επισημαίνοντας ότι χρησιμοποιεί μόνο τη φράση «...από την διάταξη αυτή ... προκύπτει», χωρίς να βασίζεται σε οποιοδήποτε άλλο επιχείρημα ή να αιτιολογεί την περαιτέρω σκέψη της, ενώ κάτι τέτοιο δεν επιβάλλεται σίγουρα από το γράμμα του Νόμου²¹³.

Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης προσπαθούν να την στηρίξουν και στην βούληση τόσο των συντακτών του ΔΣΑΠΔ, όσο και των διαθέσεων των Κρατών που προσχώρησαν σε αυτό με την υπογραφή και επικύρωσή τους από τα Εθνικά Κοινοβούλια. Συγκεκριμένα, αναφέρουν, σκοπός του ΔΣΑΠΔ ήταν να καθιερωθούν γενικές αρχές για την κατοχύρωση και την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, οι οποίες «(πρέπει να) διέπουν τας εσωτερικάς εννόμους τάξεις των πεπολιτισμένων κρατών»²¹⁴ που έχουν δεσμευθεί ως προς την εφαρμογή του Συμφώνου. Με άλλα λόγια, σκοπός του Συμφώνου ήταν να δεσμευθούν τα κράτη – μέλη που το υπέγραψαν πως θα αναγνωρίσουν κάποιες θεμελιώδεις αρχές για την προστασία του ατόμου στην εσωτερική τους έννομη τάξη, συμπεριλαμβανομένης και της αρχής της άπαξ εκδικάσεως μιας ποινικής υπόθεσης, στην οποία η *ίδια* έννομη τάξη εξαντλεί τη δικαιοδοσία της, χωρίς δικαίωμα να επανεκδικάσει κατά βούληση την υπόθεση. Σκοπός, λένε, το Συμφώνου, δεν ήταν η δημιουργία ενός ενιαίου δικαιοδικού χώρου, αλλά η διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου και η εν γένει ενίσχυση

²¹² Παρατηρήσεις Καϊάφα – Γκμπάντι στην υπ' αριθμ. 162/1999 έκθεση αναίρεσης Εισαγγελέως Εφετών Πειραιώς, ΠοινΔικ. 2001, σελ 700 επ.

²¹³ Για περαιτέρω ανάλυση της γραμματικής ερμηνείας, βλ. εισαγ. προτ. Δ. Κορδοπάτη στην ΣυμβΕφΠειρ 286/1999, ΠοινΧρ 1999, σελ 632 επ. και στην ΣυμβΠλημΑθ 5141/2004 με εισαγ. Προτ. Π. Παναγιωτόπουλου, ΠοινΧρ 2005, σελ 946

²¹⁴ Ζύγουρας Α., Το Διεθνές Σύμφωνον δια τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και η αρχή του δεδικασμένου, ΠοινΔικ 1998, σελ 1135 επ.

της ποινικής προστασίας των ποινικώς διωκόμενων «μέσα στο δικονομικό πλαίσιο της *αυτής έννομης τάξης*»²¹⁵.

Με το ίδιο σκεπτικό, οι υπέρμαχοι της άποψης αυτής υποστηρίζουν ότι όταν η Ελλάδα προέβη στην επικύρωση της ΣΕΣΣ με τον Ν. 2514/1997, προέβη σε δήλωση, σύμφωνα με το άρθρο 55 ΣΕΣΣ, για να περιορίσει το εύρος της εφαρμογής του άρθρου 54, το οποίο καθιέρωνε την διακρατική ισχύ του κανόνα *ne bis in idem* μεταξύ των κρατών μελών της Σύμβασης. Η δήλωση αυτή, λένε, υποδεικνύει ότι η αντίληψη του ελληνικού κράτους κατά την κύρωση του ΔΣΑΠΔ, η οποία προηγήθηκε κατά λίγους μήνες της κύρωσης της ΣΕΣΣ, ήταν ότι το άρθρο 14§7 ΔΣΑΠΔ δεν μπορεί παρά να καθιερώνει εθνική ισχύ του κανόνα, αφού διαφορετικά η Ελλάδα θα φαινόταν να παραλογίζεται, δεχόμενη αφενός τον Φεβρουάριο του 1997 πλήρη διακρατική ισχύ του κανόνα σε σχέση με όλα τα μέλη του ΔΣΑΠΔ, αφετέρου τον Ιούνιο του ίδιου έτους να αποκρούει την δεσμευτική δύναμη των αποφάσεων των χωρών Σένγκεν, με τις οποίες, όμως, έχει καλλιεργηθεί μεγαλύτερη εμπιστοσύνη από ό,τι με τρίτες χώρες. Ανάλογη επιχειρηματολογία αναπτύσσεται και για τις επιφυλάξεις που διατύπωσε η Ελλάδα και σε άλλες ευρωπαϊκές συμβάσεις, όπως πχ την Σύμβαση για την καταπολέμηση της δωροδοκίας εντός ΕΕ (Ν. 2802/2000) και στην σύμβαση για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Ν. 2803/2000).

Επιπλέον, υποστηρίζει η άποψη αυτή, η Επιτροπή που συγκροτήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 28 ΔΣΑΠΔ, ασχολήθηκε με το ζήτημα της ερμηνείας του άρθρου 14§7 ΔΣΑΠΔ στην υπόθεση *A. Pagano vs Italy*, και εξέδωσε την με ημερομηνία **2/11/1987 Σύστασή** της, σύμφωνα με την οποία δεν απαγορεύεται η διπλή καταδίκη για το ίδιο πραγματικό περιστατικό παρά μόνο αν κάποιος καταδικάστηκε στο ίδιο (στο «αυτό») κράτος²¹⁶. Εφόσον, λοιπόν, η Επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, δηλαδή το Συμβατικό Όργανο που είναι επιφορτισμένο με την εφαρμογή του Συμφώνου, ***αρνήθηκε την διεθνή εφαρμογή***

²¹⁵ Μπακόπουλος Ι., Ζητήματα Ατομικών Δικαιωμάτων και Συνεργασίας των Κρατών – Μελών στον Τρίτο Πυλώνα της ΕΕ, ΕλλΔικ/νη 2004, σελ 1002

²¹⁶ Παράγραφος 7.3 της Σύστασης «The Committee observes that this provision prohibits double jeopardy only with regard to an offence adjudicated in a given state», βλ. Χρ. Μυλωνόπουλος, Αλλοδαπή ποινική απόφασις και *ne bis in idem*, ΠοινΧρ 1996, σελ 727 επ.

του άρθρου 14§7 ΔΣΑΠΔ, θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη²¹⁷. Στον αντίποδα, βέβαια, της άποψης αυτής έρχεται το επιχείρημα ότι σε όλο τον χρόνο της ζωής του ΔΣΑΠΔ, η επιτροπή εξέδωσε δύο μόνο συστάσεις για την διακρατική ή μη του κανόνα *ne bis in idem*²¹⁸, από τις οποίες καμία δεν περιέχει μνεία των λόγων που επιβάλλουν την υιοθέτηση της εθνοκεντρικής ερμηνείας της αρχής *ne bis in idem*, με αποτέλεσμα η απόρριψη των προσφυγών χωρίς καμία στην ουσία αιτιολογία, να μειώνει την δεσμευτικότητά τους για την ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 14§7, ιδιαίτερα υπό τα σημερινά διεθνή δεδομένα, που ασφαλώς είναι διαφορετικά από εκείνα που υπήρχαν κατά το χρόνο εκδίκασης των προσφυγών και της έκδοσης των επίμαχων συστάσεων της επιτροπής.

Όσοι, τέλος, αρνούνται τη διεθνή εμβέλεια της αρχής *ne bis in idem*, επισημαίνουν ιδιαιτέρως ότι για να μπορέσει μια αρχή να θεωρηθεί ως διεθνούς εμβέλειας, θα πρέπει αφενός η αρχή αυτή να αναγνωρίζεται στην πλειοψηφία των εθνικών νομοθεσιών, αλλά, κυρίως, το περιεχόμενο της αρχής αυτής θα πρέπει να είναι όμοιο, αν όχι απολύτως ομοιόμορφο. Συγκεκριμένα, ο Λίβος²¹⁹ παρατηρεί ότι προκειμένου να χαρακτηρίσουμε την διακρατική ισχύ του κανόνα *ne bis in idem* ως γενικώς παραδεδεγμένη αρχή του διεθνούς δικαίου, «*θα έπρεπε η ποινική αξιολόγηση των αποτελουσών την ύλη του ποινικού δικαίου συμπεριφορών να ομοιάζουν σε τέτοιο βαθμό, ώστε πράγματι να θεωρείτο άδικη μεταχείριση η εκ νέου δίωξη κάποιου για την αυτή, ομοιόμορφα τιμωρούμενη διεθνώς πράξη*», πράγμα που «*πόρρω απέχει από το να συμβαίνει*». Βασικό επιχείρημα της άποψης αυτής είναι ότι υπάρχουν ακόμη και σήμερα αδικήματα που σε άλλες έννομες τάξεις τιμωρούνται ως πταίσματα και αλλού ως κακουργήματα, ώστε μία ενδεχόμενη αναγνώριση δεδικασμένου στην αλλοδαπή ποινική απόφαση να ερχόταν σε αντίθεση με διατάξεις δημοσίας τάξεως της έννομης τάξης που καλείται να αναγνωρίσει ή όχι ισχύ σε αλλοδαπή ποινική απόφαση. Αυτό το επιχείρημα κρίνεται πράγματι πειστικό, αν αναλογιστεί κανείς ότι είναι εξίσου δύσκολο για μια έννομη τάξη να αναγνωρίσει δεσμευτικότητα σε μια απόφαση που έχει καταδικάσει ένα πρόσωπο για κακούργημα, ενώ στη δική της έννομη

²¹⁷ Παρατηρήσεις Καϊάφα – Γκμπάντι στην υπ' αριθμ. 162/1999 έκθεση αναίρεσης Εισαγγελέως Εφετών Πειραιώς, ΠοινΔικ. 7/2001, σελ 700 επ

²¹⁸ Στην υπόθεση A. Pagano κατά Ιταλίας το 1985 και στην υπόθεση ARJ κατά Αυστραλίας το 1996, στην οποία απέρριψε την αίτηση για τυπικούς λόγους.

²¹⁹ Λίβος Ν., παρατηρήσεις στην ΣυμβΕφΠειρ 286/1999, ΠοινΧρ 1999, σελ 363 επ

τάξη η ίδια πράξη τιμωρείται ως πλημμέλημα, και άρα έχει επιβάλλει αυστηρότερη ποινή, την οποία η ίδια καλείται ίσως να εκτελέσει, ή βάσει της οποίας καλείται να προβεί σε έκδοση του καταδικασθέντος σε τρίτο κράτος για την εκτέλεση της ποινής, ιδίως σε περίπτωση που η τιμωρία που επιβλήθηκε θεωρείται αντίθετη με διατάξεις δημοσίας τάξεως της χώρας, όπως πχ σε επιβολή θανατικής ποινής, λιθοβολισμό κλπ. Το ίδιο συμβαίνει και με την αντίθετη εκδοχή, όταν δηλαδή η αλλοδαπή απόφαση κινήθηκε σε πλαίσια ποινής πολύ ελαφρύτερα από αυτά που η έννομη τάξη έχει διατηρήσει για τον εαυτό της, με αποτέλεσμα να μην μπορεί εύκολα να ανεχθεί ανισότητα στην αντιμετώπιση του καταδικασθέντος, έστω και προς όφελός του, και μόνο λόγω του γεγονότος ότι έτυχε να δικαστεί νωρίτερα και να καταδικασθεί από αλλοδαπή έννομη τάξη με ευνοϊκότερη γι' αυτόν νομοθεσία.

Καταλήγει, λοιπόν, η άποψη αυτή ότι η ανομοιογένεια στην ποινική νομοθεσία των διαφόρων κρατών είναι ένα από τα στοιχεία που συνηγορούν στο ότι δεν είναι εφικτή ακόμη η αναγνώριση του διακρατικού δεδικασμένου των ποινικών αποφάσεων δυνάμει του άρθρου 14§7 ΔΣΑΠΔ, παρά μόνο σε εκείνες τις περιπτώσεις που πράγματι υπήρξε ρητή διμερής ή πολυμερής συμφωνία μεταξύ κρατών με συγγενή νομικά συστήματα, που επιτρέπουν και την ομαλή λειτουργία της αρχής *ne bis in idem* μεταξύ των μελών τους.

Υπέρ της εθνοκεντρικής άποψης τάχθηκε η ΟΛΑΠ 7/2002²²⁰ δεχόμενη ότι δεν εμποδίζεται νέα ποινική δίωξη στην ελληνική έννομη τάξη από αλλοδαπή απόφαση ποινικού δικαστηρίου, παρά τη διάταξη του άρθρου 14§7 ΔΣΑΠΔ, που αποτελεί εσωτερικό δίκαιο με αυξημένη τυπική ισχύ στη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα έκρινε ότι «*II. Το Διεθνές Σύμφωνο του ΟΗΕ που προαναφέρθηκε επιβάλλει την υποχρέωση στα συμβαλλόμενα Κράτη να δημιουργήσουν, σύμφωνα με τις συνταγματικές τους διαδικασίες και τις διατάξεις του Συμφώνου, τις απαραίτητες προϋποθέσεις που θα επιτρέψουν τη λήψη μέτρων νομοθετικού ή άλλου χαρακτήρα, κατάλληλων για την προστασία των δικαιωμάτων, που αναγνωρίζονται στο Διεθνές Σύμφωνο, στις περιπτώσεις όπου τέτοιες διατάξεις ή μέτρα δεν έχουν ήδη προβλεφθεί. Με την §7 του άρθρου 14 του ΔΣΑΠΔ καθιερώνεται η αρχή ότι «κανείς δεν δικάζεται ούτε τιμωρείται για ένα αδίκημα, για το οποίο έχει ήδη απαλλαγεί ή*

²²⁰ ΝΟΜΟΣ, ΔΙΚΗ 2003, ΠοινΛογ Β', σελ 464 επ.

καταδικαστεί με οριστική απόφαση, που εκδόθηκε σύμφωνα με το δίκαιο στην ποινική δικονομία κάθε χώρας. Η διατύπωση αυτή σημαίνει, αλλά και η πρόδηλη έννοια της διάταξης αυτής δεν μπορεί να είναι παρά ότι κανένας δεν δικάζεται ούτε τιμωρείται και πάλι από τα δικαστήρια κάθε επιμέρους συμβαλλόμενης χώρας, ήτοι «του ίδιου του Κράτους». Τούτο επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι η διάταξη αυτή περιλαμβάνεται στο Σύμφωνο που παρέχει οδηγίες προς τα συμβαλλόμενα κράτη μέλη για την προσαρμογή της νομοθεσίας τους. Συνεπώς οι αλλοδαπές αποφάσεις **δεν παράγουν δεδικασμένο ή ανάλογη δέσμευση**, με βάση τη διάταξη του άρθρου 14§7 του Διεθνούς Συμφώνου, διότι αυτή αναφέρεται στην εσωτερική έννομη τάξη του κάθε συμβαλλόμενου κράτους».

Ανεξάρτητα από τις σοβαρές διαφορετικές θέσεις που έχουν διατυπωθεί σχετικά με το ζήτημα αυτό, η αβίαστη παραδοχή της προαναφερόμενης απόφασης ότι η διατύπωση της §7 του άρθρου 14 του ΔΣΑΠΔ «σημαίνει, αλλά και η πρόδηλη έννοια της διάταξης **δεν μπορεί παρά να είναι** ότι κανένας δεν δικάζεται ούτε τιμωρείται και πάλι από τα δικαστήρια της κάθε επιμέρους συμβαλλόμενης χώρας, ήτοι του ίδιου του Κράτους», προκαλεί θαυμασμό! Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, από την διατύπωση της διάταξης δεν προκύπτει προδήλως η θέση που έχει δεχθεί η Ολομέλεια, αφού ρητά γίνεται αναφορά σε οριστική απόφαση που εκδόθηκε σύμφωνα με το δίκαιο και την δικονομία της «κάθε χώρας», εξ ου και η διχογνωμία ανάμεσα σε διάφορα ποινικά τμήματα του ΑΠ που οδήγησε τελικώς στην παραπομπή του θέματος στην Ολομέλεια. Ανεξάρτητα από το πώς θα κρίνει κανείς το τελικό αποτέλεσμα της ορθότητας ή μη της τελικής θέσης της Ολομέλειας στο συγκεκριμένο ζήτημα, σίγουρο είναι πως η συγκεκριμένη απόφαση πάσχει από έλλειψη αιτιολογίας, αφού δεν υιοθέτησε κανένα από τα λοιπά επιχειρήματα της άποψης που τελικά υιοθέτησε, ούτε βεβαίως μπήκε στον κόπο να αντικρούσει κανένα από τα ομολογουμένως πολύ σημαντικά αντεπιχειρήματα της αντίθετης άποψης.

3.5.2.4. Αξιολόγηση των δύο απόψεων

Ξεκινώντας από την περιβόητη «γραμματική διατύπωση» του άρθρου 14§7 ΔΣΑΠΔ, μάλλον πρέπει να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι αυτή επιτρέπει – ή τουλάχιστον δεν απαγορεύει- την άποψη περί της διακρατικής ισχύος του κανόνα

ne bis in idem, εφόσον η διάταξη δεν εμπεριέχει καμία ρητή αναφορά για τον περιορισμό της αρχής αυτής στα εθνικά σύνορα του κάθε κράτους – μέλους. Το επιχείρημα, δηλαδή, των υπέρμαχων της εθνοκεντρικής ερμηνείας της αρχής του δεδικασμένου, ότι δηλαδή «αν ήθελε ο νομοθέτης να καλύψει από άποψη δεδικασμένου και τις αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις, είχε πολύ καλύτερη διατύπωση για να το πράξει», μπορεί πολύ εύκολα να αναστραφεί, με το σκεπτικό ότι αν οι συντάκτες του άρθρου 14§7 ΔΣΑΠΔ ήθελαν την εφαρμογή της αρχής αυτής **μόνο** σε εθνικό επίπεδο, μπορούσαν να το πράξουν το ίδιο εύκολα, όπως και οι συντάκτες του 7^{ου} ΠΠ ΕΣΔΑ (άρθρο 4§1), που το έπραξαν ρητά και κατηγορηματικά. Όπως προκύπτει, άλλωστε και από την Επεξηγηματική Έκθεση του ως άνω Πρωτοκόλλου,²²¹ ο ρητός περιορισμός του κανόνα αρχής ne bis in idem σε εθνικό μόνο επίπεδο, κρίθηκε αναγκαίος για να αποφευχθεί (σε Ευρωπαϊκό πλέον επίπεδο) η διχογνωμία που δημιουργήθηκε σε σχέση με την αντίστοιχη διάταξη του 14§7 ΔΣΑΠΔ. Σε κάθε, πάντως, περίπτωση, όπως παρατηρείται και από τον Δ. Κιούπη²²², «η γενικότητα της διατύπωσης του άρθρου 14§7 ΔΣΑΠΔ ... δεν αποκλείει κατ' αρχήν τη θέση ότι πρόκειται για μία καθολική αναγνώριση αλλοδαπού δεδικασμένου αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων υπό τη μορφή ενός διεθνούς ανθρώπινου δικαιώματος να μη δικάζεται κάποιος δύο φορές για την ίδια πράξη. Η άποψη, λοιπόν, ότι η συγκεκριμένη διάταξη, στο επίπεδο της γραμματικής της ερμηνείας, έχει αναμφισβήτητη σημασία και ότι η έννοια της διατάξεως είναι πρόδηλη (ότι πρόκειται για δεδικασμένο στο πλαίσιο των δικαστηρίων του ίδιου Κράτους) δεν είναι ορθή, όταν εκφράζεται με αυτόν τον απόλυτο τρόπο».

Επιπλέον, σαφής αποκλεισμός της διακρατικής ισχύος της αρχής αυτής δεν μπορεί να συναχθεί ούτε από τις **προπαρασκευαστικές εργασίες** για το εν λόγω άρθρο στην 3^η επιτροπή της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, εφόσον από τα πρωταρχικά σχέδια της διάταξης και από τις προτάσεις των κρατών για τροποποιήσεις ή για προσθήκες, δεν προκύπτει σαφώς η βούληση ή αντίληψή τους σε σχέση με την δέσμευση από αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις. Η πρόταση του Εκουαδόρ για την προσθήκη στην διάταξη της φράσης «*σύμφωνα με το δίκαιο*

²²¹ Για περαιτέρω λεπτομέρειες βλ. Καρράς Α., *Κριτική επισκόπηση της ποινικής δικονομικής νομολογίας της Ολομέλειας του ΑΠ των ετών 2001 και 2002*, ΠοινΛογ 2003, σελ 8

²²² Κιούπης Δ., *Το ευρωπαϊκό Δεδικασμένο και το άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν*, Τιμητικός Τόμος Ανδρουλάκη 2003, σελ 466

και την ποινική δικονομία *κάθε χώρας*» είχε, όπως αναφέρει και ο Αναγνωστόπουλος²²³, διττή έννοια: αφενός, λέει, διευκρινίζεται ότι το *αμετάκλητο* θα κρίνεται με βάση τους κανόνες που ισχύουν στην χώρα που εξέδωσε την απόφαση, αφετέρου καταλείπεται κάποια *ευχέρεια* στα άλλα κράτη μέλη να αναγνωρίσουν το δεδικασμένο από αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις, όταν οι τελευταίες περατώνουν την ποινική διαδικασία με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο περατώνεται και στην δική τους εθνική νομοθεσία. Έτσι, ορθά υποστηρίζεται ότι οι προπαρασκευαστικές εργασίες για το άρθρο 14§7 ΔΣΑΠΔ δείχνουν ότι με τη διάταξη αυτή αναγνωρίζεται (και) η διακρατική ισχύς του κανόνα *ne bis in idem*, σύμφωνα όμως παρέχεται στα κράτη μέλη η δυνατότητα να θέσουν κάποιους περιορισμούς σε αυτήν, χωρίς πάντως να προσδιορίζεται η επιτρεπτή έκτασή τους.

Ακόμη ένα άλλο στοιχείο που υποδεικνύει ότι τα κράτη είχαν αντίληψη περί της διακρατικής ισχύος της αρχής κατά την σύνταξη και υπογραφή του Συμφώνου, είναι το γεγονός ότι η Ολλανδία διατύπωσε επιφύλαξη σύμφωνα με την οποία δεσμεύεται μεν από την διάταξη του άρθρου 14§7, με την προϋπόθεση ότι οι υποχρεώσεις που θα αναλάμβανε από αυτό να μην αντιβαίνουν στο άρθρο 68 ΟλλΠΚ, το οποίο, όμως, αναγνώριζε ήδη σε ευρύτατη έκταση το δεδικασμένο από αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις²²⁴. Με αυτό το σκεπτικό, αν τα κράτη θεωρούσαν ότι το άρθρο 14§7 δεν αφορά (και) στην διακρατική ισχύ του κανόνα *ne bis in idem*, δεν θα είχε η Ολλανδία κανένα λόγο να διατυπώσει την ως άνω επιφύλαξη, εφόσον το ζήτημα αυτό θα το έκρινε αποκλειστικά και μόνο με βάση την εσωτερική της νομοθεσία. Πλάι στην Ολλανδία, αξίζει να σημειωθεί και η στάση της Ισπανίας, η οποία αναγνωρίζει την διακρατική αρχή της *ne bis in idem*, χωρίς να υπάρχει καν σχετική ρητή πρόβλεψη στο εσωτερικό της δίκαιο²²⁵. Έτσι, παρότι το Σύνταγμά της δεν προβλέπει σχετική διάταξη για τον κανόνα *ne bis in idem*, το Συνταγματικό Δικαστήριο της χώρας αποφάσισε το 1981 ότι η αρχή αυτή πηγάζει ευθέως από την αρχή της νομιμότητας στην ποινική δίκη²²⁶.

Στην αντίπερα όχθη, υπήρξαν και κράτη, όπως οι ΗΠΑ, που με την επιφύλαξη που διατύπωσαν, περιόρισαν την ισχύ της αρχής όχι μόνο εντός των

²²³ Αναγνωστόπουλος Η., *Ne Bis In Idem*, Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Όψεις, 2008, σελ 162

²²⁴ Andre Klip, AIDP – Non Bis in Idem, Report for the Netherlands, arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=7993

²²⁵ Αναγνωστόπουλος Η., *Ne Bis In Idem*, Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Όψεις, 2008, σελ 163

²²⁶ Przemyslaw Rosiak, The *ne bis in idem* principle in proceedings related to Anti-Competitive agreements in EU Competition Law, (<http://ssrn.com/abstract=2130859>)

συνόρων των ΗΠΑ, αλλά ακόμη και εντός των ορίων της κάθε πολιτείας²²⁷! Μία από τις υποθέσεις που έφεραν το ζήτημα στην επιφάνεια, σε σχέση με την αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, ήταν η υπόθεση του ιορδανού υπηκόου Μοχάμεντ Ρασίντ²²⁸. Ο κατηγορούμενος είχε συλληφθεί από ελληνικές αρχές στον αερολιμένα του Ελληνικού για κατοχή πλαστού διαβατηρίου, ζητήθηκε η έκδοσή του στις ΗΠΑ για τα αδικήματα της πρόκλησης βλάβης σε αεροσκάφος, της ανθρωποκτονίας, και την πρόκληση σωματικών βλαβών, και παρά το γεγονός ότι και το Συμβούλιο εφετών Αθηνών και ο Άρειος Πάγος είχαν γνωμοδοτήσει υπέρ της εκδόσεώς του, ο Υπουργός Δικαιοσύνης αρνήθηκε την παράδοσή του στις ΗΠΑ²²⁹. Ο Ρασίντ παραπέμφθηκε τελικά στο Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων, όπου καταδικάστηκε για τα ανωτέρω αδικήματα σε ποινή κάθειρξης 15 ετών. Μετά την απόλυσή του από τις ελληνικές φυλακές, συνελήφθη στην Αίγυπτο υπό αδιευκρίνιστες συνθήκες, μεταφέρθηκε χωρίς διαδικασία έκδοσης στις ΗΠΑ και καταδικάστηκε εκ νέου για τα ίδια αδικήματα για τα οποία είχε εκδοθεί απόφαση στην Ελλάδα. Ο ισχυρισμός του Ρασίντ ότι η ελληνική ποινική απόφαση αποτελούσε δεδικασμένο, το οποίο οι ΗΠΑ όφειλαν να σεβαστούν, απορρίφθηκε από το Αμερικάνικο Δικαστήριο, το οποίο ακολούθησε την πάγια Νομολογία του Supreme Court, ότι δηλαδή οι αποφάσεις των αλλοδαπών ποινικών δικαστηρίων δεν δημιουργούν διαδικαστικό κώλυμα για την εκ νέου εκδίκαση της υπόθεσης²³⁰.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω διαπιστώσεων, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι τόσο η μία όσο και η άλλη άποψη έχουν ισχυρά επιχειρήματα, ώστε *de lege lata*, να υπάρχει ακόμη μεγάλη διχογνωμία, ειδικά στα πλαίσια της θεωρίας, για το αν το 14§7 προσδίδει διακρατική ισχύ στον ανωτέρω κανόνα. Σίγουρο είναι πάντως, ότι *de lege ferenda* θα έπρεπε να αναγνωριστεί η διακρατική ισχύς του κανόνα *ne bis in idem*, εφόσον ο ραγδαία συντελούμενος μετασχηματισμός του πλανήτη σε χώρο «οικουμενικής δίωξης εγκλημάτων», όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος²³¹,

²²⁷ Reynaud N. Daniels, *Non Bis in Idem and the International Criminal Court*, <http://law.bepress.com/expresso/eps/1365>, σελ 9 επ. και την εκεί παρατεθείσα Νομολογία των ΗΠΑ

²²⁸ Βλ. τον ημερήσιο Τύπο της περιόδου, ενδεικτικά Ριζοσπάστης, Παρασκευή 5 Ιουνίου 1998, <http://www2.rizospastis.gr/story.do?id=3728600&publDate=>

²²⁹ ΑΠ 820/1989, ΠοινΧρ 1990, σελ 183

²³⁰ Στο ενδιάμεσο, με τον Νόμο 2804/2000 επικυρώθηκε και η Σύμβαση Αμοιβαίας Δικαστικής Συνδρομής μεταξύ Ελλάδος και ΗΠΑ

²³¹ Αναγνωστόπουλος Η., *Ne Bis In Idem*, Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Όψεις, 2008, σελ 164 επ.

η σύγχρονη τεχνολογία, η διακρατική αστυνομική συνεργασία και η σχετικά ελεύθερη μετακίνηση, πλέον, προσώπων και αγαθών ανά τον κόσμο, οδηγούν πράγματι στην αύξηση των πιθανοτήτων για πολλαπλές διώξεις και πολλαπλές τιμωρίες του ίδιου προσώπου για την ίδια πράξη, κάτι που όμως αντιβαίνει στην έννοια της «δίκαιης δίκης» για τον κατηγορούμενο. Το επιχείρημα, πάντως, ότι μια απόλυτα αναγνωριζόμενη διακρατική ισχύς του κανόνα *ne bis in idem* θα οδηγούσε σε *forum shopping* από τον κατηγορούμενο, με την έννοια ότι θα έψαχνε να βρει την επεικέστερη γι' αυτόν νομοθεσία, προκειμένου να εκδικαστεί η υπόθεσή του σε εκείνο το κράτος, δεν φαίνεται πειστικό, αφενός γιατί κάτι τέτοιο θα απαιτούσε εξειδικευμένες γνώσεις του κατηγορουμένου, που συνήθως δεν συμβαίνει, αφετέρου διότι το ίδιο επιχείρημα θα μπορούσε να αντιστραφεί: η μη αναγνώριση της διακρατικής ισχύος της *ne bis in idem*, μπορεί να οδηγεί τα κράτη στην επανεκδίκαση της υπόθεσης μέχρι τελικά να εκδικαστεί από το αυστηρότερο *forum*, αφήνοντας τελικά τον κατηγορούμενο έρμαιο στα χέρια μιας παγκόσμιας κατασταλτικής μηχανής.

3.5.2.5 .Η αντιμετώπιση του ζητήματος εντός της Ευρωζώνης

ι) Η σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος ως ζήτημα σύγκρουσης αρμοδιοτήτων:

Όλες οι σχετικές με την αρχή *ne bis in idem* ρυθμίσεις που έχουν κατά καιρούς ενσωματωθεί σε διάφορες διεθνείς ή διμερείς συμβάσεις έκδοσης ή δικαστικής συνδρομής, είναι προφανές ότι προστατεύουν μεν κατ' αποτέλεσμα τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, εφόσον εμποδίζουν τελικά την υποβολή τους σε νέα ποινική δίωξη από το κράτος το οποίο ζητά πχ την έκδοση ή την δικαστική συνδρομή, αλλά δεν έχουν ως αφετηρία αυτή καθεαυτή την προστασία των δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων προσώπων, με την έννοια ότι προσανατολίζονται προεχόντως στην **ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των κρατών** και την προστασία της εθνικής τους κυριαρχίας²³². Έτσι, το ωφελούμενο τελικά πρόσωπο, δεν εμφανίζεται ως πρωταγωνιστής των διαδικασιών, εξοπλισμένο με πλήρες status υποκειμένου των διαδικασιών, αλλά συνιστά μάλλον αντικείμενο των αποφάσεων

²³² Αναγνωστόπουλος Η., *Ne Bis In Idem*, Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Όψεις, 2008, σελ 2-3

που λαμβάνονται από τα κράτη, στο πλαίσιο των αιτημάτων για συνεργασία ή έκδοση. Η αρχή *ne bis in idem*, όταν εφαρμόζεται σε διακρατικό επίπεδο, οδηγεί στην παραχώρηση εξουσίας από τα κράτη σε άλλα κράτη ή σε διεθνείς οργανισμούς. Η παραχώρηση, όμως, αυτή προϋποθέτει ένα μεγάλο βαθμό εμπιστοσύνης, τόσο στην διαχείριση της ποινικής δικαιοδοσίας από τα υπόλοιπα κράτη, όσο και στην εσωτερική ουσιαστική ποινική νομοθεσία τους και τις αρχές που αυτή ενσωματώνει²³³.

Απαραίτητη, λοιπόν, για να λειτουργήσει ο κανόνας της *ne bis in idem* σε διακρατικό επίπεδο, είναι και η πρόβλεψη ενός συστήματος κριτηρίων αποκλειστικής ποινικής δικαιοδοσίας, διότι αν κοινοί κανόνες προβλέπουν ότι μόνο ένα κράτος είναι αρμόδιο να εκδικάσει την υπόθεση, τα άλλα θα αναγνωρίζουν ευκολότερα την εκδοθείσα απόφαση, παρά αν έχουν και τα ίδια ποινική δικαιοδοσία²³⁴. Με το ίδιο σκεπτικό, πρέπει επίσης να αποδεσμευθεί η αναγνώριση αλλοδαπής ποινικής απόφασης από τον όρο του διττού αξιοποίνου, ο οποίος αποτελεί ένα «παραδοσιακό» εμπόδιο δικαστικής συνδρομής, καθόσον οδηγεί σε μία επιλεκτική αναγνώριση εκείνων μόνο των δικαστικών αποφάσεων, όταν πληρούνται ο όρος του διττού αξιοποίνου. Έτσι, υποστηρίχθηκε και η άποψη²³⁵ ότι ο όρος αυτός αντιστρατεύεται την έννοια της αναγνώρισης των αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων και δεν πρέπει να εφαρμόζεται²³⁶. Το ζήτημα του διττού αξιοποίνου ανακύπτει, βεβαίως, λόγω της διαφορετικής αντιμετώπισης των δικαίων των κρατών σε σχέση με ορισμένα αδικήματα, με αποτέλεσμα στα κράτη που παρατηρείται εναρμόνιση των ουσιαστικών ποινικών δικαίων τους, να είναι πιο εύκολη η αναγνώριση του αλλοδαπού δεδικασμένου. Η έλλειψη, όμως, της εναρμόνισης, δεν θα έπρεπε να απαγορεύει, άνευ άλλου τινός, την δυνατότητα

²³³ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα των Ελλήνων πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ*, Ποινικά Χρονικά, Μελέτες 8, 2005, σελ 371

²³⁴ Έτσι και Καμπέρου – Ντάλτα Ε., ως ανωτέρω, σελ 371, με τις εκεί παραπομπές, σύμφωνα με την οποία (βλ. σημ. 909) η απόδοση του συστήματος αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων θα αυξηθεί, αν συμπληρωθεί με ένα σύστημα κριτηρίων αποκλειστικής αρμοδιότητας.

²³⁵ Nilson H., *Mutual trust and mutual recognition of our differences. A personal view*, 2001, σελ 158

²³⁶ Βλ. όμως και ισχυρή αντίκρουση της άποψης αυτής λόγω ενδεχόμενης αντισυνταγματικότητας, κυρίως σε Τσιρίδη Π., *Ζητήματα δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις*, σε Μελέτες ποινικού δικαίου, 2001, σελ. 170. με το σκεπτικό ότι η κατάργηση της αρχής του διπλού αξιοποίνου υποχρεώνει τα κράτη να ασκούν δικονομικό καταναγκασμό για πράξεις που ενδεχομένως δεν προβλέπουν. Ενόψει του άρθρου 6 (αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα) και του άρθρου 7 (n.c.n.p.s.l.) του Συντάγματος, αυτό συνιστά εκχώρηση κρατικής εξουσίας που δεν καλύπτεται από το άρθρο 28 Σ., αφού ούτε διεθνής σύμβαση υπάρχει ούτε μπορεί το ενωσιακό δίκαιο να θέτει δεσμευτικούς ποινικούς κανόνες.

του κάθε κράτους να αναγνωρίζει τις αποφάσεις που εκδόθηκαν σε άλλο κράτος, παρά τις διαφορές που μπορεί να ανακύπτουν στα διάφορα συστήματα αξιών που το καθένα ενσωματώνει, εφόσον στην αναγνώριση αλλοδαπού δεδικασμένου **υπερτερεί ο δικονομικός χαρακτήρας** της ρύθμισης²³⁷.

Σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης, η πολυπόθητη «εναρμόνιση» είναι - θεωρητικά τουλάχιστον- πολύ πιο εύκολη να συμβεί, γιατί η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων των κρατών μελών της ΕΕ έχει αμφίδρομη λειτουργία: αφενός αποκλείει την άσκηση ποινικής δικαιοδοσίας από οποιοδήποτε άλλος κράτος μέλος, όταν έχει ήδη εκδοθεί απόφαση για την ίδια υπόθεση, με αποτέλεσμα να **προλαμβάνει τη σύγκρουση των ποινικών δικαιοδοσιών**, αφετέρου η αναγνώριση προϋποθέτει ότι η ποινική δικαιοδοσία που ασκήθηκε **δεν ήταν αυθαίρετη**, αλλά προέκυψε από ένα σύστημα διευθέτησης των ποινικών δικαιοδοσιών, το οποίο σέβονται όλα τα μέρη²³⁸. Επιπλέον, όπως αναλυτικά παρατίθεται κατωτέρω, η αμοιβαία συνεργασία, ιδίως μετά την επικύρωση της Συνθήκης της Λισσαβόνας, δεν εμφανίζεται απλώς ως υποχρέωση συμμόρφωσης σε ένα διεθνή κανόνα δικαίου, αλλά αποτελεί το επίτευγμα μιας μακροχρόνιας και σταθερής «ζύμωσης» των Κρατών εντός ΕΕ, τα οποία αποδέχονται τον κανόνα ως ένα επόμενο στάδιο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης²³⁹.

υ) Η συμφωνία Σένγκεν και η Σύμβαση εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν:

Με τον Ν. 2514/1997, η χώρα μας κύρωσε την Συμφωνία Σένγκεν (14-6-1985) και την Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας της Σένγκεν (19-6-1990), οι οποίες σύμφωνα με το άρθρο 28§1 Σ, έχουν αυξημένη, υπέρτερη τυπική ισχύ από το άρθρο 9 ΠΚ²⁴⁰. Η Σύμβαση εφαρμογής, στη διάταξη του άρθρου 54 προβλέπει ότι δεν επιτρέπεται δεύτερη δίωξη και καταδίκη κάποιου από συμβαλλόμενο μέρος, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά για τα οποία καταδικάστηκε από άλλο

²³⁷ Καμπέρου – Ντάλτα Ε., *Εγκλήματα των Ελλήνων πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ*, Ποινικά Χρονικά, Μελέτες 8, 2005, σελ 370-371

²³⁸ Μυλωνόπουλος Χ., *Καταχρηστική αίτηση έκδοσης και ne bis in idem*, ΠοινΧρον 2004, σελ. 482

²³⁹ Φουρλάνος Γ., *Η Αρχή Ne Bis In Idem σε Διακρατικό Επίπεδο*, ΠραξΛογΠΔ 2010, σελ. 306

²⁴⁰ Πριν την Σύμβαση Σένγκεν υπογράφηκε η Σύμβαση των Βρυξελλών της 25-5-1987 μεταξύ των Κρατών – μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την Διπλή Διακινδύνευση, η οποία προέβλεπε υπερεθνική ισχύ για την αρχή ne bis in idem, εντούτοις η σύμβαση αυτή δεν είχε υπογραφεί από τα περισσότερα Κράτη – Μέλη της Ένωσης, Σπινέλλης Δ., *Η Υπερεθνική ισχύς της αρχής ne bis in idem*, ΠοινΧρ 2004, σελ 675

συμβαλλόμενο μέρος, υπό την προϋπόθεση, όμως, η ποινή να έχει ήδη εκτιθεί ή να εκτίεται, ή να μην μπορεί να εκτιθεί σύμφωνα με την νομοθεσία του κράτους – μέλους που επέβαλλε την καταδίκη. Κατόπιν, στο άρθρο 55, δόθηκε η δυνατότητα στα συμβαλλόμενα μέρη να δηλώσουν σε ποιες περιπτώσεις δεν θα δεσμεύονται από την διάταξη του άρθρου 54. Η Ελλάδα διατύπωσε πράγματι επιφυλάξεις, οι οποίες ενσωματώθηκαν και στην ελληνική νομοθεσία όπως ορίζει το άρθρο 3 Ν. 2514/1997. Έτσι, οι δεσμεύσεις της μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- Όταν οι ελληνικοί νόμοι μπορούν να εφαρμοσθούν με βάση την αρχή της εδαφικότητας του άρθρου 5 ΠΚ, εκτός εάν τα πραγματικά περιστατικά έλαβαν χώρα, έστω και εν μέρει στην χώρα της αρχικής καταδίκης που επέβαλλε την ποινή. Έτσι, διαφοροποιείται αυτή η περίπτωση από την ρύθμιση του άρθρου 9 ΠΚ, όταν το κράτος που επέβαλλε την καταδίκη είναι συμβαλλόμενο μέρος στην Συμφωνία Σένγκεν και στην Σύμβαση εφαρμογής της.

- Όταν τα πραγματικά περιστατικά συγκροτούν ένα από τα αδικήματα που αναφέρονται στο άρθρο 3 ν. 2514/1997, με βάση την κρατική προστατευτική αρχή

- Όταν αφορά σε αδίκημα παράνομης διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και ψυχοτρόπων ουσιών, και

- Όταν πρόκειται για αδικήματα, για τα οποία διεθνείς συμβάσεις προβλέπουν την εφαρμογή των ελληνικών ποινικών νόμων

Έχει κριθεί, από διάφορες αποφάσεις του Ακυρωτικού μας²⁴¹, ότι η νέα δίωξη και καταδίκη κάποιου για πράξη για την οποία είχε καταδικαστεί, από άλλο κράτος μέλος της ΣΕΣΣ, για πράξη που εμπίπτει στα αδικήματα που αναφέρονται στο άρθρο 3 Ν. 2514/1997 (και κυρίως για την επιφύλαξη σε σχέση με τα αδικήματα εμπορίας ναρκωτικών ουσιών), δεν προσκρούει στο άρθρο 54 ΣΕΣΣ, με το σκεπτικό ότι η Ελλάδα είχε εξαιρέσει με δήλωσή της κατά το άρθρο 55 ΣΕΣΣ την εφαρμογή του 54 ΣΕΣΣ για ορισμένα αδικήματα.

Η θέση αυτή της Νομολογίας επικρίθηκε έντονα από την θεωρία²⁴² για δύο λόγους: αφενός διότι κάποιες επιφυλάξεις της Ελλάδος υπερβαίνουν το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, αφετέρου διότι μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ, αυτές οι επιφυλάξεις έπαψαν να ισχύουν.

²⁴¹ Βλ ενδεικτικά την ΑΠ 679/2009, Νόμος

²⁴² Μυλωνόπουλος Χ., *Καταχρηστική αίτηση έκδοσης και ne bis in idem*, ΠοινΧρον 2004, σελ. 482

Σε σχέση με το ζήτημα της υπέρβασης του άρθρου 55 ΣΕΣΣ, επισημαίνεται ιδιαίτερα από τμήμα της θεωρίας ότι η διάταξη αυτή επέτρεπε την διατύπωση επιφυλάξεων στα Κράτη – Μέρη όταν «τα πραγματικά περιστατικά τα οποία έλαβε υπόψη η αλλοδαπή καταδικαστική απόφαση, συνιστούν αξιόποινη πράξη κατά της ασφάλειας του Κράτους ή εναντίον άλλων εξίσου **ουσιαστικών συμφερόντων αυτού του Συμβαλλόμενου Μέλους**» (άρθρο 55§1 εδ. β'). Η Ελλάδα, όμως, διατύπωσε εξαίρεση από την εφαρμογή του άρθρου 54 ΣΕΣΣ για ευρύτατη κατηγορία εγκλημάτων, δηλαδή για όλα σχεδόν τα απαριθμούμενα στο άρθρο 8 ΠΚ αδικήματα, καθώς και για ορισμένα άλλα²⁴³, με αποτέλεσμα η εξαίρεση αυτή να **υπερβαίνει** σαφέστατα το άρθρο 55 ΣΕΣΣ. Η δυνατότητα των ημεδαπών δικαστηρίων να υποβάλλουν προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΚ δεν αξιοποιήθηκε, ούτε για την έκταση ισχύος του άρθρου 54 ΣΕΣΣ, ούτε για την έννοια και τις προϋποθέσεις αναγνώρισης δεδικασμένου αποφάσεων των μελών της ΕΕ. Εντούτοις, έχουν εκδοθεί αποφάσεις του ΔΕΚ έπειτα από υποβολή ερωτήματος από δικαστήρια άλλων ευρωπαϊκών χωρών²⁴⁴, δίνοντας στο ΔΕΚ την δυνατότητα να προσδιορίσει την έννοια του όρου «ίδια πραγματικά περιστατικά» και της προϋπόθεσης της «έκτισης της ποινής» και της «αμετάκλητης δικαστικής απόφασης»²⁴⁵.

Όσον αφορά στην ισχύ των επιφυλάξεων που έγιναν από τα επτά κράτη μέλη της συμφωνίας της Σένγκεν, υποστηρίζεται έντονα ότι αυτές έπαψαν να ισχύουν με την υπογραφή και την θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ²⁴⁶. Από τα κράτη – μέλη που συγκροτούν σήμερα το χώρο της Σένγκεν, τα δεκατρία

²⁴³ Παπαχαραλάμπους Χ. Η αρχή *ne bis in idem*, η συμφωνία Schengen και τα άρθρα 8 και 9 ΠΚ, Ποιν. Δικ 1999, 852-855

²⁴⁴ βλ. την από 28.09.2006 απόφαση του ΔΕΚ επί της υποθέσεως C- 467/2004, όπου έγινε δεκτό ότι η αρχή του άρθρου 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν δεν έχει εφαρμογή σε άλλα πρόσωπα πέραν αυτών για τα οποία έχει εκδοθεί αμετάκλητη δικαστική απόφαση σε συμβαλλόμενο κράτος, την από 11.12.2008 απόφαση του ΔΕΚ επί της υπόθεσης C-297/2007, με την οποία δέχθηκε ότι αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση εμπίπτουσα στην απαγόρευση του άρθρου 54 είναι και η ερήμην καταδικαστική απόφαση ενός από τα συμβαλλόμενα κράτη-μέλη που κατέστη αμετάκλητη σύμφωνα με την εσωτερική νομοθεσία του, την από 18.07.2007 απόφαση επί της υποθέσεως C- 288/2005, με την οποία κριτήριο για την εφαρμογή του α. 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν είναι αυτό της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών με την έννοια ενός συνόλου περιστατικών που συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους, ανεξαρτήτως του νομικού χαρακτηρισμού τους ή του προστατευομένου εννόμου συμφέροντος, curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7044/el/

²⁴⁵ Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., *Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 223-224

²⁴⁶ Κιούπης Δ., *Το ευρωπαϊκό Δεδικασμένο και το άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν*, Τιμητικός Τόμος Ανδρουλάκη 2003, σελ 913, υποσημ. 15

κράτη είχαν προσχωρήσει στην ΣΕΣΣ πριν το 1999, οπότε και τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Άμστερνταμ (σε εμάς κυρώθηκε με τον νόμο 2961/1999) και επτά από τα δεκατρία είχαν δηλώσει επιφυλάξεις κατά το άρθρο 54 ΣΕΣΣ. Στην Συνθήκη του Άμστερνταμ ενσωματώθηκαν ως θεσμικό και νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τόσο η ΣΕΣΣ, τα Πρωτόκολλα και οι Συμφωνίες προσχώρησης κρατών, όσο και το παράγωγο δίκαιο αυτής, χωρίς όμως να «μεταφερθούν» την νέα Συνθήκη οι επιφυλάξεις που είχαν διατυπωθεί. Επιπλέον, τα δεκαεπτά, «νέα» κράτη που προσχώρησαν στον χώρο Σένγκεν μετά την Συνθήκη του Άμστερνταμ, δεν διατύπωσαν καμία επιφύλαξη, καθόσον ως νεοφερμένα μέλη ήταν υποχρεωμένα, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Πρωτοκόλλου 2 στην Συνθήκη Σένγκεν, να αποδεχθούν στο σύνολό του το κεκτημένο Σένγκεν. Υποστηρίζεται, λοιπόν, και ορθά, ότι μετά την Συνθήκη του Άμστερνταμ, η εξακολούθηση των επιφυλάξεων στο νομικό και θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ θα ματαίωνε εν μέρει τον βασικό σκοπό της συνθήκης του Άμστερνταμ, υπό την έννοια ότι θα δημιουργούσε εμπόδιο στην επιτάχυνση της δημιουργίας του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, στην οποία η Συνθήκη του Άμστερνταμ σκόπευε, και μάλιστα από τα «παλαιότερα» κράτη του χώρου του Σένγκεν, που είχαν και την πρωταρχική υποχρέωση ενεργού επιδίωξης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, σύμφωνα πάντα με το άρθρο 1 του ανωτέρω Πρωτοκόλλου²⁴⁷. Έτσι, καταλήγει η άποψη αυτή,²⁴⁸ ότι το ορθότερο είναι να γίνει δεκτό, πως οι επιφυλάξεις που είχε διατυπώσει η Ελλάδα κατά το άρθρο 55 ΣΕΣΣ με το άρθρο 3 του Ν. 2514/1997 ΣΕΣΣ έχουν πλέον αποβάλλει την ισχύ τους και έτσι το άρθρο 54 ΣΕΣΣ πρέπει να εφαρμόζεται χωρίς να λαμβάνονται υπ' όψιν οι εν λόγω επιφυλάξεις.

ιι) Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας «για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», υπογράφηκε στη Λισαβόνα την 13-12-2007 και τέθηκε σε ισχύ από

²⁴⁷ Βλ και Communication from the Commission to the Council and the European Parliament για την αμοιβαία αναγνώριση των αμετακλήτων αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις, COM/2000/0495/final και περαιτέρω παραπομπές

²⁴⁸ Βλ. κυρίως Αναγνωστόπουλο, *Ne Bis In Idem*, 2008, σελ 151 επ, του ιδίου, *Ne Bis In Idem στην ΕΕ μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας*, ΠοινΧρ 2010, σελ 798

1-12-2009. Η σημασία της Συνθήκης της Λισαβόνας για την συνεργασία των κρατών – μελών στις ποινικές υποθέσεις, έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι με την νέα Συνθήκη **καταργείται πλέον ο «τρίτος πυλώνας»** στον οποίο στηριζόταν η διακοινοτική ποινική και αστυνομική συνεργασία στο παρελθόν και εντάσσεται πλέον στο **πρωτογενές** κοινοτικό δίκαιο²⁴⁹. Επιπλέον, με την Συνθήκη της Λισαβόνας, αναδιαμορφώθηκε το άρθρο 6§1 της Συνθήκης της ΕΕ και αναδιατυπώθηκε ως εξής: «*Η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που περιέχονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 7^{ης} Δεκεμβρίου 2000, όπως προσαρμόστηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007 στο Στρασβούργο, ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες*²⁵⁰». Παρότι ο **Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** δεν ενσωματώθηκε στο ίδιο το κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας, **εγκρίθηκε ως αυτοτελές κείμενο** που τέθηκε σε ισχύ συγχρόνως προς αυτήν, και απέσπασε, σύμφωνα με το 6§1 ΣΕΕ **το ίδιο κύρος με τις ιδρυτικές της ΕΕ Συνθήκες**. Έτσι, το άρθρο 50 του Χάρτη, που ορίζει ότι «*Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με τον νόμο*», φαίνεται να έχει ανυψωθεί, πλέον, σε **θεμελιώδες δικαίωμα** του Ευρωπαίου πολίτη, που αναπτύσσει πλήρως την ισχύ του δυνάμει πρωτογενούς δικαίου και όχι ως απόρροια της διακρατικής ισχύος μιας δικονομικής αρχής (εν προκειμένω της *ne bis in idem*), όπως στο παρελθόν. Έτσι, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι οι επιφυλάξεις που διατύπωσε η Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 55 ΣΕΣΣ, τουλάχιστον για τα αδικήματα που δεν πλήττουν την ασφάλεια της χώρας, συνέχισαν να ισχύουν και μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι ακόμη εν ενεργεία μετά την συνθήκη της Λισαβόνας²⁵¹. Την άποψη αυτή υιοθέτησε και η **ΟΛΑΠ 1/2011**, σύμφωνα με την οποία «*Οι τυχόν γενόμενες δηλώσεις (επιφυλάξεις) των κρατών-μελών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 55 της Συμβάσεως για την εφαρμογή της Συμφωνίας Σένγκεν, όπως η γενομένη από την Ελλάδα με το τέταρτο άρθρο του κυρωτικού της Συμβάσεως για την εφαρμογή της*

²⁴⁹ Αναγνωστόπουλος Η., *Ne Bis In Idem στην ΕΕ μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας*, ΠοινΧρ 2010, σελ. 798

²⁵⁰ Ως Συνθήκες εννοούνται η Συνθήκη για τη ΕΕ και η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

²⁵¹ Τσιρίδης Π., *παρατηρήσεις* στην ΤριμΕφΚακΑθ 674/2011, ΠοινΔικ 2011, σελ. 704

Συμφωνίας Σένγκεν Ν.2514/1997, έπαυσαν να ισχύουν, διότι στο άρθρο 50 του Χάρτη της Συνθήκης της Λισσαβόνας δεν προβλέπονται δυνητικές εξαιρέσεις από τη διακρατική ισχύ της αρχής *ne bis in idem*, ανάλογες με αυτές που προβλέπει το άρθρο 55 της ΣΕΣΣ (Συμβάσεως Σένγκεν), ενόψει της αδιάσπικτης διατυπώσεως του άρθρου 50 του Χάρτη ... Παρέπεται ότι **μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας η αρχή *ne bis in idem* έχει αποκτήσει διακρατική ισχύ στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως**»²⁵².

Αυτό προκύπτει και από το άρθρο 52 του Χάρτη, σύμφωνα με το οποίο «Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπονται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνο εφόσον είναι **αναγκαίοι** και ανταποκρίνονται πραγματικά σε **στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων**». Έτσι, όπως ορθά έχει υποστηριχθεί²⁵³, ορισμένες εξαιρέσεις, όπως πχ αυτή που αφορά στην επιφύλαξη της Ελλάδος για αδικήματα που αφορούν τα ναρκωτικά, δεν εμπίπτει στους εύλογους περιορισμούς που επιτρέπει το άρθρο 52§1 του Χάρτη για την επίτευξη στόχων γενικότερου ενδιαφέροντος.

3.6. Η προστατευτική αρχή και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης κατά το άρθρο 8 ΠΚ

Σύμφωνα με το άρθρο 8 ΠΚ, όπως αυτό αντικαταστάθηκε και ισχύει με τους Ν. 3064/2002, Ν. 3251/2004 και Ν. 3625/2007, που φέρει τον τίτλο «Εγκλήματα στην αλλοδαπή που τιμωρούνται πάντοτε κατά τους ελληνικούς νόμους», ορίζεται ότι: «Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς, ανεξάρτητα από τους νόμους του τόπου της τέλεσης, για τις εξής πράξεις που τελέστηκαν στην αλλοδαπή: α) εσχάτη προδοσία, προδοσία της χώρας που στρέφεται κατά του ελληνικού κράτους και τρομοκρατικές πράξεις (άρθρο

²⁵² Βλ. Δημοσίευση σε Νόμος και ΠοινΔικ 2011, σελ 677

²⁵³ Αναγνωστόπουλος Η., *Ne Bis In Idem στην ΕΕ μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας*, ΠοινΧρ 2010, σελ 798 επ.

187^{A254}). β) εγκλήματα που αφορούν τη στρατιωτική υπηρεσία και την υποχρέωση στράτευσης (ειδικό μέρος, Κεφ. Η')²⁵⁵. γ) αξιόποινη πράξη που τέλεσαν ως υπάλληλοι του ελληνικού κράτους²⁵⁶. δ) πράξη εναντίον Έλληνα υπαλλήλου κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή σχετικά με την υπηρεσία του²⁵⁷. ε) ψευδορκία σε διαδικασία που εκκρεμεί στις ελληνικές αρχές²⁵⁸. στ) πειρατεία²⁵⁹. ζ) εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα (ειδικό μέρος, Κεφ. Η'²⁶⁰). η) πράξη δουλεμπορίου, εμπορίας ανθρώπων, σωματεμπορίας ή ασέλγειας με ανήλικο έναντι αμοιβής, διενέργειας ταξιδιών με σκοπό την τέλεση συνουσίας ή άλλων ασελών πράξεων σε βάρος ανηλίκου ή πορνογραφίας ανηλίκου²⁶¹. θ) παράνομο εμπόριο ναρκωτικών φαρμάκων²⁶². ι) παράνομη κυκλοφορία και εμπόριο άσεμνων δημοσιευμάτων²⁶³. ια)

²⁵⁴ Δηλαδή τα αντίστοιχα εγκλήματα που προβλέπονται στα άρθρα 134-137 ΠΚ «προσβολές του πολιτεύματος» και 138-152 ΠΚ «προδοσία της χώρας» και του 187^A ΠΚ. Εγκλήματα, όμως, που προβλέπονται τον ΣΠΚ (π.χ. άρθρα 15 επ.: προδοσία, παράδοση θέσης) τιμωρούνται βάσει του άρθρου 2 ΣΠΚ και όχι βάσει του άρθρου 8 ΠΚ, Χαραλαμπίδης, Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, Αθήνα, 2010, σελ 155

²⁵⁵ Πρόκειται για τις πράξεις των άρθρων 202-206 ΠΚ, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 287

²⁵⁶ Πρόκειται για τα εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία (α. 235-263B ΠΚ), συμπεριλαμβανομένων και των κακουργημάτων ή πλημμελημάτων που προβλέπονται σε άλλα κεφάλαια του ΠΚ, εφόσον τα διέπραξε με πρόθεση υπάλληλος ασκώντας την υπηρεσία του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 287

²⁵⁷ Πρόκειται για τα εγκλήματα που τελούνται κατά υπαλλήλων του ελληνικού κράτους την ώρα που ασκούν τα καθήκοντά τους ή για λόγους που σχετίζονται με την άσκηση αυτών των καθηκόντων Χαραλαμπίδης, Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, Αθήνα, 2010, σελ 156

²⁵⁸ άρθρο 224§2 ΠΚ

²⁵⁹ Κατά την ορθότερη άποψη αφορά μόνο το αδίκημα της ναυτοπειρατείας, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 215§1 ΚΑΝΔ, και δεν αφορά την αεροπειρατεία του άρθρου 184 ΚΑΔ. Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 289

²⁶⁰ Άρθρα 207-215Α ΠΚ και εφαρμόζεται είτε πρόκειται για ημεδαπό είτε για αλλοδαπό νόμισμα, εφόσον το άρθρο 207 ΠΚ αναφέρεται σε «...μεταλλικό νόμισμα ή χαρτονόμισμα οποιουδήποτε κράτους ή εκδοτικής αρχής». Υποστηρίζεται, όμως, ότι όταν πρόκειται για ημεδαπό νόμισμα υπάγονται στην προστατευτική αρχή, ενώ όταν πρόκειται για ξένο νόμισμα εντάσσονται στην αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 289-290

²⁶¹ Άρθρα 323 ΠΚ, 323Α ΠΚ, 351 ΠΚ, 351Α ΠΚ, 323B ΠΚ και 348Α ΠΚ

²⁶² Πρόκειται για τα κακουργήματα που προβλέπονται στο Ν. 3459/2006 και όχι τα πλημμελήματα, περαιτέρω ανάλυση σε Παύλου Σ., *Ναρκοτικά, Δογματικά & Ερμηνευτικά Προβλήματα του Κώδικα Νόμων για τα Ναρκοτικά – Κ.Ν.Ν.*, ν. 3459/2006, 3η έκδοση, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκουλας, Αθήνα, 2008, σελ 43. Βλ όμως και άρθρο άρθρο 42§6 Ν. 3459/2006, που προστέθηκε με το άρθρο 13 Ν. 3727/2008 προκειμένου να ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία το άρθρο 8 της απόφασης-πλαισίου 2004/757, δυνάμει του οποίου οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε όλες τις πράξεις της νομοθεσίας περί ναρκωτικών που τελεί οπουδήποτε Έλληνας πολίτης απεριόριστα (δηλαδή ανεξαρτήτως του εάν συνιστούν αξιόποινες πράξεις και στον αλλοδαπό τόπο τέλεσής τους), είτε πρόκειται για κακουργήματα (που υπάγονταν ήδη στο άρθρο 8 περ. θ' ΠΚ), είτε για πλημμελήματα (που γινόταν δεκτό ότι δεν υπάγονται στο άρθρο 8 ΠΚ και απαιτείτο η συνδρομή των όρων του άρθρου 6)

κάθε άλλο έγκλημα²⁶⁴, για το οποίο ειδικές διατάξεις ή διεθνείς συμβάσεις υπογραμμένες και επικυρωμένες από το ελληνικό κράτος προβλέπουν την εφαρμογή των ελληνικών ποινικών νόμων»²⁶⁵.

Με τη ρύθμιση αυτή εισάγονται στον Ποινικό μας Κώδικα η (κρατική) προστατευτική αρχή, η οποία καθιερώνεται στις περ. α'-ε' και ζ', και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης, η οποία αναγνωρίζεται στις περ. στ'-ια' και, αντίστοιχα, στην περ. ζ', όταν πρόκειται για αδικήματα του κεφαλαίου Η' του Ειδικού Μέρους του ΠΚ με αντικείμενο νομίματα αλλοδαπών κρατών²⁶⁶.

Ορθά παρατηρείται²⁶⁷ ότι τόσο τα εγκλήματα που διώκονται σύμφωνα με την (κρατική) προστατευτική αρχή, όσο και εκείνα που διώκονται βάσει της αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης, αντιμετωπίζονται από τον Έλληνα νομοθέτη με ενιαίο τρόπο: Η ελληνική ποινική εξουσία επεκτείνεται, κατά τη γραμματική διατύπωση της διάταξης, στα συμπεριλαμβανόμενα στο άρθρο 8 ΠΚ αδικήματα,

²⁶³ Το αδίκημα αυτό προστέθηκε κατ' επιταγή της Διεθνούς Σύμβασης της Γενεύης (12.09.1923) για την καταστολή της κυκλοφορίας και εμπορίας άσεμνων δημοσιευμάτων. Για την έννοια του «άσεμνου» ισχύουν οι διατάξεις των α. 29 και 30 Ν. 5060/1931 περί τύπου, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 293-294

²⁶⁴ Κατά την ορθότερη άποψη αφορά περιπτώσεις όπου οι ειδικοί ποινικοί νόμοι ή οι κυρωθείσες από την Ελλάδα διεθνείς συμβάσεις καθιερώνουν με ρητό και σαφή τρόπο την εφαρμογή της αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης, διότι άλλη ερμηνεία θα παραβίαζε το άρθρο 7§1 Σ.

²⁶⁵ Σύμφωνα με το Σχέδιο ΠΚ επιτροπής Μανωλεδάκη, προτείνεται να λάβει την εξής μορφή: «Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς, ανεξάρτητα από τους νόμους του τόπου τέλεσης, για τις εξής πράξεις που τέλεστηκαν στην αλλοδαπή: α) εσχάτη προδοσία ή προδοσία της χώρας σε βάρος του ελληνικού κράτους, β) εγκλήματα που αφορούν τη στρατιωτική υπηρεσία και την υποχρέωση στράτευσης στην Ελλάδα, γ) αξιόποινη πράξη που τέλεσαν υπάλληλοι του ελληνικού κράτους, δ) πράξη εναντίον Έλληνα υπαλλήλου κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή σχετικά με αυτήν, ε) ψευδορκία σε διαδικασία που εκκρεμεί στις ελληνικές αρχές, στ) τρομοκρατικές πράξεις, ζ) πειρατεία, η) εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα, θ) πράξη εμπορίας ανθρώπων, ι) παράνομη εμπορία ναρκωτικών, ια) έγκλημα κατά του περιβάλλοντος εφόσον η εφαρμογή των ελληνικών ποινικών νόμων προβλέπεται από διεθνή ή ευρωπαϊκά κείμενα, ιβ) κάθε άλλο έγκλημα, για το οποίο ειδικές διατάξεις ή διεθνείς συμβάσεις υπογραμμένες και επικυρωμένες από το ελληνικό κράτος προβλέπουν την εφαρμογή των ελληνικών ποινικών νόμων». Εξαλείφεται δηλαδή από την περ. α' η φράση «...και τρομοκρατικές πράξεις (άρθρο 187Α)» και προστίθεται ως περίπτωση στ', αναριθμούμενων των λοιπών περιπτώσεων. Από τη σημερινή περίπτωση η' εξαλείφονται οι περιπτώσεις «...εμπορίας ανθρώπων, σωματεμπορίας ή ασέλγειας με ανήλικο έναντι αμοιβής, διενέργειας ταξιδιών με σκοπό την τέλεση συνουσίας ή άλλων ασελών πράξεων σε βάρος ανήλικου ή πορνογραφίας ανήλικου», εξαλείφεται η περίπτωση «ι) παράνομη κυκλοφορία και εμπόριο άσεμνων δημοσιευμάτων» και προστίθενται τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος.

²⁶⁶ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 284, Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ 148, Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, Αθήνα, 1998, σελ 177, Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ 47 και 48, ο οποίος όμως δεν θεωρεί ότι η προστατευτική αρχή καθιερώνεται στην περ. ζ'

²⁶⁷ Τσιρίδης Π., *Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου*, Αθήνα, 1998, σελ 177

ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του δράστη ή του θύματος και ανεξάρτητα από αλλοδαπό δίκαιο²⁶⁸ του τόπου τέλεσης της πράξης, δηλαδή ανεξάρτητα από τον όρο του διττού αξιοποιήσιμου. Δεν απαιτείται επίσης η συνδρομή άλλων προϋποθέσεων, όπως αυτών που εξετάσαμε στα πλαίσια των άρθρων 6 και 7 ΠΚ, δηλαδή η έγκληση του παθόντος ή η αίτηση της ξένης κυβέρνησης εάν πρόκειται για πλημμέλημα και οι αρνητικές προϋποθέσεις δίωξης του άρθρου 9§1 ΠΚ, όπως ορίζεται ρητά και στο άρθρο 9§2 ΠΚ.

Με την πρώτη αρχή επιχειρείται να προστατευθούν έννομα αγαθά που ανήκουν αποκλειστικά στην ημεδαπή έννομη τάξη και επομένως δεν προστατεύονται από το ποινικό δίκαιο άλλων κρατών, ώστε κατά πολύ μεγάλη πιθανότητα αυτά να έμεναν απροστάτευτα²⁶⁹. Για το λόγο αυτό ο νομοθέτης καθιερώνει την αποκλειστική ποινική εξουσία της ημεδαπής έννομης τάξης για τη δίωξη και τιμώρηση των συγκεκριμένων εγκλημάτων, ανεξαρτήτως από τον τόπο τέλεσης της πράξης και τη νομοθεσία αυτού²⁷⁰.

Με τη δεύτερη αρχή καθιερώνεται η ποινική εξουσία της ημεδαπής έννομης τάξης όταν πρόκειται για σοβαρά αδικήματα με διεθνή χαρακτήρα, τα οποία στρέφονται κατά οικουμενικών εννόμων αγαθών, τα οποία όταν προσβάλλονται, προσβάλλεται συνάμα και ολόκληρη η παγκόσμια κοινότητα²⁷¹. Ο Σατλάνης ορθά παρατηρεί²⁷² ότι *«Για την προστασία ορισμένων έννομων αγαθών έχει η συνολική Διεθνής Κοινότητα ένα τόσο έντονο συμφέρον, ώστε η υπεράσπισή τους με τα μέσα του ποινικού δικαίου επιτρέπεται σε κάθε κράτος κατά το εθιμικό διεθνές δίκαιο. ... Τα άτομα (ως υποκείμενα πλέον του διεθνούς δικαίου)*

²⁶⁸ Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση ΣχΠΚ του 1933, η παρέκκλιση από τον κανόνα του διττού αξιοποιήσιμου δικαιολογείται διότι *«αν η τιμωρία αυτών εξηρτάτο εκ του κατά τον νόμον του τόπου της τελέσεως αξιοποιήσιμου, ήθελον μείνει ακαταδίωκτοι, καθόσον έκαστον Κράτος τας ταιαύτας πράξεις υποβάλλει εις ποινήν εφ' όσον απευθύνονται κατ' αυτού»*

²⁶⁹ Βασιλακάκης, Ε., *Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη*, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ 151

²⁷⁰ Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 285, Βαθιώτης Κ., *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2007, σελ 47, Βούλγαρης Δ., *Η παράκτια ποινική δικαιοδοσία στα εμπορικά πλοία που ελλιμενίζονται σε αλλοδαπούς λιμένες*, Πoin.Xp. 2001, σελ 33, κατά τον οποίο *«... Η αρχή αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι το Κράτος που ασκεί τέτοια προστατευτική δικαιοδοσία είναι αυτό εναντίον του οποίου προεχόντως απευθύνεται το αδίκημα, ενώ το κράτος στην επικράτεια του οποίου τελέστηκε το αδίκημα είναι σφόδρα πιθανό να μην τιμωρήσει αδικήματα περί το νόμισμα, την ασφάλεια ξένων κρατών κλπ...»*

²⁷¹ Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ 284.

²⁷² Σατλάνης Χ., *Το έγκλημα της επίθεσης στο Ποινικό Διεθνές Δίκαιο και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (είναι αξιόποινος ο επιθετικός πόλεμος εναντίον του Ιράκ κατά το 2003;)*, ΠoinΔικ 2006, σελ 879 επ

ευθύνονται ολοένα και περισσότερο διεθνώς στη σύγχρονη εποχή, εάν τελέσουν ορισμένα ιδιαίτερος σοβαρά εγκλήματα που έχουν χαρακτήρα διεθνών εγκλημάτων, επειδή αγγίζουν τα συμφέροντα και τα έννομα αγαθά της Διεθνούς Κοινότητας ... Υπάρχουν ορισμένα έννομα αγαθά που είναι εξόχως άξια προστασίας για τη διεθνή κοινότητα και οι προσβολές αυτών πρέπει να διώκονται και να τιμωρούνται από τα κράτη σύμφωνα με το εθιμικό ή το συμβατικό διεθνές δίκαιο. Ανάμεσα στα διεθνή εγκλήματα τα σπουδαιότερα είναι τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, το έγκλημα της γενοκτονίας και το έγκλημα της επίθεσης...». Κρίνεται, λοιπόν, ότι όταν έχουμε να αντιμετωπίσουμε τόσο σοβαρά αδικήματα, που στρέφονται κατά παγκόσμιων εννόμων αγαθών²⁷³, ο δράστης αυτών (πρέπει να) θεωρείται τόσο επικίνδυνος για τη διεθνή κοινότητα, ώστε τα Κράτη να δικαιούνται να ενεργοποιηθούν για την τιμώρηση του δράστη και την άρση της προσβολής²⁷⁴.

Υποστηρίζεται ότι με βάση την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης η ελληνική ποινική εξουσία είναι πρωτογενής και συντρέχουσα²⁷⁵ με αυτή άλλων κρατών. Ορθά επισημαίνεται, όμως, ότι μάλλον πρέπει να δίδεται «προτεραιότητα» στην ποινική εξουσία του τόπου σύλληψης του δράστη, δυνάμει της αρχής *aut dedere aut judicare*, άλλως του τόπου τέλεσης του αδικήματος, και η ποινική εξουσία των άλλων κρατών να θεωρείται επικουρική της αντίστοιχης των προαναφερόμενων κρατών.²⁷⁶

²⁷³ Για τη διάκριση μεταξύ γνήσιων και μη γνήσιων διεθνών εγκλημάτων βλ. Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ 41-43

²⁷⁴ Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ 284, ο οποίος προσπαθώντας να δώσει και ένανόρο στο τί συνιστά διεθνές έγκλημα αναφέρει ότι «το σύνολο των κανόνων του διεθνούς δικαίου που έχουν ως αντικείμενο πράξεις, οι οποίες διαταράσσουν τόσο σοβαρά τη διεθνή έννομη τάξη, ώστε να θεωρούνται άξιες ποινικού κολασμού, συνιστά το δίκαιο των διεθνών εγκλημάτων (ή ποινικό διεθνές δίκαιο», Μανωλεδάκης, Ι. Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους Δ' έκδοση, σελ 109, ο οποίος μιλά για «παγκόσμια ευθύνη»

²⁷⁵ Μυλωνόπουλος Χ., ως ανωτέρω, σελ 284-285

²⁷⁶ Σατλάνης Χ., Το έγκλημα της επίθεσης στο Ποινικό Διεθνές Δίκαιο και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (είναι αξιόποινος ο επιθετικός πόλεμος εναντίον του Ιράκ κατά το 2003;), ΠοινΔικ 2006, σελ 879 επ., κατά τον οποίο η αρχή *aut dedere aut judicare* είναι συμπληρωματικής της αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης, **αντίθετος** ο Βασιλακάκης, Ε., Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη, Θεσσαλονίκη, 1999, σελ 148, κατά τον οποίο η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης έχει επικουρικό χαρακτήρα, με την έννοια ότι η άσκηση δικαιοδοσίας από τα δικαστήρια της χώρας όπου συλλαμβάνεται ο δράστης και όχι αυτής όπου τελέστηκε η πράξη προϋποθέτει την αδυναμία των τελευταίων να ασκήσουν τη δικαιοδοσία τους στη συγκεκριμένη περίπτωση (π.χ. λόγω του ότι δεν επιτεύχθηκε η έκδοση του δράστη).

Η εφαρμογή αυτής της αρχής για κάποια εγκλήματα έχει ενίοτε αμφισβητηθεί²⁷⁷, ιδίως για αδικήματα όπως η εμπορία ναρκωτικών, αφού ο ισχυρισμός ότι η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών σε κάποιο κράτος απειλεί τα συμφέροντα άλλου κράτους, είναι αδιαμφισβήτητα υπερβολικός. Δεν πρέπει να ξεχνούμε άλλωστε, ότι οι νομοθεσίες περί ναρκωτικών ανά τον κόσμο ουσιαστικά δεν ποινικοποιούν την εμπορία ναρκωτικών, αλλά την παράνομη εμπορία ναρκωτικών, αυτήν δηλαδή που γίνεται έξω από τους κανόνες που έχει ρυθμίσει το εκάστοτε κράτος (εν είδει μονοπωλίου) για την διακίνηση και την εμπορία τους. Υπό αυτό το πρίσμα, πέρα από την διακινδύνευση της υγείας των πολιτών που προκαλείται αδιαμφισβήτητα από την παράνομη κυκλοφορία των ναρκωτικών ουσιών, εάν προσθέσουμε στα «προσβαλλόμενα έννομα αγαθά» και τον πραγματικό λόγο ποινικοποίησης της εμπορίας ναρκωτικών που είναι η διατήρηση του μονοπωλίου του κράτους, δύσκολα θα μπορούσαμε να πούμε ότι κάποιο άλλο κράτος δικαιούται, με βάση την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης, να αναλάβει ποινική εξουσία για την πράξη που προσβάλλει πρωτίστως έναν διοικητικής φύσης κανόνα που θέσπισε άλλο κράτος για να ρυθμίσει το μονοπώλιό του. Ούτε μπορεί να θεωρηθεί τυχαίο ότι αδικήματα όπως η διεθνής εμπορία ναρκωτικών ουσιών και όπλων, η τρομοκρατία ή άλλα εγκλήματα που καθορίζονται σε διάφορες διεθνείς συμβάσεις ως εγκλήματα κατά της παγκόσμιας κοινότητας, δεν περιλήφθηκαν τελικά - ενόψει και των σοβαρών διαφωνιών που παρουσιάστηκαν κατά τη διπλωματική διάσκεψη - στα εγκλήματα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου²⁷⁸.

Παρότι, λοιπόν θα περίμενε να περιλαμβάνονται στα πλαίσια του άρθρου 8 ΠΚ σημαντικότερα αδικήματα, όπως εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας κλπ σύμφωνα με το δίκαιο της Γενεύης²⁷⁹, ώστε να καλύπτονται

²⁷⁷ Με εξαίρεση δηλαδή τα γνήσια διεθνή εγκλήματα όπως είναι τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, η γενοκτονία, τα εγκλήματα κατά της ειρήνης και τα εγκλήματα πολέμου, για τα οποία όμως βλ και Ν. 3948/2011 για την «Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που κυρώθηκε με τον ν. 3003/2002», για τις προϋποθέσεις εκδίκασης από τα ελληνικά δικαστήρια εγκλημάτων πολέμου που τελέστηκαν στην αλλοδαπή, τα οποία μάλιστα δεν αναφέρονται ρητά στο άρθρο 8, αλλά μόνο μέσω της περ. ια μπορεί να θεμελιωθεί ποινική εξουσία της ελληνικής έννομης τάξης γι' αυτά.

²⁷⁸ Για ενδελεχέστερη ανάλυση του ζητήματος βλ. Γάγγας Δ., *Η έννοια του «εγκλήματος» στα πλαίσια του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, ΠοινΔικ 1999 σελ 740 επ.

²⁷⁹ Για τα αδικήματα που προβλέπονται στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, η Ελλάδα ανέλαβε την υποχρέωση να προβλέψει ποινικές κυρώσεις για όλες τις πράξεις που συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων αυτών.

από την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης, αυτά δεν περιλαμβάνονται μέχρι σήμερα σε κάποια από τις περιπτώσεις του άρθρου 8 ΠΚ, και κατά συνέπεια δεν διώκονται δυνάμει αυτού. Ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι καλύπτονται από τη γενική ρήτρα του άρθρου 8 περ. ια΄ ΠΚ, διότι η εφαρμογή αυτής προϋποθέτει να έχει υπογραφεί και κυρωθεί από την Ελλάδα διεθνής σύμβαση που να καθιερώνει την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης με σαφή και απερίφραστο τρόπο, πράγμα που δεν συμβαίνει με το δίκαιο της Γενεύης, που θεμελιώνει απλά δικαίωμα για επέκταση της ποινικής εξουσίας των κρατών που την υπογράφουν. Το γεγονός δε ότι το δίκαιο της Γενεύης αποτελεί εσωτερικό δίκαιο με την κύρωση από την Ελλάδα των σχετικών κειμένων, δε συνεπάγεται αυτόματα και θεμελίωση της αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης για τα εν λόγω εγκλήματα, καθώς θα έπρεπε να έχει προσαρμοστεί η εσωτερική νομοθεσία με τέτοιο τρόπο, ώστε να καθίσταται σαφές πως οι συγκεκριμένες παραβάσεις τιμωρούνται οπουδήποτε και αν τελεστούν και ανεξάρτητα από τις προϋποθέσεις των άρθρων 5-7 ΠΚ²⁸⁰.

Ο Έλληνας νομοθέτης, όχι μόνο δεν προέβη σε σχετική πρόβλεψη στο άρθρο 8 ΠΚ για τα αδικήματα αυτά, αλλά, μέχρι πρόσφατα, ούτε καν τα τυποποιούσε ως αυτοτελείς αξιόποινες πράξεις²⁸¹ σε διατάξεις του εσωτερικού ποινικού δικαίου²⁸². Η τυποποίηση αυτή έγινε σχετικά πρόσφατα, με τα άρθρα 7-15 του Ν. 3948/2011 για την «Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που κυρώθηκε με το ν. 3003/2002», ο οποίος τυποποιεί τα ανωτέρω αδικήματα και περιλαμβάνει ειδική διάταξη για τα τοπικά όρα ισχύος του και συγκεκριμένα στο άρθρο 2 αυτού, όπου προβλέπεται πλέον ρητά ειδικότερη των άρθρων 5 και επ. ΠΚ ρύθμιση και συγκεκριμένα ότι: «Οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς για όλες τις πράξεις των άρθρων 7 έως 15 εφόσον έχουν τελεστεί: α) στο έδαφος της επικράτειας ή σε πλοία ή αεροσκάφη ελληνικά οπουδήποτε και αν βρίσκονται, εκτός αν σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο υπόκεινται στον αλλοδαπό νόμο, β) στην αλλοδαπή από Έλληνα

²⁸⁰ Ναζίρης, Γ., *Τα Όρια της Αμφίδρομης Σχέσης Οικουμενικότητας και Συμπληρωματικότητας στο Σύστημα Δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου* Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007, σελ. 210 επ.

²⁸¹ Με εξαίρεση τα εγκλήματα σε βάρος αιχμαλώτων πολέμου κατά τα άρθρα 156 επ. ΣΠΚ

²⁸² Τζαννέτης Α., *Ζητήματα εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας σε διεθνή κείμενα. Το παράδειγμα της ΕΣΔΑ και του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*, Πον.Χρον 2006 σελ. 209-210

πολίτη ή αλλοδαπό, που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια μετά την τέλεση της πράξης, γ) στην αλλοδαπή, σε βάρος του ελληνικού κράτους ή Έλληνα πολίτη». Υιοθετείται, δηλαδή, η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης αλλά σε μία «σχετική» μορφή²⁸³, αφού απαιτείται η ύπαρξη του συνδέσμου της ελληνικής ιθαγένειας του δράστη ή του παθόντος, προκειμένου η ημεδαπή έννομη τάξη να ασκήσει την ποινική της εξουσία.

Ορθά, λοιπόν, παρατηρείται, ότι το ελληνικό ποινικό δίκαιο δεν αντιμετώπιζε με επάρκεια τα βαρύτερα αυτά διεθνή εγκλήματα, αφού δεν εκπλήρωνε τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας βάσει του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, καθώς ούτε όλες οι πράξεις τυποποιούνταν, ούτε μπορούσαν να εφαρμοστούν οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εάν δεν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις των άρθρων 6-7 ΠΚ²⁸⁴. Με το σκεπτικό αυτό, ήταν ορθή και όχι περιττή η τυποποίηση των εν λόγω εγκλημάτων με το Ν. 3948/2011, αν και μάλλον θα ήταν δογματικά συνεπέστερο η τυποποίηση να έχει συμπεριληφθεί στο άρθρο 8 ΠΚ.

4. Η αρχή του συνυπολογισμού κατά το άρθρο 10 ΠΚ και η επιβολή παρεπόμενων ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά το άρθρο 11 ΠΚ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στα πλαίσια ανάλυσης του άρθρου 9 ΠΚ, η ημεδαπή έννομη τάξη δεν δεσμεύεται από τα αποτελέσματα όλων ανεξαιρέτως των αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων, παρά μόνο όταν τηρούνται συγκεκριμένοι όροι και προϋποθέσεις. Τίθεται, λοιπόν, το ζήτημα, πως θα αντιμετωπιστούν από την ημεδαπή έννομη τάξη οι αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις των οποίων τα αποτελέσματα δεν αναγνωρίζονται μεν, εντούτοις ο δράστης του αδικήματος έχει ήδη υποβληθεί στις συνέπειές τους.

Με τα άρθρα 10 και 11 ΠΚ ρυθμίζονται ζητήματα που συμπληρώνουν το σύμπλεγμα των διατάξεων 5-9 ΠΚ, και πιο συγκεκριμένα με το άρθρο 10 ΠΚ αναγνωρίζεται η έκτιση στο εξωτερικό των ποινών που επιβλήθηκαν δυνάμει αλλοδαπών αποφάσεων και στο άρθρο 11 ΠΚ αναγνωρίζεται η δυνατότητα της ημεδαπής έννομης τάξης να επιβάλει παρεπόμενες ποινές ή μέτρα ασφαλεία επί τη

²⁸³ «σχετική» οικουμενική δικαιοδοσία αναφέρεται στην σχετική Αιτιολογική Έκθεση

²⁸⁴ Τζαννέτης, όπως ανωτέρω, σελ. 201

βάσει της προηγούμενης. Όπως ορθά παρατηρείται²⁸⁵, «αυτό είναι αναγκαίο για τον αμοιβαίο σεβασμό και την αμοιβαία συνδρομή των κρατών στον τομέα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και μάλιστα στις περιπτώσεις εκείνες που το ελληνικό «ποινικό ενδιαφέρον» για ορισμένη πράξη συμπίπτει με το αντίστοιχο ενδιαφέρον ενός ή περισσότερων ξένων κρατών».

Το άρθρο 10 ΠΚ ορίζει ότι «*Η ποινή που εκτίθηκε ολικά ή μερικά στην αλλοδαπή, αν επακολουθήσει καταδίκη στην ημεδαπή για την ίδια πράξη, αφαιρείται από την ποινή που επέβαλαν τα ελληνικά δικαστήρια*».

Για την πληρέστερη προστασία του ήδη καταδικασθέντος, ο οποίος καλείται να δικαστεί εκ νέου στην ελληνική επικράτεια, λόγω μη δέσμευσης αυτής από την αρχή *ne bis in idem*, ο έλληνας νομοθέτης καθιερώνει στο άρθρο 10 ΠΚ την *αρχή του συνυπολογισμού* της ποινής που εκτίθηκε μερικά ή ολικά. Σκοπός της διάταξης είναι να αποφευχθεί η αδικαιολόγητη σκληρότητα που θα επιδεικνυόταν σε περίπτωση διπλής τιμωρίας του ίδιου προσώπου για την ίδια πράξη από δικαστήρια διαφόρων κρατών, όταν ο καταδικασθείς εξέτισε ήδη ολόκληρη ή τμήμα της ποινής του δυνάμει της προηγηθείσας αλλοδαπής απόφασης²⁸⁶. Κρίσιμες προϋποθέσεις για την εφαρμογή της αρχής του συνυπολογισμού είναι η εκδίκαση της υπόθεσης, η τιμώρηση της πράξης και η επιβολή ποινής από αλλοδαπό ποινικό δικαστήριο, καθώς και η έκτιση της ποινής αυτής στην αλλοδαπή, χωρίς να μας ενδιαφέρει εάν ο τόπος τέλεσης της πράξης και ο τόπος έκτισης της ποινής συμπίπτουν²⁸⁷. Επιπλέον, αντικείμενο της «αφαίρεσης» είναι η ποινή που επιβλήθηκε από αλλοδαπό δικαστήριο για την *αυτή* πράξη που εκδικάζεται και ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων και που *πράγματι* εκτίθηκε στην αλλοδαπή, ώστε να μην συνυπολογίζεται η ποινή της οποίας η εκτέλεση ανεστάλη ή που θεωρείται σαν να μην επιβλήθηκε μετά την επιτυχή παρέλευση του χρόνου της αναστολής ή που παρεγράφη ή χαρίστηκε²⁸⁸. Αντιθέτως, αφαιρούνται τόσο ευεργετικώς η υπολογισθείσα ποινή, όσο και η

²⁸⁵ Μανωλεδάκης. Ι. *Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους Δ'* έκδοση, σελ 113

²⁸⁶ Ενώ το άρθρο 10 προϋποθέτει κατ' αρχήν η έκτιση της ποινής να έχει γίνει στην αλλοδαπή, προκειμένου να αφαιρεθεί, δεν αποκλείεται η εφαρμογή του και όταν τμήμα της ποινής εκτίθηκε στην ημεδαπή δυνάμει του ν. 1708/1987 για την μεταφορά καταδίκων, Μυλωνόπουλος Χ., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, τ. Α', έκδοση β', 1993, σελ 302

²⁸⁷ Μυλωνόπουλος Χ., όπως ανωτέρω

²⁸⁸ Μυλωνόπουλος Χ., όπως ανωτέρω.

μετατραπείσα στερητική της ελευθερίας σε χρηματική ποινή, εάν έχουν νόμιμα αποτιθεί σύμφωνα με τον τόπο έκτισης της ποινής τους.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ και το πρακτικό κομμάτι της εφαρμογής της διάταξης: εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή του άρθρου 10 ΠΚ, η αφαίρεση της ποινής είναι μεν υποχρεωτική για το ελληνικό δικαστήριο, εντούτοις, η αφαίρεση της εκτιθείσας ποινής δεν γίνεται από το ημεδαπό δικαστήριο που επιβάλλει εκ νέου ποινή, αλλά από τον εισαγγελέα που είναι επιφορτισμένος με την εκτέλεση της ανωτέρω απόφασης κατά το άρθρο 549 ΚΠΔ, ο οποίος ενεργεί κατά το άρθρο 554 ΚΠΔ και προσδιορίζει τον χρόνο λήξης της στερητικής της ελευθερίας ποινής στο αντίγραφο της απόφασης που παραδίδεται στον διευθυντή της φυλακής. Επειδή, όμως, ο νόμος δεν προσδιορίζει με ποιον τρόπο πρέπει ο εισαγγελέας να υπολογίσει την ποινή που πρέπει να εκτιθεί, αφαιρώντας την ήδη εκτιθείσα, για οποιαδήποτε αντίρρηση έχει ο καταδικασθείς σε σχέση με τον τρόπο υπολογισμού, μπορεί να υποβάλλει στο Τριμελές Πλημμελειοδικείο του τόπου έκτισης της ποινής αντιρρήσεις κατά το άρθρο 565 ΚΠΔ, προκειμένου να γίνει τελικά προσδιοριστεί τελικά από εκεί ποια ποινή πρέπει να αφαιρεθεί κατά το άρθρο 10 ΠΚ.

Το άρθρο 11 ΠΚ ορίζει ότι *«1. Αν Έλληνας καταδικαστεί στην αλλοδαπή για πράξη που, σύμφωνα με τις διατάξεις των ημεδαπών νόμων, συνεπάγεται παρεπόμενες ποινές, το αρμόδιο δικαστήριο των πλημμελειοδικών μπορεί να επιβάλει τις ποινές αυτές. 2. Το αρμόδιο δικαστήριο των πλημμελειοδικών μπορεί επίσης να επιβάλει τα μέτρα ασφαλείας που προβλέπουν οι ελληνικοί νόμοι σε όποιον καταδικάστηκε ή αθώωθηκε στην αλλοδαπή»*.

Το ρυθμιστικό της πεδίο πρέπει μάλλον να περιοριστεί στις περιπτώσεις που η ημεδαπή έννομη τάξη δεσμεύεται, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 9 ΠΚ, από την έκδοση προηγούμενης αλλοδαπής καταδικαστικής απόφασης, και δεν μπορεί εκδικάσει εκ νέου την υπόθεση, άλλως η επιβολή παρεπόμενων ποινών και μέτρων ασφαλείας, μπορεί κάλλιστα να γίνει δυνάμει του άρθρου 10 ΠΚ, και όχι δυνάμει του άρθρου 11 ΠΚ, εφόσον το δικαστήριο θα επιληφθεί εκ νέου της

υπόθεσης και θα μπορεί μετά την έκδοση απόφασης επί της ουσίας, να επιβάλει παρεπόμενες ποινές ή μέτρα ασφαλείας²⁸⁹.

Ο δικαιολογητικός λόγος της εν λόγω ρύθμισης φαίνεται να προκύπτει από την Αιτιολογική Έκθεση ΣχΠΚ του 1933, σύμφωνα με την οποία «...σκοπεύεται η αποφυγή του απόπου όπερ ήθελε προκύπτει αν ο εν αλλοδαπή καταδικασθείς επανελθών ηδύνατο ν' απολαύει των δικαιωμάτων δια την ενάσκησιν των οποίων κρίνεται ανάξιος υπό των νόμων της πατρίδος του...». Πέραν των μέτρων ασφαλείας, τα οποία λόγω της φύσης τους είναι πιο εύκολο να κατανοήσουμε για ποιο λόγο θα επέμενε η ελληνική πολιτεία να τις επιβάλει, οφείλουμε να αναλογιστούμε και ποιο ήταν το σκεπτικό της εποχής: σε ορισμένες περιπτώσεις, η επιβολή παρεπόμενων ποινών, πχ η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων, θεωρούνταν πολύ δυσμενέστερη για τον κατηγορούμενο από ότι η επιβολή της κύριας ποινής.

Συμπερασματικά, η ρύθμιση αυτή δίνει την δυνατότητα στα ελληνικά ποινικά δικαστήρια (κατά το άρθρο 123 ΚΠΔ) να επιβάλουν, κατόπιν εκδόσεως αμετάκλητης²⁹⁰ αλλοδαπής ποινικής απόφασης, παρεπόμενες ποινές ή μέτρα ασφαλείας που προβλέπονται από την εσωτερική εθνική μας νομοθεσία, ανεξάρτητα από το εάν προβλέπονται αυτά αντίστοιχα από την αλλοδαπή έννομη τάξη που εξέδωσε την απόφαση. Με την εφαρμογή της δεν αναγνωρίζεται αυτή καθ' εαυτή η αλλοδαπή ποινική απόφαση, γι' αυτό και μάλλον ο τίτλος του άρθρου κρίνεται ως παραπλανητικός, αλλά τα έννομα αποτελέσματά της: αναγνωρίζεται ότι έλαβε χώρα στην αλλοδαπή μία εγκληματική πράξη, η τέλεση της οποίας βεβαιώνεται σε αλλοδαπό δημόσιο έγγραφο, και η ημεδαπή έννομη τάξη επιβάλλει -βάσει αυτού του γεγονότος- περαιτέρω συνέπειες εφαρμόζοντας τη δική της νομοθεσία, γι' αυτό και είναι αδιάφορο αν οι ίδιες ή αντίστοιχες συνέπειες προβλέπονται από την αλλοδαπή νομοθεσία²⁹¹.

Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι η επιβολή ή μη των παρεπόμενων ποινών ή των μέτρων ασφαλείας εναπόκειται αποκλειστικά και μόνο στην

²⁸⁹ Εφόσον, φυσικά, πρόκειται για κακούργημα ή πλημμέλημα, αφού σύμφωνα με τα άρθρα 59-62, 64, 67, 68, 69-74, 76 ΠΚ, μόνο τότε επιτρέπεται η επιβολή τους.

²⁹⁰ Το αμετάκλητο κρίνεται με βάση το δίκαιο του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση. Εάν η απόφαση δεν είναι αμετάκλητη, το άρθρο 11 ΠΚ δεν μπορεί να εφαρμοστεί, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα να εξαφανιστεί ή να μεταρρυθμιστεί με άσκηση ενδίκου μέσου, Μυλωνόπουλος Χ., όπως ανωτέρω, σελ 305

²⁹¹ Μυλωνόπουλος Χ., όπως ανωτέρω, σελ 305

κυριαρχική κρίση του ελληνικού δικαστηρίου, χωρίς κατά το γράμμα του νόμου να είναι υποχρεωτική η επιβολή τους, ακόμη και αν η επιβολή τους είναι υποχρεωτική στα πλαίσια της εσωτερικής μας νομοθεσίας για αδικήματα που εκδικάστηκαν στην ημεδαπή έννομη τάξη²⁹². Το γεγονός, πάντως, ότι ούτε στο άρθρο 11 ΠΚ, ούτε σε κάποια διάταξη του ΚΠΔ, προβλέπεται με σαφήνεια η διαδικασία για την επιβολή των παρεπόμενων ποινών ή των μέτρων ασφαλείας δυνάμει της διάταξης αυτής, έχει οδηγήσει την εφαρμογή αυτής σε αδράνεια.

Αντί Επιλόγου

Η εναρμόνιση των ουσιαστικών ποινικών δικαίων των κρατών μπορεί πράγματι να οδηγήσει στην εξάλειψη των συγκρούσεων των ποινικών δικαιοδοσιών, οι οποίες δημιουργούνται κυρίως από το γεγονός ότι όλα τα κράτη που έχουν κάποια ποινική αξίωση, την θεμελιώνουν σε διαφορετικές βάσεις ποινικής εξουσίας. Εντούτοις, η εναρμόνιση αυτή δεν είναι αρκετή αν δεν συμπληρώνεται από ένα σύστημα δικαστικής συνεργασίας και δημιουργίας πρωτογενούς ποινικής αρμοδιότητας με βάση όχι μόνο το εθνικό δίκαιο, αλλά γενικότερη συμφωνία που θα ιδρύει την ποινική δικαιοδοσία ενός μόνο κράτους. Πράγματι, τα περισσότερα κράτη θεμελιώνουν την ποινική τους δικαιοδοσία κυρίως στην αρχή της εδαφικότητας και συμπληρωματικά στην δικαιοδοσία βάσει υποκειμένου (αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας) ή αντικειμένου (αρχή της παθητικής προσωπικότητας), έτσι ώστε πχ για ένα αδίκημα του οποίου η αξιόποινη συμπεριφορά τελέστηκε εν μέρει στο κράτος Α και εν μέρει στο κράτος Β, το αποτέλεσμα της οποίας επήλθε στα κράτη Γ, Δ και Ε, ενώ δράστης ήταν υπήκοος της χώρας Ζ, συμμετοχός του ο Η, και θύματα ήταν υπήκοοι των κρατών Θ και Ι, διεκδικούν για την εκδίκασή του ποινική δικαιοδοσία 10 χώρες. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό, ότι σημασία δεν έχει μόνο η εναρμόνιση των ποινικών δικαιοδικών συστημάτων, εφόσον ενίοτε οδηγούν σε αδιέξοδο, αλλά η συνεργασία των εμπλεκόμενων κρατών, ώστε με πνεύμα συνεργασίας να επιλεγεί η πιο κατάλληλη από τις συντρέχουσες δικαιοδοσίες για την εκδίκαση της υπόθεσης,

²⁹² Χαραλαμπίκης, Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου-Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα*, Αθήνα, 2010, σελ 163

αλλά και να μπορεί να συλληχθεί παραδεκτά το αποδεικτικό υλικό από όλες για την υποστήριξη της κατηγορίας εναντίον του δράστη.

Καταλήγουμε, λοιπόν, στο συμπέρασμα, ότι η παραχώριση της ποινικής δικαιοδοσίας από ένα κράτος που, κατά τα άλλα, έχει την εξουσία να εκδικάσει μια ποινική υπόθεση, είναι στην ουσία παραχώρηση εθνικής κυριαρχίας και δεν μπορεί να γίνει εύκολα δεκτή, παρά μόνο υπό την αιγίδα διμερών, διακρατικών ή διεθνών συμβάσεων, που θα καθορίζουν επακριβώς τους όρους υπό τους οποίους επιλέγεται η μία δικαιοδοσία έναντι της άλλης, σε ένα πνεύμα συνεργασίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης, το αποτέλεσμα της οποίας με την μορφή ποινικής απόφασης θα είναι σεβαστό από όλα τα μέρη της.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αλεξιάδης Σ., Εγκληματολογία, Εκδόσεις Σάκκουλα, γ' έκδοση, 1989
- Αναγνωστόπουλος Η., Ne Bis In Idem, Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Όψεις, 2008, Π.Ν. Σάκκουλας
- Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης 3η Έκδοση 2007
- Ανδρουλάκης Ν., Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, ΙΙ. Απόπειρα και συμμετοχή, Αθήνα 2004,
- Βαθιώτης Κ., Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007
- Βασιλακάκης Ε., Το Αλλοδαπό Δίκαιο στην Ποινική Δίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1999,
- Βασιλειάδης Ν. Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, σειρά Λάμπρος Μαργαρίτης, Τόμος Δεύτερος, Νομική βιβλιοθήκη 2012, σχολιασμός άρθρου 510 ΚΠΔ, σελ 3222 επ.
- Δέδες Χ., Ποινική Δικονομία, Αθήνα- Κομοτηνή, 1988
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, τομ.3ος, σελ.116
- Καμπέρου – Ντάλτα Ε., Εγκλήματα των Ελλήνων πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας, Ποινικά Χρονικά, Μελέτες 8, 2005, σελ 371
- Καμπέρου – Ντάλτα Ε., Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2009
- Καμπέρου – Ντάλτα Ε., Ποινικός Κώδικας Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, Τόμος Πρώτος, άρθρα 5 – 11, σελ 61 έως 143
- Καρακοστόνογλου Β., Η αποκλειστική οικονομική ζώνη στο νέο δίκαιο της θάλασσας, το νομικό καθεστώς με έμφαση στην αλιεία, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2001
- Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα, Άρθρα 264-289 ΠΚ, β' έκδοση, 1990
- Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003
- Καμπέρου – Ντάλτα Ε., Εγκλήματα Ελλήνων Πολιτών στην αλλοδαπή, άρθρο 6 ΠΚ, Η σύγχρονη διάσταση της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας, Αθήνα 2005
- Καμπέρου – Ντάλτα Ε., Ποινικός Κώδικας Κατ' Άρθρο Ερμηνεία, Α. Χαραλαμπίδης, Α' τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014
- Καραγιάννης Κ., Η υπαναχώρηση των συμμετόχων επί απόπειρας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1999
- Καρράς Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, β' έκδοση, Εκδ Αντ. Σάκκουλα, 1998
- Κιούπης Δ., Το ευρωπαϊκό Δεδικασμένο και το άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν, Τιμητικός Τόμος Ανδρουλάκη 2003, σελ 466
- Μανωλεδάκης Ι. Ποινικό δίκαιο Άρθρα 1-49 ΠΚ, Επιτομή Γενικού Μέρους Δ' έκδοση
- Μαργαρίτης Λ., Οι Εξωτερικοί Όροι του Αξιοποίνου, Θεσσαλονίκη, 1983

- Μαργαρίτης Λ. Ποινική Δικονομία Ένδικα Μέσα, Γ΄ έκδοση, 2005
- Μαργαρίτης Λ., Το κατ' εξακολούθηση έγκλημα, Θεωρία – Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 1997
- Μπουρμάς Γ., σε Ποινικός Κώδικας Κατ' Άρθρο Ερμηνεία, Α. Χαραλαμπάκης, Α΄ τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 187 και 565
- Μυλωνόπουλος Χ., Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, τ. Α΄, έκδοση β΄, 1993
- Μυλωνόπουλος Χ., Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος ΙΙ, Απόπειρα - συμμετοχή – συρροή, εκδόσεις ΠΝ Σάκκουλας, 2008
- Ναζίρης, Γ., Τα Όρια της Αμφίδρομης Σχέσης Οικουμενικότητας και Συμπληρωματικότητας στο Σύστημα Δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: Ζητήματα Συγκρούσεων και Συνταγματικά «Αγκάθια», σε Ινστιτούτο Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων Θεσσαλονίκης, «Η Διεθνής Ποινική Δικαιοσύνη ως Μηχανισμός Επιβολής του Διεθνούς Δικαίου», Διεύθυνση Έκδοσης Κ. Κούφα – Φ. Παζαρτζή, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007
- Παύλου Σ., Наркωτικά, Δογματικά & Ερμηνευτικά Προβλήματα του Κώδικα Νόμων για τα Наркωτικά – Κ.Ν.Ν., ν. 3459/2006, 3η έκδοση, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2008
- Σταΐκος, Α., Επίτομος Ερμηνεία Ελληνικού Ποινικού Κώδικος, Α΄, Γεν. Μέρος, 1954, σελ. 50-51
- Τσιρίδης Π., Ποινική Δικαιοδοσία στον Θαλάσσιο Χώρο και Εγκλήματα Τελούμενα επί Πλοίου, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1998
- Χαραλαμπάκης Α., Αμφιβολίες ως προς τις προϋποθέσεις της ποινικής δίκης – θεωρητική ενασχόληση με την αρχή in dubio pro reo, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 1990
- Χαραλαμπάκης Α., Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 5η Έκδοση, 2003
- Χαραλαμπάκης Α., Ζητήματα Ποινικού Δικαίου, Εκδόσεις ΠΝ Σάκκουλα, 2009,
- Χαραλαμπάκης, Α., Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό Μέρος Ι – Το Έγκλημα, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2010

Ελληνική αρθρογραφία

- Αναγνωστόπουλος Η., Ne Bis In Idem στην ΕΕ μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, ΠοινΧρ 2010, σελ 798
- Βούλγαρης Δ., Η παράκτια ποινική δικαιοδοσία στα εμπορικά πλοία που ελλιμενίζονται σε αλλοδαπούς λιμένες, Ποιν.Χρ. 2001, σελ 15 επ.
- Βούλγαρης Γ., πρόταση στην ΠλημΠειρ8166/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ 462 επ.
- Γάγγας Δ., Η έννοια του «εγκλήματος» στα πλαίσια του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, ΠοινΔικ 1999 σελ 740 επ.
- Δημήτραινας Γ., παρατηρήσεις στην ΣυμβΠλημΘεσσαλ 129/2000, Υπερ 2000, σελ 1243-1244
- Ζύγουρας Α., Το Διεθνές Σύμφωνον δια τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και η αρχή του δεδικασμένου, ΠοινΔικ 11/1998, σελ 1135 επ

- Ιωάννου Κ., Οι γενικές Αρχές του Δικαίου, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, 1986, σελ 463, 487, 493
- Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., παρατηρήσεις στην ΑΠ 1428/1998, Υπεράσπιση 1999, σελ 324
- Καϊάφα – Γκμπάντι Μ. Παρατηρήσεις στην υπ' αριθμ. 162/1999 έκθεση αναίρεσης Εισαγγελέως Εφετών Πειραιώς, ΠοινΔικ. 7/2001, σελ 700 επ.
- Καρράς Α., Κριτική επισκόπηση της ποινικής δικονομικής νομολογίας της Ολομέλειας του ΑΠ των ετών 2001 και 2002, ΠοινΛογ 2003, σελ 8, §3
- Κοκκινάκης Κ., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 887/2001, Ε' Τμήμα, ΠοινΔικ 7/2001, σελ 705 επ.
- Κορδοπάτης Δ., Εισαγγελική πρόταση στην ΣυμβΕφΠειρ 286/1999, ΠοινΧρ ΜΘ, 632 επ.
- Λίβος Ν., παρατηρήσεις στην ΣυμβΕφΠειρ 286/1999, ΠοινΧρ ΜΘ', 363 επ
- Μπακόπουλος Ι., Ζητήματα Ατομικών Δικαιωμάτων και Συνεργασίας των Κρατών – Μελών στον Τρίτο Πυλώνα της ΕΕ, ΕλλΔικ/νη 2004, σελ 1002
- Μπαρδάκης, Εισαγ. Προτ στην ΠλημΑθ 727/2002, ΠοινΧρ ΝΖ, σελ 652 επ
- Μπέκας Γ., Διεθνές ποινικό δίκαιο και έγκληση (Με αφορμή το ΒουλΣυμβΠλημΚαστ 18/96), Υπερ. 1998, σελ. 951 επ
- Μπουρμάς Γ., Σκέψεις σχετικά με τον δογματικό χαρακτήρα και τη συστηματική λειτουργία των εξωτερικών όρων του αξιοποίνου Ποιν. Δικ. 2010, σελ 1180 επ.
- Μυλωνόπουλος Χ., Καταχρηστική αίτηση έκδοσης και ne bis in idem, ΠοινΧρον 2004, σελ. 482
- Παπαδόπουλος Α., σχολιασμός στην ΣυμβΑΠ 591/2005, ΠοινΔικ 2005 σελ. 50 επ.
- Παπαχαράλαμπος Χ. Η αρχή ne bis in idem, η συμφωνία Schengen και τα άρθρα 8 και 9 ΠΚ, ΠοινΔικ 1999, 852-855
- Σατλάνης Χ., Το έγκλημα της επίθεσης στο Ποινικό Διεθνές Δίκαιο και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (είναι αξιόποινος ο επιθετικός πόλεμος εναντίον του Ιράκ κατά το 2003;), ΠοινΔικ 2006, σελ 879 επ
- Σπινέλλης Δ., Η Υπερεθνική ισχύς της αρχής Ne bis in idem, ΠοινΧρ 2004, σελ 673 επ.
- Συλίκος Γ. Δεδικασμένο από αλλοδαπή ποινική απόφαση για τις πράξεις που περιλαμβάνονται στις περιπτώσεις του ΣΤ', Η', Θ' και Ι' του άρθρου 8 ΠΚ, ΠοινΧρ 1996, σελ. 14 επ
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και παράδοση ημεδαπών με σκοπό δίωξης (με αφορμή την ΣυμβΑΠ 591/2005), ΠοινΔικ 2005, σελ. 587 επ.
- Τζαννέτης Α., Ζητήματα εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας σε διεθνή κείμενα. Το παράδειγμα της ΕΣΔΑ και του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, Ποιν.Χρον 2006 σελ. 209-210
- Φουρλάνος Γ., Η Αρχή Ne Bis In Idem σε Διακρατικό Επίπεδο, ΠραξΛογΠΔ 2010, σελ. 306
- Χαραλαμπάκης Α. Οι εξωτερικοί όροι του αξιοποίνου, Υπερ. 1991, σελ. 159 επ.

- Neumann, U. Ποινικό δίκαιο χωρίς σύνορα - απόδοση στα ελληνικά: Κιούπης Δ., ΠΛογ 2006, σελ. 735 επ.

Ξένη βιβλιογραφία

- Dressler Joshua, Understanding Criminal Procedure, 3rd Edition, σελ 691 επ.
- Natarajan Mangai, International Crime and Justice, Cambridge University Press, 2011, σελ 11
- Nilson H., Mutual trust and mutual recognition of our differences. A personal view, 2001, σελ 158

Ξένη αρθρογραφία

- Andre Klip, AIDP – Non Bis in Idem, Report for the Netherlands, arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=7993
- Gerard Conway, Ne Bis in Idem in International Law, international Criminal Law Review, 2003, σελ 217-244 (<http://ssrn.com/abstract=1161266>)
- Przemyslaw Rosiak, The ne bis in idem principle in proceedings related to Anti-Competitive agreements in EU Competition Law, (<http://ssrn.com/abstract=2130859>)
- Reynaud N. Daniels, Non Bis in Idem and the International Criminal Court, <http://law.bepress.com/expresso/eps/1365>, σελ 9 επ
- Vervaele John, A.E., καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Ουτρέχτης, Utrecht Law Review, 2ο τεύχος 2005, σελ 100 επ. (www.utrechtlawreview.org)

Αποφάσεις

- ΕφΘεσ 59/1970, ΠοινΧρον 1970, σελ 524 επ.
- ΣυμβΑΠ 209/1985 ΠοινΧρ 1985, σελ 689
- ΑΠ 820/1989, ΠοινΧρ 1990, σελ 183
- ΟΛΑΠ 1282/1992, ΠοινΧρον 1992, σελ 921
- ΣυμβΠλημθεσ 513/1992, Υπεράσπιση 1992, σελ 1180,
- ΑΠ 1529/1993, ΠοινΧρον 1993, σελ 1286,
- ΑΠ 1817/1993, ΠοινΧρον 1994, σελ 177
- ΣυμβΠλημθεσ 2452/1993 Υπεράσπιση 1993, σελ. 1363
- ΑΠ 1791/1994 ΠοινΧρ 1995, σελ 162,
- ΠεντΑερΑθ 2/1998, ΠοινΔικ 1999, 244
- ΑΠ 1426/1998, ΠοινΔικ 1999
- ΣυμβΕφΠειρ 286/1999, ΠοινΧρ 1999, σελ 632 επ.
- ΓνωμΕισΑΠ 6/1999 ΠοινΔικ 1999, σελ 841
- ΕφΠειρ 389/1999, ΠοινΔικ 2000, σελ 131,
- ΠεντΕφΠειρ 27/1999 ΠοινΔικ 1999, σελ 552,
- ΑΠ 429/2000 ΠοινΧρ 2000, σελ 914,
- ΑΠ 86/2001, ΠοινΔικ 2001, σελ 700 επ.
- ΣυμβΠλημΠειρ 306/2001, ΠΛογ 2001, σελ 2091
- ΟΛΑΠ 7/2002, ΝΟΜΟΣ, ΠοινΛογ Β', σελ 464 επ.
- ΤρΠλημΠειρ 5819/2002, ΠοινΔικ 2003, σελ 48 επ.
- ΑΠ 1786/2003, ΠοινΧρ 2004,σελ 648,
- ΠλημΠειρ8166/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ 462 επ
- ΑΠ 136/2004 ΠοινΧρ 2004, σελ 879,
- ΣυμβΑΠ 1255/2005, Ποιν.Χρον. 2005, σελ. 844
- ΣυμβΠλημΑθ 5141/2004 ΠοινΧρ 2005, σελ 946
- 14281/2005 του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου, ΠοινΧρ 2006
- ΠλημΧίου 41/2005, ΠοινΧρον 2007, σελ 362,
- ΔιατΕισΑερ 59/2006, ΠοινΧρον 2007, σελ. 551
- ΣτρατΑθ 349/2008, ΠοινΧρον 2010, σελ. 347
- ΑΠ 839/2009, ΠοινΔικ 2009, σελ 1468 επ.

- ΑΠ 679/2009, ΝΟΜΟΣ
 - ΑΠ 48/2010, ΠοινΔικ 2011, σελ 139
 - ΟΛΑΠ 1/2011 ΝΟΜΟΣ, ΠοινΔικ 2011, σελ 677
 - Γνωμ. ΕισΑΠ 2/2013, <https://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/15766>
 - ΟΛΑΠ 1/2014, δημοσίευση ΝΟΜΟΣ
-
- από 28.09.2006 απόφαση του ΔΕΚ επί της υποθέσεως C- 467/2004, curia.europa.eu
 - από 11.12.2008 απόφαση του ΔΕΚ επί της υποθέσεως C-297/2007, curia.europa.eu
 - από 18.07.2007 απόφαση του ΔΕΚ επί της υποθέσεως C- 288/2005, curia.europa.eu